

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματιών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

Οι εμπειρίες και τα συναισθήματα παιδιών σε πλαίσιο παιδικής προστασίας της Βόρειας Ελλάδας

Επιμέλεια: Πασχάλη Χρυσούλα

Επιβλέπον καθηγητής: κ. Βάντσης Δημήτριος

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Μάιος 2019

Δήλωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Copyright@ XXXX Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥΠ, ΤΕΙ Κρήτης.

<http://www.teicrete.gr/koinerg/koinwnikis.html>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της συγγραφέως, του επιβλέποντα καθηγητή και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΛΩΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
Α΄ ΜΕΡΟΣ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	7
1.1. <i>Εισαγωγή</i>	7
1.2. <i>Κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού</i>	8
1.3. <i>Οικονομικές δυσκολίες</i>	15
1.4. <i>Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και διαδικασία πριν και μετά την απομάκρυνση του παιδιού</i> 17	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
ΟΙ ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΔΟΜΕΣ ΩΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	21
2.1. <i>Ιστορική αναδρομή των κλειστών δομών</i>	21
2.2. <i>Λόγοι εισαγωγής ανηλίκων στις κλειστές δομές περίθαλψης μέχρι και τον 19^ο αιώνα</i> 25	
2.3. <i>Λειτουργία των κλειστών δομών περίθαλψης τον 20ο και 21ο αιώνα</i>	27
2.4. <i>Τι σημαίνει και τι σήμαινε η παραμονή σε μια κλειστή δομή παιδικής προστασία</i>	28
2.5. <i>Νομικό πλαίσιο της κλειστής περίθαλψης στην Ελλάδα</i>	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΤΗΣ ΔΟΜΗΣ	33
2.1. <i>Οργάνωση και λειτουργία της δομής</i>	33
2.2. <i>Το ημερήσιο πρόγραμμα των παιδιών που φιλοξενούνται στο συγκεκριμένο πλαίσιο παιδικής προστασίας</i>	35
2.3. <i>Αξιολόγηση δομής</i>	36
Β΄ ΜΕΡΟΣ	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	39
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	39
2.1. <i>Λίγα λόγια για τη έρευνα</i>	39
2.2. ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	40
2.3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	40
2.4. <i>Ερευνητικές υποθέσεις</i>	40
2.5. <i>Διαδικασία έρευνας</i>	40
2.6. <i>Συνάντηση με τα παιδιά</i>	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	43
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	43
5.1. <i>Καταγραφή ημερολογίων</i>	44
5.2. <i>Κατηγοριοποίηση έρευνας</i>	70
5.3. <i>Θέματα ομάδας</i>	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	73
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	73
6.1. <i>Συζήτηση</i>	73
6.2. <i>Δυσκολίες Διεξαγωγής της έρευνας</i>	77
6.3. <i>Προτάσεις</i>	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
<i>ΕΛΛΗΝΙΚΗ</i>	80
<i>ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ</i>	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	0

Περίληψη

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μια κλειστή δομή περίθαλψης ανηλίκων της Βόρειας Ελλάδας και είχε ως δείγμα τα ίδια τα παιδιά που ζουν μέσα σε αυτήν. Πιο συγκεκριμένα σκοπός της έρευνας ήταν η διαπίστωση της πραγματικότητας μέσα στη κλειστή δομή και της καθημερινότητας, όπως την βιώνουν τα ίδια τα παιδιά.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω ποιοτικής ανάλυσης και είχε τη μορφή ημερολογίων που συμπλήρωναν συστηματικά τα παιδιά. Για την διευκόλυνση της συμπλήρωσης των ημερολογίων δόθηκαν ορισμένες κατευθυντήριες οδηγίες, ώστε να επικεντρωθούν τα παιδιά στα βασικότερα θέματα της έρευνας, που αφορούσαν τις σχέσεις που διατηρούν με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής, τους φροντιστές, το οικογενειακό περιβάλλον κ.α., χωρίς ωστόσο να περιορίζονται εδώ. Τα παιδιά δηλαδή ήταν ελεύθερα να αναφέρουν οτιδήποτε τους απασχολούσε.

Όσον αφορά την διεξαγωγή της έρευνας παρατηρήθηκε πως το σύνολο των παιδιών είχαν παραπεμφθεί στη δομή έπειτα από παρέμβαση εισαγγελέα, καθώς το οικογενειακό περιβάλλον κρίθηκε ακατάλληλο. Τα περισσότερα παιδιά επίσης παρουσίαζαν μαθησιακές δυσκολίες γεγονός που δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο την έρευνα. Παρ' όλα αυτά όμως η έρευνα ολοκληρώθηκε επιτυχώς, τα αποτελέσματα της οποίας επιβεβαιώνονται σε μεγάλο βαθμό με τη υπάρχουσα βιβλιογραφία, σχετικά με τα παιδιά που διαβιούν μέσα σε κλειστές δομές περίθαλψης.

Κλείνοντας λοιπόν αυτό που παρατηρήθηκε είναι ότι γίνονται μεγάλες προσπάθειες, ώστε η καθημερινότητα των παιδιών των κλειστών δομών να μη διαφέρει όσο είναι εφικτό, από την καθημερινότητα των συνομηλίκων τους.

Λέξεις-Κλειδιά

περίθαλψη ανηλίκων, κλειστές δομές, καθημερινότητα ανηλίκων

Abstract

This, this specific research was carried out in closed care structure of minors of North Greece and had as sample the children themselves that live in it. More specifically the aim of this research was the ascertainment of reality in closed structure and its everyday life, as the children themselves live it.

This, this research was carried out via quality analysis and had the form of diaries with the children themselves filled in. For the easy of the completion of the diaries, same specific guidelines were given, so the children could focus on the basic topics of the research, which concerned the relationships that they keep with the rest of the children of structure, the caretakers, the family surrounding and so on, without, however being limited here. The children were free to report whatever was bothering them.

As far as the conduct of the research is concerned it was observed that the total of the children had been referred to the structure, after the intervention of the prosecutor, as the family surrounding was judged as inappropriate. Most of the children also, had learning disabilities a fact that made it even more difficult for the research was successfully completed, the results which are confirmed in a great degree with the existing bibliography, concerning the children that live in closed care structure.

Closing, what was observed is that great efforts are carried out, so that the everyday lives of the children in closed structures not differ as much as possible, from those of their peers' everyday life.

Key words

Minors care, closed structure, minors everyday life

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1

Παράγοντες που επιβάλλουν την απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον

1.1. Εισαγωγή

Με τον όρο κακοποίηση, ως πρώτη σκέψη θεωρούμε την σωματική βλάβη που μπορεί να υποστεί ένα πρόσωπο, από ένα άλλο άτομο ή ομάδα ατόμων. Αυτή η αντίληψη σαφέστατα δεν είναι λανθασμένη, όμως η κακοποίηση μπορεί να έχει ποικίλες μορφές. Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει αναφορά στην κακοποίηση ανηλίκων και συγκεκριμένα στην κακοποίηση που μπορεί να βιώνουν εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Αρχικά είναι καλό να αναφερθεί πως η κακοποίηση ανηλίκων είναι ένα ζήτημα το οποίο δεν είναι σύγχρονο και δεν εμφανίζεται μόνο σε υποανάπτυκτες χώρες. Αντίθετα είναι ένα πρόβλημα που γίνεται εμφανές σε παγκόσμιο επίπεδο (Crosson-Tower 2008). Οι πιο συχνές κακοποιητικές συμπεριφορές είναι όταν ένα παιδί βιώνει σωματική, λεκτική, σεξουαλική κακοποίηση ή παραμέληση, πολλές φορές όταν ζει με ψυχικά ασθενείς γονείς, οι οποίοι αδυνατούν να παρέχουν στο παιδί ένα υγιές περιβάλλον ή όταν βιώνει συνθήκες φτώχειας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πρέπει να σημειωθεί εδώ πως ως μορφή κακοποίησης θεωρούνται και η συναισθηματική και η λεκτική κακοποίηση, οι οποίες δεν είναι απόλυτα ταυτόσημες (Πρεκατέ 2008). Βιώνοντας λοιπόν ένα παιδί μερικά ή σύνολο από τα παραπάνω τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος για τη σωματική και ψυχική ακεραιότητα του, το οποίο βρίσκεται σε πολύ ευάλωτη κατάσταση (Μουσούρου 2005).

Έτσι λοιπόν οι συνθήκες που βιώνει ένα παιδί αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στην μετέπειτα εξέλιξή του και είναι υποχρέωση της κοινωνίας να προστατέψει τα παιδιά από οποιαδήποτε μορφή απειλής. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Νόμο 2101/92 περί των δικαιωμάτων των παιδιών, ορίστηκε ότι τα παιδιά έχουν τρεις μεγάλες κατηγορίες δικαιωμάτων, της προστασίας από οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης, εκμετάλλευσης ή απειλής, τη συμμετοχή σε κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. εκπαίδευση, υγεία) και το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία (π.χ. έκφραση γνώμης, πληροφόρηση) (Ελληνική Δημοκρατία 1992). Επίσης ως μορφή κακοποίησης θεωρείται και η παραμέληση (Πρεκατέ 2008). Σε αυτό το κεφάλαιο λοιπόν θα

αναλυθούν διεξοδικά οι μορφές της κακοποίησης ανηλίκων και το πώς επηρεάζουν μακροπρόθεσμα, την ψυχική και σωματική τους υγεία.

1.2. Κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού

Παραμέληση

Αρχικά να τονιστεί πως κακοποίηση ορίζεται «η ακατάλληλη μεταχείριση ενός ατόμου για την επίτευξη άδικων ή ακατάλληλων σκοπών» (Μαργαρίτη και Μαρδάς 2019: 1). Η παραμέληση, όπως αναφέρθηκε θεωρείται εξίσου μια μορφή κακοποίησης και υφίσταται όταν «ένα άτομο έχει την υποχρέωση εποπτείας ενός ή περισσότερων ανηλίκων και παραλείπει να τον/τους παρεμποδίσει από την τέλεση αξιόποινης πράξης» (Ελληνική Δημοκρατία 2003: 1). Πιο συγκεκριμένα η παραμέληση έχει ως αντίκτυπο την στέρηση βασικών βιοποριστικών αγαθών προς τα προστατευόμενα μέλη μιας οικογένειας. Η παραμέληση επίσης μπορεί να είναι είτε σκόπιμη είτε όχι και σχετίζεται με την ελλιπή σίτιση, ακατάλληλη ένδυση, κακή υγιεινή, έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, εγκατάλειψη κ.α. (Γιωτάκος και συν. 2014). Αυτή η μορφή κακοποίησης μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα ενός παιδιού και γι' αυτό το λόγο διώκεται εξ' ίσου ποινικά από το ελληνικό δίκαιο, χωρίς ωστόσο η ποινή που θα ανατεθεί να είναι ίδια συγκριτικά με άλλη μορφή κακοποίησης (Ελληνική Δημοκρατία 2003).

Στη συγκεκριμένη μορφή κακοποίησης, όπως φυσικά και στις υπόλοιπες, πολύ σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη προβληματικών συμπεριφορών αποτελούν τα παιδικά βιώματα των γονιών. Γονείς, που οι ίδιοι έχουν στερηθεί ως παιδιά βιοποριστικά αγαθά ή μεγάλωσαν σε αδιάφορο ή κακοποιητικό περιβάλλον, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να παρουσιάσουν δυσλειτουργικές συμπεριφορές προς τη δική τους οικογένεια. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει περίπτωση να εξελιχθούν σε γονείς με ασταθή προσωπικότητα, χωρίς να μπορούν να ανταποκριθούν ή να ενδιαφέρονται για τις ανάγκες των παιδιών τους. Αυτό εξαρτάται από το πόσο οι γονείς επεξεργάστηκαν τα βιώματά τους, είτε με τη βοήθεια ειδικού είτε μόνοι τους και «διαχειρίστηκαν» την κακοποιητική συμπεριφορά, ώστε να μην την επαναλάβουν (Πρεκατέ 2008).

Σύμφωνα με τους Polansky και συν. (1972) στο (Πρεκατέ 2008: 4), διακρίνονται ορισμένοι κίνδυνοι, οι οποίοι μπορούν να συντελέσουν στην αύξηση της παιδικής

κακοποίησης. Αυτοί είναι: «η απουσία υποστηρικτικής σχέσης των δύο γονέων μεταξύ τους, η ανεργία, η κοινωνική απομόνωση, η έλλειψη μάθησης από τους γονείς, η κατάθλιψη ιδιαίτερα στη μητέρα κτλ.». Το αποτέλεσμα της παραμέλησης διακρίνεται άμεσα από την εξωτερική εμφάνιση ενός παιδιού, το οποίο είτε η ένδυσή του μπορεί να μην είναι κατάλληλη για την εποχή, είτε μπορεί να εμφανίζει ολοένα και χαμηλότερο βάρος ή συστηματική κόπωση ή επαναλαμβανόμενες και αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο. Από την άλλη μεριά μακροπρόθεσμα η παραμέληση μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα υγείας (λοιμώξεις, δερματικές παθήσεις, χαλασμένα δόντια), ψυχολογικά προβλήματα (άγχος, ανασφάλεια, σύγχυση), ακόμα και έλλειψη νοητικής ανάπτυξης του παιδιού. Ένας μεγάλος αριθμός παιδιών ωστόσο πεθαίνουν είτε από χρόνια είτε από συμπτωματική παραμέληση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος (Πρεκατέ 2008).

Σωματική κακοποίηση

Σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκαιο η κακοποίηση ορίζεται ως η άσκηση κάθε είδους βίας (ψυχολογικής, σωματικής, σεξουαλικής και συναισθηματικής) και διώκεται από το Νόμο (Ελληνική Δημοκρατία 2006). Η σωματική κακοποίηση έχει οριστεί ως η κακομεταχείριση ή η σκόπιμη βλάβη, ενός παιδιού. Αυτή η βλάβη μπορεί να προκληθεί είτε μια φορά είτε συστηματικά από τους γονείς, ή από άλλο πρόσωπο που έχει αναλάβει τη φροντίδα του παιδιού. «Η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει οποιοδήποτε τραυματισμό ή κάκωση στο σώμα ενός παιδιού, ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα του χτυπήματος και όταν δεν έχει προκληθεί από ατύχημα» (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου 1991: 17). Οι πιο συχνές μορφές κακοποίησης είναι *το χτύπημα με το χέρι ή βέργα, τα χαστούκια, τα σπρωξίματα, το τράνταγμα ή ταρακούνημα, οι κλωτσιές, τα τσιμπήματα, οι δαγκωνιές, το πνίξιμο με τα χέρια, το τράβηγμα μαλλιών, το κάψιμο με τσιγάρο, το να μην αφήνει το παιδί να φάει ή να πάει τουαλέτα, το να το υποχρεώνει να στέκεται σε επώδυνες στάσεις κτλ* (Γιωτάκος και Τσίτσικα 2009: 15).

Μπορεί κάποια από τα παραπάνω να μοιάζουν ακραία κι ενώ είναι περιστατικά, τα οποία αποσιωπώνται και δεν γίνονται εύκολα γνωστά, δυστυχώς είναι μέθοδοι που πολλοί γονείς ακολουθούν ακόμα και σήμερα. Ο λόγος που χρησιμοποιούν αυτές τις μεθόδους είναι συνήθως γιατί οι γονείς δεν γνωρίζουν άλλους τρόπους διαπαιδαγώγησης και θεωρούν ότι αυτός είναι ένας τρόπος συμμόρφωσης των παιδιών τους. Αυτό φυσικά δεν αποτελεί αποκλειστικά ατομικό χαρακτηριστικό των γονιών,

αλλά είναι αναπαραγωγή και της υφιστάμενης κουλτούρας. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στις ΗΠΑ, διαπιστώθηκε ότι το 10% των παιδιών που παρουσιάζονται στα επείγοντα περιστατικά παιδιατρικών νοσοκομείων, είναι παιδιά που έχουν υποστεί σωματική βία από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Στην πλειοψηφία των περιστατικών τη σωματική κακοποίηση την προκάλεσε η μητέρα, γεγονός που καταρρίπτει την προκατάληψη, που ίσως υπάρχει, σχετικά με το φύλο του γονέα (Πρεκατέ 2008). Το ίδιο αποδεικνύεται και με στατιστικά στοιχεία της χώρας μας. Πιο συγκεκριμένα το 2018 πάνω από 90.000 παιδιά υποστηρίχτηκαν από το Χαμόγελο του Παιδιού για ενδοοικογενειακή κακοποίηση που υπέστησαν, από τα οποία το 35,7% αφορούσε κακοποίηση από την ίδια την μητέρα, ενώ αντίστοιχα το 16,9% των περιστατικών, τον θύτη αποτελούσε ο πατέρας. Το υπόλοιπο 39,5% αφορούσε κακοποίηση παιδιών και από τους δύο γονείς (Η Καθημερινή 2019).

Η επικράτηση της άποψης του «πατέρα θύτη» υπάρχει είτε λόγω της σωματικής διάπλασης της πλειοψηφίας των αντρών και της σωματικής τους δύναμης, είτε ότι θεωρείται πως οι άντρες δεν έχουν υπομονή στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών όσο οι γυναίκες, οι οποίες ιδιαίτερα παλαιότερα αναλάμβαναν εξολοκλήρου το ρόλο αυτό. Φυσικά στην πραγματικότητα αυτό δεν υφίσταται. Παρ' όλα αυτά όποιος και να είναι ο θύτης πρέπει να σημειωθεί πως ο αριθμός των περιστατικών παιδικής κακοποίησης είναι συγκλονιστικός. Πιο συγκεκριμένα στις ΗΠΑ υπάρχουν 2-3 θάνατοι σχεδόν ημερησίως από παιδιά που έχουν κακοποιηθεί μέσα στο σπίτι. Αντίστοιχα στην Ελλάδα το Χαμόγελο του Παιδιού δέχτηκε το 2018 141 αιτήματα για φιλοξενία 246 παιδιών που βρίσκονταν σε κίνδυνο (Chris 2019). Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι αυτός ο αριθμός είναι πολύ μεγάλος και το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις (Πρεκατέ 2008).

Ένα πρόσχημα που θα μπορούσε να δοθεί στην ύπαρξη αυτού του φαινομένου είναι ότι σε πολλές κοινωνίες, όπως και στην ελληνική, πολλοί γονείς αντιμετωπίζουν τα παιδιά ως ιδιοκτησία τους, μην αφήνοντάς τα να αναπτύξουν προσωπική βούληση ακόμα και μετά την ενηλικίωσή τους. Αυτό φυσικά αποτελεί την ανάγκη των γονιών να μην απομακρυνθούν τα παιδιά από κοντά τους, δημιουργώντας έτσι παιδιά απόλυτα εξαρτώμενα από τους ίδιους. Αυτή η νοοτροπία γεννιέται είτε από την ανάγκη των γονιών να ζήσουν τα παιδιά τους, τη ζωή που οι ίδιοι δεν μπόρεσαν να ζήσουν, αποτελούμενο βέβαια αυτό τμήμα κοινωνικής αναπαραγωγής της κουλτούρας, είτε ίσως γιατί θεωρούν τα παιδιά τους ανίκανα, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να αποφασίζουν για τη ζωή τους, λόγω της αβεβαιότητας και των ταχύτατων

μεταβολών των κοινωνιών. Αυτή τη κουλτούρα θεωρώ πως την ακολουθούν οι μεσογειακές κυρίως κοινωνίες, οι οποίες διατηρούν πιο στενούς δεσμούς με τα μέλη της οικογένειας, σε σχέση με τις βρειότερες χώρες, χωρίς ωστόσο να μην υπάρχει τέτοια σύνδεση παιδιών-γονέων και σε άλλες χώρες (Γιωτάκος και συν. 2014).

Πολλές φορές οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι γονείς για την επιβολή των απόψεών τους είναι βίαιες (διαταγές, απειλές, σωματική ή λεκτική κακοποίηση). Αυτό φυσικά μπορεί να μη γίνεται κατανοητό από τους ίδιους (όταν επρόκειτο για λεκτική κακοποίηση) ή πείθουν τον εαυτό τους ότι είναι ο μοναδικός τρόπος διασφάλισης υπακοής από τα παιδιά τους. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά οδηγούνται σε σωματικά και ψυχικά τραύματα (Γιωτάκος και συν. 2014). Ένας επίσης λόγος που θα μπορούσε να εξηγήσει τις πράξεις των γονιών είναι τα παιδικά βιώματα των ίδιων, τα οποία είναι εξίσου βίαια και ίσως διαιωνίζουν τα πρότυπα που έλαβαν ως παιδιά. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι γονείς που υπέστησαν ως παιδιά κακοποίηση, δεν είναι απαραίτητο ότι θα επιδείξουν και ως ενήλικες την ίδια συμπεριφορά στα παιδιά τους (Γιωτάκος και Τσίτσικα 2009).

Η σωματική κακοποίηση επίσης επηρεάζει την ψυχική υγεία του ατόμου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Ένα παιδί, όταν υποστεί σωματική κακοποίηση, θεωρεί τον ίδιο του τον εαυτό υπεύθυνο διότι πιστεύει ότι με τη συμπεριφορά του προκάλεσε τη βίαιη αντίδραση ενός ενήλικα. Πολλές φορές βέβαια η βίαιη συμπεριφορά των γονιών μπορεί να είναι τόσο συχνή που να μην υπάρχει καν πρόφαση που κακοποιούν το παιδί. Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την χαμηλή αυτοεκτίμηση του παιδιού και πολλές φορές παρατηρείται επίσης χαμηλή απόδοση στο σχολείο, αλλά και ανάπτυξη βίαιης συμπεριφοράς του παιδιού προς τον περίγυρό του, συνήθως στους συνομηλίκους. (Πρεκατέ 2008).

Επίσης, ένα παιδί που κακοποιείται σωματικά, καταβάλλεται από αγχώδεις διαταραχές, έλλειψη ύπνου, διάσπαση προσοχής και δεν αποκλείεται να παρουσιάσει ακραίες αποκλίνουσες συμπεριφορές (π.χ. χρήση αλκοόλ, ναρκωτικών). Όλα αυτά τα αποτελέσματα, δεν αφορούν αποκλειστικά την σωματική κακοποίηση, αλλά και τις υπόλοιπες μορφές κακοποίησης που μπορεί να υποστεί ένα παιδί. Πολλές φορές μάλιστα ένα περιστατικό κακοποίησης περιλαμβάνει συνδυασμό των μορφών κακοποίησης (Πρεκατέ 2008).

Συναισθηματική/λεκτική κακοποίηση

Η συναισθηματική κακοποίηση αφορά «τον εκφοβισμό, την υποτίμηση, την εκμετάλλευση ενός παιδιού με αποτέλεσμα την «διάλυση» του ψυχικού του κόσμου» (Πρεκατέ 2008): 11. Τις περισσότερες φορές συνοδεύεται από τη σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού και σε αυτό διαφέρει με τη λεκτική κακοποίηση, η οποία αποτελεί κυρίως την εξύβριση από το οικογενειακό, σχολικό ή εξωσχολικό περιβάλλον του. Βέβαια η συναισθηματική με τη λεκτική κακοποίηση πολλές φορές είναι δυνατόν να ταυτίζονται, καθώς η μια μπορεί να προκύπτει από την άλλη. Παρ' όλα αυτά και οι δύο μορφές κακοποίησης είναι καταστρεπτικές για ένα παιδί, ιδιαίτερα όταν η προβληματική συμπεριφορά είναι συστηματική. Στη συναισθηματική κακοποίηση εντάσσεται και το σύνδρομο του αμέτοχου θεατή, στο οποίο το παιδί δεν υφίσταται καμία σωματική βλάβη, αλλά είναι θεατής σε σωματική κακοποίηση άλλου προσώπου μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον (Γιωτάκος και συν. 2014).

Είναι εξ' ίσου διαδεδομένο οι γονείς να «εμπλέκουν τα παιδιά σε καυγάδες που έχουν μεταξύ τους, με σκοπό την συναισθηματική ή οικονομική εκμετάλλευση του άλλου γονιού, που συμβαίνει πολύ συχνά σε καταστάσεις χωρισμού του ζευγαριού. Αυτό φυσικά είναι καταστρεπτικό για την ψυχολογική υπόσταση ενός παιδιού, καθώς σε μια κατάσταση διαζυγίου έχει να διαχειριστεί την «διάλυση» της οικογένειας, που αποτελεί απώλεια για το παιδί και να ελέγξει το συναισθηματικό «φορτίου» που του μεταβιβάζουν οι γονείς» (Πρεκατέ 2008: 12).

Η ψυχολογική ένταση που βιώνει ένα συναισθηματικά/λεκτικά κακοποιημένο παιδί είναι αφόρητη και η αποστροφή που αναπτύσσει προς τον περίγυρό του δεν αντικαθιστάται εύκολα. Το παιδί μεγαλώνει με την πεποίθηση ότι δεν είναι αποδεκτό και δυσκολεύεται να εμπιστευτεί ή να εκμυστηρευτεί τις σκέψεις του σε τρίτους. Βέβαια η συναισθηματική/λεκτική βία έχει πολλές εκφάνσεις (πχ. όταν ο ενήλικας ουρλιάζει, απειλεί ή τρομάζει το παιδί, όταν του δημιουργεί ενοχές για καταστάσεις που δεν ευθύνεται, ή όταν ο ενήλικας θέτει τις δικές του ανάγκες πάνω από αυτές του παιδιού κτλ.) και είναι κακοποίηση που δεν μπορεί εύκολα να εντοπιστεί και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί να μελετηθεί αποτελεσματικά το μέγεθος και η συχνότητα της (Πρεκατέ 2008). Για τον ίδιο λόγο η συναισθηματική/λεκτική βία δεν καταδικάζεται συχνά στην Ελλάδα, καθώς δεν είναι εύκολο να αποδειχθεί η κατηγορία αυτή. Εντοπίζονται οι πιθανοί ένοχοι όταν υπάρχει συνήθως συνδυασμός κι άλλων μορφών κακοποίησης (Γιωτάκος και συν. 2014). Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η λεκτική/συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να βιώνεται καθημερινά από ορισμένα παιδιά, χωρίς ωστόσο να γίνονται αυτά τα περιστατικά αντιληπτά.

Στη συναισθηματική κακοποίηση εντάσσεται και η εκμετάλλευση ανηλίκων. Εκμετάλλευση ενός παιδιού συναντάται πολύ συχνά και σε οικονομικές σκοπιμότητες, όταν το παιδί από πολύ μικρή ηλικία (ήδη από 5-6 χρονών) αναλαμβάνει ρόλο μισθωτού μέσα στην οικογένεια. Είναι ένα φαινόμενο κατά το οποίο τα παιδιά εξαναγκάζονται από έναν ή περισσότερους ενήλικες, που συνήθως έχουν την επιμέλειά τους, να εργαστούν θέτοντας σε κίνδυνο τόσο τη σωματική ή ψυχική τους ακεραιότητα, όσο και την ηθική και κοινωνική εξέλιξή τους, (πχ διακοπή φοίτησης στο σχολείο) (Γιωτάκος και συν. 2014). Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, η εργασία ανηλίκων δεν είναι παράνομη αρκεί να συμβαίνει υπό προϋποθέσεις (π.χ. να έχει συμπληρώσει το παιδί το 15^ο έτος της ηλικίας του, ποιες ώρες θα εργάζεται, υπογραφή γονέα/κηδεμόνα/επιτρόπου κ.α.), και φυσικά χωρίς να επηρεάζει η εργασία την ανάπτυξη του (σωματική, ψυχική, κοινωνική) (Ελληνική Δημοκρατία 1989).

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τη σύμβαση 138 περί του κατωτάτου ορίου ηλικίας εισόδου στην απασχόληση στο άρθρο 6, περί των δικαιωμάτων του παιδιού, τα παιδιά προστατεύονται από το ελληνικό και διεθνές δίκαιο από την οικονομική εκμετάλλευσή τους (Ελληνική Δημοκρατία 1989). Πρέπει να σημειωθεί ότι η εκμετάλλευση των παιδιών δεν τελειώνει σε αυτό το σημείο. Οι πιο σύγχρονες μορφές εκμετάλλευσης είναι η παράνομη υιοθεσία παιδιών και η εμπορεία αυτών (trafficking). Οι παράνομες υιοθεσίες έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, λόγω της μεγάλης γραφειοκρατίας και της χρονοβόρας διαδικασίας των υιοθεσιών (Γιωτάκος και συν. 2014), ενώ αντίθετα η σωματεμπορία αναπτύχθηκε, γιατί προσφέρει οικονομικό κέρδος, κυρίως μέσω του υλικού της προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας των παιδιών (Γκούρου 2018).

Σεξουαλική κακοποίηση

«Η σεξουαλική κακοποίηση, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, αποτελεί την συμμετοχή ή την έκθεση παιδιών και εφήβων σε πράξεις με σεξουαλικό περιεχόμενο διακινούμενες από ενήλικα, συνήθως που έχει σχέση φροντίδας ή οικειότητας με το παιδί, οι οποίες έχουν ως σκοπό την σεξουαλική διέγερση ή/και ικανοποίηση του ενήλικα. Οι ενήλικες αυτοί στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι άτομα από το στενό οικογενειακό ή ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού (γονείς/συγγενείς/δάσκαλοι κτλ)». Είναι άτομα δηλαδή που συνήθως εμπιστεύεται το παιδί (Γιωτάκος και συν. 2014: 36).

Η σεξουαλική κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο το οποίο έχει ποικίλες μορφές και δεν είναι πάντα εύκολο να γίνει αντιληπτό από ένα τρίτο άτομο (πρέπει να γίνει ιατροδικαστική εξέταση, εκτός αν μιλήσει το ίδιο το παιδί). «Οι μορφές της σεξουαλικής κακοποίησης περιλαμβάνουν πράξεις διείσδυσης, τη διείσδυση δηλαδή του πέους, των δακτύλων ή ενός αντικειμένου στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα ενός παιδιού, τις μη διεισδυτικές πράξεις που αφορούν θώπευμα, χάρδια από τον ενήλικα προς το παιδί και το αντίστροφο και πράξεις χωρίς να υπάρξει σωματική επαφή, δηλαδή εξαναγκασμός του παιδιού στην παρακολούθηση ταινιών σεξουαλικού περιεχομένου, συνειδητή έκθεση των γενετικών οργάνων ενός ενήλικα σε ένα παιδί ή έφηβο, παρακολούθηση ενός παιδιού χωρίς ρούχα από ενήλικα κ.α.». Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις παιδιών που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, όμως λόγω του φόβου στιγματισμού της οικογένειας, αποσιωπάται η εγκληματική αυτή πράξη από την ίδια την οικογένεια. (Πρεκατέ 2008: 44).

Η πιο γνωστή μορφή σεξουαλικής κακοποίησης κατά των ανήλικων παιδιών ή εφήβων είναι η παιδοφιλία, την οποία ασκούν άτομα οποιουδήποτε κοινωνικοοικονομικού στάτους, θρησκείας, ηλικίας ή καταγωγής. Οι θύτες αυτού του είδους της σεξουαλικής κακοποίησης είναι άτομα που πολλές φορές δεν μπορούμε να αντιληφθούμε εύκολα. Σε αυτό μπορεί να ευθύνεται είτε το μεγάλο κύρος των θυτών στη κοινωνία ή επειδή μπορεί να είναι άτομα που δεν παρουσιάζουν κάποιο άλλο είδος αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Αντίστοιχα μπορεί να υπάρξουν και παιδόφιλοι γονείς, οι οποίοι πέρα από το γεγονός ότι κακοποιούν οι ίδιοι τα παιδιά τους, επιτρέπουν πολλές φορές να τα κακοποιήσουν σωματικά και σεξουαλικά και φίλοι ή συγγενείς τους, με απώτερο όφελος το οικονομικό κέρδος. Για τον ίδιο λόγο μπορεί να δημοσιεύουν και εικόνες ή βίντεο των παιδιών τους (Πρεκατέ 2008).

Αυτά τα περιστατικά δυστυχώς δεν είναι λίγα, καθώς σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε το ΑΠΘ για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών, το διάστημα 2005 με 2015, διαπιστώθηκε ότι 229 παιδιά ηλικίας από 3 μηνών έως και 17 χρονών κακοποιήθηκαν σεξουαλικά στη Θεσσαλονίκη. «Το 49,8% των θυμάτων ήταν ηλικίας 13-18 ετών, το 36,3% ηλικίας 6-12 ετών και το 13,9% παιδιά προσχολικής ηλικίας (πέντε ετών και μικρότερα)». Στις περισσότερες περιπτώσεις οι δράστες ήταν άνδρες και άτομα γνώριμα προς τα παιδιά (CNN Greece 2019). Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο αριθμός αυτός είναι αρκετά μεγάλος, όταν αφορά μια μόνο πόλη της Ελλάδας.

1.3. Οικονομικές δυσκολίες

Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση πλήττει όλο και περισσότερο την ελληνική κοινωνία. Τα αποτελέσματά της συντέλεσαν στην εμφάνιση σοβαρών προβλημάτων τόσο στην κοινωνία στο σύνολό της, όσο και σε κάθε άτομο ξεχωριστά. Η οικονομική κρίση είναι μια κατάσταση που έχει επιφέρει μεγάλες αλλαγές στον τρόπο ζωής των πολιτών πλήττοντας περισσότερο τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (πχ μονογονεϊκές οικογένειες, άνεργοι, άτομα με προβλήματα υγείας κτλ) (Kallinikaki 2015).

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τις περιπτώσεις γονιών που «χάνουν» τελείως την επαγγελματική τους θέση, μένοντας πλέον άνεργοι. Λόγω της οικονομικής κρίσης οι περιπτώσεις αυτές έχουν αυξηθεί σημαντικά προκαλώντας ποικίλα προβλήματα. Από τα πιο σοβαρά προβλήματα αποτελούσε η απώλεια της κοινωνικής ασφάλισης. Οι ανασφάλιστοι γονείς αλλά και τα παιδιά δεν δικαιούνταν παλαιότερα δωρεάν παροχή υγειονομικής και φαρμακευτικής περίθαλψης, θέτοντας σε κίνδυνο την υγεία τους. Πλέον αυτό έχει αλλάξει και, με το Νόμο 1465/2014, δικαιούνται και οι ανασφάλιστοι ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (Ελληνική Δημοκρατία 2014).

Στις περισσότερες πάντως περιπτώσεις γονείς που μένουν άνεργοι αναζητούν λύσεις, μεταναστεύοντας (ο ένας γονιός ή ολόκληρη η οικογένεια) σε διαφορετική πόλη, είτε ακόμα και στο εξωτερικό, για εύρεση εργασίας, αλλάζοντας τελείως τις συνθήκες διαβίωσής τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να βιώνουν έντονες απώλειες από το περιβάλλον τους και να αναγκάζονται να προσαρμοστούν σε νέα καθημερινότητα. Η προσαρμογή τους πιθανότατα δεν μπορεί να επιτευχθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, καθώς με τη συνεχή αλλαγή περιβάλλοντος, ο ψυχικός τους κόσμος διαταράσσεται, αναπτύσσοντας έντονο άγχος, αβεβαιότητα και φόβο για το μέλλον. Η ανασφάλεια δηλαδή και το άγχος που μπορεί να νιώθουν οι γονείς είναι συμπτώματα που είτε εσκεμμένα είτε όχι τα μεταβιβάζουν και στα παιδιά και αυτό έχει ως αντίκτυπο τα παιδιά να «χάνουν» την παιδικότητά τους, ασχολούμενα με προβλήματα που θα έπρεπε να απασχολούν τους γονείς (εύρεση εργασίας, συρρίκνωση εισοδήματος) (Μπούρας και Λύκουρας 2011).

Προφανώς ζώντας όλη η οικογένεια μια τέτοια κατάσταση, οι εντάσεις στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν λείπουν από το σπίτι. «Η ανεργία και το οικονομικό πρόβλημα δημιουργούν ένταση και ανασφάλεια, μειώνουν την ανοχή των γονέων και επιδεινώνουν περαιτέρω την ποιότητα ζωής των οικογενειών». Η φτώχεια λοιπόν

συνδέεται άμεσα με την κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών (Kallinikaki 2015: 180). Αντίστοιχα, η πλειοψηφία των παιδιών που προσφεύγουν με εισαγγελική συνήθως παρέμβαση σε κλειστές δομές ή εναλλακτικές μορφές παρέμβασης, προέρχονται συνήθως από οικογένειες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού στάτους. Αυτό βέβαια συμβαίνει, καθώς οι οικογένειες αυτές αντιμετωπίζουν ήδη ποικίλα προβλήματα, τα οποία μόνο με τη μεσολάβηση των κοινωνικών υπηρεσιών μπορούν να διευθετηθούν. Αυτός είναι και από τους κυριότερους λόγους που δεν παρεμβαίνουν εύκολα κοινωνικές υπηρεσίες σε οικογένειες υψηλού κοινωνικοοικονομικού στάτους. «Στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο η παραμέληση ανηλίκων από «φτωχές οικογένειες», είναι η συχνότερη μορφή παραπομπής, μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών» (Horwath 2013 στο Kallinikaki 2015: 182). Δηλαδή ως ένα βαθμό η καταγραφή των περιστατικών μπορεί είναι ταξικό ζήτημα, χωρίς ωστόσο να μπορούμε να παραβλέψουμε την πιθανότητα «στιγματισμού» των οικογενειών.

Από την άλλη μεριά υπάρχουν και γονείς που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα παιδιά τους αυτοβούλως. Η περίπτωση αυτή είναι πιο συχνή, καθώς οι γονείς οδηγούνται στην προσωρινή ένταξη των παιδιών τους σε κλειστές δομές μέχρι να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες. Οι οικογένειες αυτές δηλαδή αδυνατούν να παρέχουν στα παιδιά τους ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον, από το οποίο μπορεί να απουσιάζουν τα βασικά βιοποριστικά αγαθά (τροφή, ένδυση κτλ) (Αμπατζόγλου και συν. 2002). Πιο συγκεκριμένα «ο θεσμός του Άγιου Στυλιανού (κλειστή δομή Θεσσαλονίκης) παρουσίασε αύξηση του αριθμού των αιτήσεων για τοποθετήσεις παιδιών από οικονομικά αδύναμες οικογένειες, κυρίως από μητέρες μετανάστριες που δεν μπορούσαν να φροντίσουν τα παιδιά αφού έχασαν τη δουλειά τους» (Kallinikaki 2015: 180).

Τελειώνοντας, στατιστικά στοιχεία που δείχνουν την έλλειψη βασικών αγαθών από ελληνικές οικογένειες προέρχονται από το Χαμόγελο του παιδιού (2017), σύμφωνα με τα οποία 17.731 παιδιά και οι οικογένειές τους, στηρίχθηκαν με είδη πρώτης ανάγκης, ιατρικά και ψυχολογικά το 2017. Αντίστοιχα δόθηκαν και δωροεπιταγές σε οικονομικά ευάλωτες οικογένειες σε αρκετές πόλεις της Ελλάδας, για αγορές τροφίμων από γνωστή αλυσίδα σούπερ μάρκετ. Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι η οικονομική κρίση έχει ως αντίκτυπο την μείωση του βιοτικού επιπέδου των οικογενειών και κατ' επέκταση και της κοινωνίας στο σύνολό της.

1.4. *Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και διαδικασία πριν και μετά την απομάκρυνση του παιδιού*

Τι είναι γονική μέριμνα/επιμέλεια ανηλίκου/επιτροπεία ανηλίκου

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα πρώτα να γίνει αναφορά στην διαφορά της γονικής μέριμνας και της επιμέλειας ενός ή περισσότερων ανηλίκων, ώστε να γίνουν κατανοητοί οι όροι και η χρησιμότητά τους. «Αρχικά γονική μέριμνα ενός ανηλίκου είναι το δικαίωμα και το καθήκον κάθε ατόμου που αποκτάται από τη γέννηση του βιολογικού του παιδιού. Αυτό το δικαίωμα και το καθήκον προς το παιδί το αποκτούν και οι δύο γονείς εφόσον αυτοί βρίσκονται σε γάμο ή έχουν υπογράψει σύμφωνο συμβίωσης. Σε περίπτωση που δεν συνδέονται οι γονείς με οποιαδήποτε νομοθετική δέσμευση, ο πατέρας έχει εξίσου την γονική μέριμνα μόνο όταν έχει αναγνωρίσει το παιδί εκούσια» (Κονδύλη και συν. 2017: 16).

«Η γονική μέριμνα είναι μια ευρύτερη έννοια η οποία περιλαμβάνει και την επιμέλεια του ανήλικου ατόμου, αλλά εκτός από αυτό συμπεριλαμβάνει τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων που μπορεί να έχει ένας ανήλικος, καθώς και την εκπροσώπηση του στην δικαστική αίθουσα, για θέματα που αφορούν το ίδιο το παιδί. Η γονική μέριμνα μπορεί να ασκείται και από τους δύο γονείς (σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μόνο από τον έναν γονέα), μπορεί όμως να ασκείται και από ένα τρίτο πρόσωπο που να του έχει ανατεθεί έπειτα από δικαστική απόφαση. Η συγκεκριμένη έννοια είναι συνυφασμένη με την ικανότητα του ατόμου, που έχει την γονική μέριμνα, να ανταποκρίνεται και να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του παιδιού, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή ανάπτυξή του και να προβαίνουν γενικότερα σε πράξεις που να αποτελούν όφελος προς το παιδί» (Γεώργαρου 2016: 11).

Από την άλλη μεριά η επιμέλεια ενός ή περισσότερων ανήλικων παιδιών αφορά αποκλειστικά «την επίβλεψη, την ανατροφή, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή τους, συμπεριλαμβανομένου και του τόπου διαμονής των παιδιών». Η επιμέλεια των παιδιών, όπως προαναφέρθηκε, είναι κομμάτι της γονικής μέριμνας, οπότε «ανήκει» κατεξοχήν στους γονείς. Σε περίπτωση που αφαιρεθεί, με δικαστική απόφαση η επιμέλεια των παιδιών και από τους δύο γονείς, τότε ανατίθεται σε τρίτο πρόσωπο, χωρίς όμως να αφαιρεθεί απαραίτητα η γονική μέριμνα από τους γονείς. Αυτό είναι δηλαδή αποτέλεσμα της κακής άσκησης της επιμέλειας (πχ. παραμέληση παιδιών), από τους γονείς προς τα παιδιά, με συχνότερη απόφαση στην Ελλάδα, την ένταξη των παιδιών σε πλαίσια παιδικής προστασίας. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει πιθανότητα τα

παιδιά να μεγαλώνουν σε σπίτι διαφορετικό από τους γονείς τους, έχοντας την επιμέλεια τρίτοι, ενώ οι γονείς να εξακολουθούν να έχουν την γονική μέριμνά τους (Γεώργαρου 2016: 12).

Τελειώνοντας η επιτροπεία είναι άσκηση της γονικής μέριμνας από τρίτους. «Ένα άτομο μετά από δικαστική απόφαση ορίζεται ως επίτροπος ενός ή περισσότερων παιδιών, λόγω της απώλειας της γονικής μέριμνας των γονιών είτε γιατί οι γονείς δεν βρίσκονται πλέον εν ζωή, είτε γιατί έπειτα από απόφαση, τους αφαιρέθηκε το δικαίωμα αυτό. Ο επίτροπος δηλαδή, αναλαμβάνει οποιαδήποτε αρμοδιότητα που αφορά την γονική μέριμνα και είναι υποχρεωμένος να λειτουργεί προς όφελος των παιδιών. Σε περίπτωση υιοθεσίας των παιδιών, η απόφαση του επίτροπου έχει ισχύ μόνο εφόσον οι βιολογικοί γονείς δεν βρίσκονται εν ζωή. Διαφορετικά ο επίτροπος δεν μπορεί να αποφασίσει για την υιοθεσία των παιδιών» (Γεώργαρου 2016: 13).

Πότε θεωρείται ενδοοικογενειακή κακοποίηση

Για να οριστεί αρχικά με σαφήνεια η ενδοοικογενειακή βία, το νομοθετικό πλαίσιο ορίζει την οικογένεια ως «την κοινότητα που αποτελείται από δύο συντρόφους είτε συνδέονται με οποιαδήποτε μορφή νομοθετικής δέσμευσης (γάμος), είτε με σύμφωνο συμβίωσης ή από γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα υιοθετημένα τέκνα αυτών» (Ελληνική Δημοκρατία 2018: 2573).

«Οικογένεια επίσης αποτελούν οι τέως σύντροφοι (με υπάρχουσα νομοθετική δέσμευση ή χωρίς), που δεν διαμένουν πλέον μαζί, αλλά έχουν ένα ή περισσότερα παιδιά. Σε αυτή την περίπτωση, στον όρο οικογένεια περιλαμβάνεται και ο/η σύντροφος που μένει με την οικογένεια του/της συντρόφου του και τα τέκνα αυτής/αυτού αντίστοιχα» (Ελληνική Δημοκρατία 2018: 2573). Σε όλα τα παραπάνω δεν είναι αναγκαίο το παιδί που κακοποιείται να διαμένει στην ίδια οικία με το θύτη για να θεωρηθεί ενδοοικογενειακή βία.

Το παιδί που θα υποστεί οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης από συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού αντιμετωπίζεται από το ελληνικό δίκαιο ως ενδοοικογενειακή βία. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση που ένα άτομο οριστεί ως επίτροπος για συγκεκριμένη χρονική στιγμή ή ακόμα και ανάδοχος γονιός. Ενδοοικογενειακή βία δηλαδή θεωρείται, ακόμα και αν κάποια άτομα δεν έχουν συγγενική σχέση με το παιδί, αλλά έρχονται σε επαφή με το παιδί μέσα στο σπίτι του, για κάποιο χρονικό διάστημα. Σε όλες λοιπόν τις παραπάνω περιπτώσεις αν υπάρξει

κακοποίηση εις βάρος ενός ή περισσότερων παιδιών τότε θεωρείται ενδοοικογενειακή βία και το κράτος μεριμνά αντίστοιχα (Ελληνική Δημοκρατία 2018).

Διασφάλιση του θύματος

Η πρώτη παρέμβαση που υλοποιείται από τον αρμόδιο εισαγγελέα στο φερόμενο θύτη, είναι η απομάκρυνση του από το περιβάλλον που συναναστρέφεται το παιδί (σπίτι, εκπαιδευτήρια), για όσο χρονικό διάστημα απαιτηθεί. «Σε περίπτωση που ο εισαγγελέας κρίνει αναγκαίο, από την στιγμή της καταγγελίας για κακοποίηση, το παιδί απομακρύνεται από το οικογενειακό περιβάλλον και μεταφέρεται συνήθως σε κλειστή δομή προστασίας ανηλίκων. Αυτή η διαδικασία πραγματοποιείται μέχρι να διερευνηθεί η κατάσταση από κοινωνικούς λειτουργούς και να εκδοθεί η απόφαση του δικαστηρίου», σχετικά με την απομάκρυνση ή όχι του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον (Ελληνική Δημοκρατία 2008: 23605).

Η απόφαση που θα αναλάβει η υπεύθυνη κοινωνική λειτουργός είναι δύσκολη, καθώς πρέπει να δρα πάντα προς το όφελος των παιδιών. Στην περίπτωση που κριθεί απαραίτητη η απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον, το παιδί παρακολουθείται από ειδικό παιδοψυχίατρο, αμέσως μετά την απομάκρυνση του, για την πιστοποίηση ότι είναι κλινικά υγιές και δεν πάσχει από νοητική υστέρηση ή ψυχική διαταραχή. Κατόπιν υλοποιείται η εισαγωγή του σε κλειστή δομή περίθαλψης. Η εισαγωγή ενός κακοποιημένου παιδιού σε κλειστή δομή δεν είναι αποκλειστικός τρόπος παρέμβασης, καθώς αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες (π.χ. από ποιόν κακοποιείται το παιδί). Υπάρχει δηλαδή πιθανότητα το παιδί να απομακρυνθεί από το σπίτι όπου διέμενε με τους γονείς, να μείνει όμως προσωρινά ή μόνιμα σε συγγενικό πρόσωπο. Άλλη εναλλακτική τοποθέτηση μπορεί να αποτελέσει η υιοθεσία ή η αναδοχή του παιδιού. Φυσικά αυτό εξαρτάται από τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο οποίος θα αποφασίσει για την τοποθέτηση του παιδιού (Αμπατζόγλου και συν. 2002).

Το παιδί που έχει κακοποιηθεί «δεν κλητεύεται ως μάρτυρας στο δικαστήριο, για την προστασία του ψυχικού του κόσμου, εκτός κι αν κριθεί απαραίτητο από τις αρμόδιες αρχές. Αντίθετα στο δικαστήριο γίνεται ανάγνωση της έκθεσης που έχουν προσκομίσει οι κοινωνικοί λειτουργοί από το οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού» (Ελληνική Δημοκρατία 2008: 23606).

Η ζωή μετά την απομάκρυνση

Η ζωή του παιδιού μετά την απομάκρυνσή του από το σπίτι μπορεί να λάβει διάφορες διαστάσεις, καθώς είτε μπορεί να τοποθετηθεί σε κλειστή δομή περίθαλψης, είτε μπορεί να τοποθετηθεί σε ανάδοχη ή θετή οικογένεια. Βέβαια η πιο συχνή παρέμβαση που πραγματοποιείται στην Ελλάδα είναι η εισαγωγή σε κλειστή δομή περίθαλψης. Στις κλειστές δομές τα παιδιά προστατεύονται τόσο για τη σωματική όσο και για την ψυχική τους υγεία από επιστημονικό προσωπικό (κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο κτλ.), οι οποίοι εφαρμόζουν μεθόδους παρέμβασης (Ελληνική Δημοκρατία 2014). Για τις κλειστές δομές θα γίνει διεξοδική αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο.

Ένας σημαντικός λόγος που ίσως δεν έχει ευδοκιμήσει ο θεσμός της αναδοχής στη χώρα μας είναι το πρόβλημα εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας. Αυτό φυσικά πιθανότατα να οφείλεται και στις καθυστερήσεις ανταπόκρισης στα αιτήματα των επαγγελματιών από το αρμόδιο υπουργείο. Αντίστοιχα ένας ακόμα λόγος που δεν συνέβαλε η ανάπτυξη της αναδοχής είναι ίσως η ελληνική κουλτούρα. Αυτό που παρατηρήθηκε σε ορισμένες οργανώσεις που είναι αρμόδιες για ζητήματα αναδοχής και υιοθεσίας είναι ότι ορισμένοι γονείς απευθύνονται σε αυτούς τους φορείς με συγκεκριμένους στόχους και νοοτροπία. Πιο συγκεκριμένα υπήρχαν ζευγάρια, οι οποίοι δεν είχαν καμία πρόθεση να λειτουργήσουν ως ανάδοχοι γονείς, ακόμη κι αν η αναδοχή κατέληγε αργότερα σε παιδοθεσία. Αυτό που προέκυπτε από τα λεγόμενα και τη συμπεριφορά τους ήταν η πρόθεσή τους να «αποκτήσουν» ένα παιδί μέσα από τις γνωστές νομικές διαδικασίες όσο το γρηγορότερο γίνεται. Λειτουργούσαν δηλαδή, περίπου σαν να ήθελαν να πάρουν άμεσα (εάν αυτό ήταν εφικτό) ένα παιδί, κάποιες φορές και με τις δικές τους προδιαγραφές αναφορικά με το φύλο, την προέλευση κτλ. Όπως αγοράζουν ένα προϊόν από κάποιο κατάστημα.

Εκτός από τα παραπάνω υπάρχουν και περιπτώσεις παιδιών που ενώ απομακρύνονται με παρέμβαση εισαγγελέα από το χώρο όπου διέμεναν με τους γονείς τους, δεν εισάγονται σε κλειστή δομή, αντιθέτως την προσωρινή ή μόνιμη επιμέλεια μπορεί να διαχειρίζονται πλέον άτομα από το συγγενικό περιβάλλον του παιδιού (Ελληνική Δημοκρατία 2018). Όπως παρατηρήθηκε, δεν γίνεται καθόλου λόγος στον θεσμό της υιοθεσίας. Αυτό συμβαίνει καθώς όταν πρόκειται για παιδιά κακοποιημένα ή εγκαταλειμμένα, οι γονείς των παιδιών συχνά δεν «χάνουν» την γονική μέριμνα, παρά μόνο την γονική επιμέλεια. Έτσι η υιοθεσία των συγκεκριμένων παιδιών δεν είναι απαγορευτική, αλλά πιο δύσκολη να επιτευχθεί (Ελληνική Δημοκρατία 2018).

Τελειώνοντας λοιπόν διαπιστώνουμε ότι η κακοποίηση έχει ποικίλες μορφές και ο εντοπισμός της δεν είναι πάντα εύκολα αντιληπτός. Παρ' όλα αυτά το σύστημα

παρέμβασης στην Ελλάδα για τη διασφάλιση των παιδιών είναι άμεσο, ώστε να διαφυλάξει το ταχύτερο δυνατόν τα θύματα από οποιαδήποτε μορφή απειλής.

Κεφάλαιο 2

Οι κλειστές δομές ως πλαίσιο παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

2.1. Ιστορική αναδρομή των κλειστών δομών

Οι κλειστές δομές έκαναν την εμφάνισή τους με τον όρο «ξενών» που σχετίζεται με την λέξη φιλοξενία κι αυτό για να γίνει κατανοητή η διάκριση από μια απλή νοσηλεία

σε νοσοκομείο. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα νοσοκομεία ήταν τα πρώτα κέντρα κλειστής περίθαλψης στο Βυζάντιο, καθώς πέρα από την ιατρική φροντίδα εργάζονταν και άτομα διαφορετικών ειδικοτήτων, παρέχοντας στα νοσηλευόμενα άτομα μια ολοκληρωμένη φροντίδα (Μουστάκας 2008).

Οι κλειστές δομές περίθαλψης είναι πλαίσια τα οποία έκαναν την εμφάνισή τους από τα πρώτα κιόλας χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (330 μ.Χ.). Η καινοτομία αυτή προέβλεπε φιλανθρωπικά ιδρύματα που ξεκίνησαν ως κέντρα νοσηλείας και θεραπείας Ρωμαίων στρατιωτών και στη συνέχεια εξελίχθηκαν, ώστε να μπορέσουν να καλυφθούν οι ανάγκες της εποχής. Οι συγκεκριμένες κλειστές δομές «δεν απευθύνονταν απαραίτητα σε άτομα άπορα, αλλά και σε άτομα που δεν είχαν την δυνατότητα να εργαστούν, λόγω φυσικής αδυναμίας. Αυτά ήταν τα άτομα μεγάλης ηλικίας, άτομα με κινητικά προβλήματα, ασθενείς και ορφανά» (Μουστάκας 2008: 1).

Τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, όπως ήταν γνωστά, κατηγοριοποιήθηκαν με βάση την ηλικία (βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία), την οικονομική κατάσταση (πτωχοκομεία), τη μη εντοπιότητα (ξενώνες) και τη φυσική κατάσταση (νοσοκομεία και καταγώγια) και η εισαγωγή των ατόμων πραγματοποιούνταν εφόσον δεν υπήρχε κάποιο άτομο από το συγγενικό ή φιλικό περιβάλλον που να αναλάβει την φροντίδα τους (Αγγελίδη 2015). Πρέπει να σημειωθεί πως μέχρι τότε η φροντίδα συγκροτούνταν αποκλειστικά από την κοινωνική πρόνοια του κράτους. Αυτό όμως άλλαξε, καθώς πλέον τις κλειστές αυτές δομές τις διαχειρίζονταν και η εκκλησία ή οι ιδιώτες και η ίδρυσή τους αποτελούσε καινοτομία που επικράτησε την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Αυτή την περίοδο πραγματοποιήθηκε η πρώτη εμφάνιση των κλειστών δομών και η κλειστή περίθαλψη, υιοθετήθηκε αργότερα και στη Δύση. Οι κλειστές δομές ως πλαίσιο παιδικής προστασίας στην Κωνσταντινούπολη, στην διάρκεια του 4^{ου} με 6^{ου} αιώνα, δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστές, καθώς τη φροντίδα των ορφανών παιδιών αναλάμβαναν κυρίως συγγενείς και φίλοι. Τα άτομα που έμεναν στις κλειστές δομές ήταν κυρίως εγκαταλελειμμένα βρέφη ή παιδιά που έχαναν τους γονείς τους σε καταστάσεις πολεμικών επιδρομών ή φυσικών καταστροφών (Μουστάκας 2008).

Για αρκετούς αιώνες αργότερα δεν έχει γίνει αναφορά στην ύπαρξη κλειστών δομών. Αναφορές έχουμε ξανά τον 12^ο αιώνα, με την ίδρυση της πρώτης κλειστής δομής στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Ρώμη από τον πάπα Ιννοκέντιο Γ΄ το 1198. Τη συγκεκριμένη περίοδο το φαινόμενο των εγκαταλελειμμένων παιδιών είχε λάβει τεράστιες διαστάσεις, το οποίο αποτελούσε κοινωνικό πρόβλημα και τους μετέπειτα

αιώνες. Πιο συγκεκριμένα το 13^ο με 14^ο αιώνα, σε όλες τις πόλεις της βόρειας Ιταλίας ιδρύθηκαν κλειστές δομές περίθαλψης παιδιών (βρεφοκομεία), με σκοπό την αντιμετώπιση του προβλήματος των εγκαταλειμμένων παιδιών. Δυστυχώς το κοινωνικό αυτό πρόβλημα παρουσίασε έξαρση για αρκετούς αιώνες αργότερα, ιδρύοντας πλέον από τον 16^ο μέχρι τον 19^ο αιώνα, κλειστές δομές περίθαλψης και στις κυριότερες πόλεις της Ευρώπης (Μπρούσκου 2015).

Τον 16^ο με 17^ο αιώνα ιδρύθηκαν και οι πρώτες κλειστές δομές περίθαλψης στην Ελλάδα. Βέβαια οι δομές αυτές ιδρύθηκαν από Ιταλούς σε περιοχές ιταλοκρατούμενες (π.χ. Επτάνησα), τα οποία υιοθέτησαν την οργάνωση και λειτουργία των αντίστοιχων κλειστών δομών της Ιταλίας. Οι κλειστές δομές περίθαλψης ανηλίκων στον Ελληνικό χώρο παρουσιάστηκαν στα πρώτα χρόνια σύστασης του Ελληνικού κράτους, όπου ο Καποδίστριας το 1829 ίδρυσε το ορφανοτροφείο στην Αίγινα, με σκοπό την συγκέντρωση όλων των παιδιών που ζούσαν απροστάτευτα. Το ορφανοτροφείο ξεκίνησε με την φιλοξενία 66 παιδιών και αργότερα συγκεντρώθηκαν μέχρι και 500 παιδιά. Το συγκεκριμένο ορφανοτροφείο λειτούργησε μέχρι το 1844 (Κοττάκη 2010).

Η πρώτη δημοτική κλειστή δομή ιδρύθηκε το 1859 στην Αθήνα και υποστηρίχθηκε οικονομικά από τον Κοντογιαννάκη για την απόκτηση αυτόνομης κατοικίας. Στα 55 χρόνια λειτουργίας της εισήχθησαν περίπου 17.500 παιδιά. Αντίστοιχα η δεύτερη δημοτική κλειστή δομή παιδικής προστασίας ιδρύθηκε το 1873 στην Πάτρα, χωρίς ωστόσο να είναι η μοναδική τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα υπήρχαν ήδη στην Ερμούπολη και στο Ναύπλιο (1873-1910) υπηρεσίες προστασίας των εγκαταλειμμένων παιδιών, οι οποίες παρέχονταν μέσα στα νοσοκομεία. «Για την Ερμούπολη υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία, όπου έγιναν δεκτά 1.426 έκθετα, από τα οποία το 60% πέθαναν»(Μπρούσκου 2015). Διαπιστώνουμε ότι το ποσοστό θνησιμότητας των βρεφών ήταν πολύ μεγάλος και πιθανότατα σε αυτό να οφείλεται η ελλιπής ιατρική παρακολούθηση.

Περνώντας στον 20^ο αιώνα παρατηρούνται νέες δομές παιδικής προστασίας, οι οποίες εξίσου ιδρύθηκαν για την προστασία εγκαταλειμμένων παιδιών. (Το 1901 ιδρύθηκε το Δημοτικό βρεφοκομείο της Καλαμάτας, το 1920 το Άσυλο Έκθετων Παιδιών στην Ερμούπολη, το 1955 το Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» κτλ.) Το «Μητέρα» πρέπει να σημειωθεί, πως υπήρξε καθοριστικό πρότυπο της κλειστής παιδικής προστασίας, καθώς προώθησε καινοτόμες μεθόδους και πρακτικές κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του. Πιο συγκεκριμένα δόθηκε πλέον μεγάλη προσοχή στις μητέρες, οι οποίες παρακολουθούνταν από κοινωνικούς λειτουργούς. Επίσης υπήρξαν

επιστημονικές μέθοδοι και πρακτικές για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών, που δεν στηρίζονταν μόνο στην επιβίωσή τους, αλλά και στην ψυχολογική τους κατάσταση. Τελειώνοντας δόθηκε μεγάλη προσοχή στην επιλογή των βρεφοκόμων, οι οποίοι πλέον εκπαιδεύονταν κατάλληλα από τους αρμόδιους της δομής (Μπρούσκου 2015).

Είναι σημαντικό να γίνει αναφορά και στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου, στην οποία γίνεται εμφανές το λεγόμενο παιδομάζωμα. Πάνω από 50.000 παιδιά «αρπάχτηκαν» από τις οικογένειές τους, μερικά από τα οποία φυλακίστηκαν από τον Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας, καθώς θεωρήθηκαν αντάρτες. Τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά φυγαδεύτηκαν σε Λαϊκές Δημοκρατίες προσπαθώντας να τα ενσωματώσουν στις κοινωνίες υποδοχής. Η απόφαση του παιδομαζώματος είχε καθαρά στρατηγική σημασία, καθώς με αυτό τον τρόπο οι γονείς των παιδιών και συγκεκριμένα οι μητέρες, θα μπορούσαν να πολεμήσουν, ελαχιστοποιώντας τις πιθανότητες λιποταξίας (Μαρατζίδης 2012).

Για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου ιδρύθηκαν διάφοροι οργανισμοί (π.χ. Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα, Βασιλική Πρόνοια Επαρχιών Βορείου Ελλάδος κ.τ.λ.), ενώ τον Ιανουάριο του 1948, εμφανίστηκαν και οι πρώτες παιδουπόλεις (Πολιτικό Καφενείο 2006). Η κλειστή δομή περίθαλψης ως μορφή κοινωνικής πρόνοιας εμφανίζεται τα μετέπειτα χρόνια και συγκεκριμένα από το 1950 με τα ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας να λαμβάνουν τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου. Έτσι το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών ανέλαβε την ευθύνη για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των δομών κλειστής φροντίδας (Ζιώγα 2004).

Τελειώνοντας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα πλαίσια κοινωνικής φροντίδας είχαν καθαρά προνοιακό χαρακτήρα. Αργότερα και σύμφωνα με το νόμο 2646/1998 πιστοποιήθηκαν οι φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα για παροχή τέτοιου είδους υπηρεσιών (Ελληνική Δημοκρατία 1998). Με αυτό τον τρόπο αναπτύχθηκε η δυνατότητα καταβολής διαφόρων επιχορηγήσεων στους φορείς και «εκμετάλλευση» παροχών από το δημόσιο (Λαφάρα 2010). Διαπιστώνουμε λοιπόν πως κατά την διάρκεια των αιώνων, η λειτουργία των κλειστών δομών περίθαλψης διαφοροποιείται αισθητά, ξεκινώντας από τον αποκλεισμό των «νόθων» παιδιών από την κοινωνία και καταλήγοντας σε παιδιά ενσωματωμένα στο κοινωνικό σύνολο και ζώντας όσο είναι εφικτό, την καθημερινότητα που αρμόζει στην ηλικία τους.

2.2. Λόγοι εισαγωγής ανηλίκων στις κλειστές δομές περίθαλψης μέχρι και τον 19^ο αιώνα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, έγινε αντιληπτό ότι στο πέρας των αιώνων υπήρχε μεγάλος αριθμός τοποθετήσεων παιδιών στις κλειστές δομές περίθαλψης. Ο κύριος λόγος εισαγωγής σε μια κλειστή δομή ήταν η εγκατάλειψη των παιδιών, καθώς η δημιουργία των αποκαλούμενων βρεφοκομείων, αποσκοπούσε στην εισαγωγή ανεπιθύμητων παιδιών και στην απομόνωσή τους από την υπόλοιπη κοινωνία (Μπρούσκου 2015).

Υπήρξαν δηλαδή διαστήματα, στα οποία παρουσιάστηκε μαζική εγκατάλειψη παιδιών, η οποία κέντρισε το ενδιαφέρον ορισμένων μελετητών (Shorter και Badinter 1975), ώστε να δοθεί εξήγηση του φαινομένου. Η εγκατάλειψη ανηλίκων παιδιών είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, καθώς μπορεί να λάβει ποικίλες διαστάσεις. Μπορεί να αφορά «έκθετα βρέφη, παιδιά του δρόμου, παιδιά εργαζόμενα, θύματα πολέμου, ασυνόδευτα προσφυγόπουλα, παιδιά που εκδίδονται» (Μπρούσκου 2015: 70). Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα έκθετα παιδιά.

Το κοινωνικό πρόβλημα των εγκαταλειμμένων παιδιών ως έκθετα βρέφη, παρουσιάστηκε κατά κύριο λόγο στις Χριστιανικές κοινωνίες. Συγκεκριμένα η καθολική εκκλησία απαγόρευε τις γεννήσεις εξώγαμων παιδιών, «αρπάζοντας» τα παιδιά από τις μητέρες τους μετά τη γέννα. Αυτό συνέβαινε, καθώς οι μητέρες θεωρούνταν ακατάλληλες να μεγαλώσουν το εξώγαμο παιδί τους και αντίστοιχα τα παιδιά θεωρούνταν νόθα της κοινωνίας (Μπρούσκου 2015). Έτσι ακόμα και μητέρες που γεννούσαν ένα εξώγαμο παιδί και δεν γίνονταν «αντιληπτές» από την κοινωνία, αναγκάζονταν να το εγκαταλείψουν αυτοβούλως, ώστε να «γλιτώσουν» από τον κοινωνικό στιγματισμό. Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι η εκκλησία είχε μεγάλη δύναμη και επιρροή μέσα στην κοινωνία, καθώς οι μαιές και οι γιατροί εμπλέκονταν άμεσα στο σύστημα απομάκρυνσης των παιδιών από τις μητέρες τους.

Προκαλεί λοιπόν εντύπωση το γεγονός πως με τη συγκατάθεση της εκκλησίας, η κοινωνία για να προστατέψει τα παιδιά από την «αμαρτωλή» μητέρα, τα έκλεινε σε κλειστές δομές, απομονώνοντάς τα από την κοινωνία. Φυσικά οι πατέρες των νόθων παιδιών δεν αναλάμβαναν καμία ευθύνη, καθώς δεν θεωρούνταν υπεύθυνοι για τον ερχομό ενός εξώγαμου παιδιού. Βέβαια και ο εντοπισμός τους ήταν ακατόρθωτος. Δεν είναι λίγες οι φορές επίσης, που ακόμα και σήμερα έχουν δημοσιευτεί σκάνδαλα συνεχούς κακοποίησης (σωματική ή σεξουαλική) σε κλειστές δομές ανηλίκων υπό τον

έλεγχο της καθολικής εκκλησίας, γεγονός που για ακόμα μια φορά φανερώνει πόσο ειρωνική είναι η απαγόρευση σε μητέρες να μεγαλώνουν τα εξώγαμα παιδιά τους (Εθνικός Κήρυξ 2018).

Αντίστοιχα στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα δεν υπάρχουν πολλές αναφορές εγκαταλειμμένων παιδιών. Ωστόσο και στην ελληνική κοινωνία τίγεται το ζήτημα της τιμής και πόσο μεγάλη ντροπή αποτελούσε ο ερχομός ενός εξώγαμου παιδιού. Και στην ελληνική κοινωνία δηλαδή υπήρχε έντονος σιγματισμός τόσο του ίδιου του παιδιού, όσο και της οικογένειας της μητέρας, με αποτέλεσμα να αποσιωπάται το γεγονός και τα παιδιά να εγκαταλείπονται μετά τη γέννησή τους. Σε αυτό το γεγονός θεωρώ ότι συνέβαλε η θρησκεία, που αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας, η οποία με τη σειρά της απαγόρευε τις εξωσυζυγικές σχέσεις. Με αυτό τον τρόπο έγιναν γνωστά τα βρεφοκομεία, τα οποία αναλάμβαναν την ανατροφή αυτών των παιδιών. Πρέπει να σημειωθεί πως τον 19^ο αιώνα τα εγκαταλειμμένα παιδιά αυξήθηκαν σημαντικά, λόγω της δημιουργίας της βρεφοδόχου. Η βρεφοδόχος ήταν ένα κουτί το οποίο βρισκόταν έξω από τα βρεφοκομεία και έδινε τη δυνατότητα στις μητέρες να εγκαταλείπουν τα παιδιά τους ανώνυμα. Η βρεφοδόχος ακριβώς λόγω της αύξησης των εγκαταλειμμένων (κυρίως από νόμιμες οικογένειες) παιδιών καταργήθηκε σύντομα (από το 1811 μέχρι το 1861) (Μπρούσκου 2015).

Τελειώνοντας λοιπόν δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε και στην εγκατάλειψη παιδιών από νόμιμες οικογένειες. Η εγκατάλειψη αυτών των παιδιών ίσως πραγματοποιούνταν λόγω των οικονομικών δυσχερειών. Είναι πιθανό γονείς με πολύ χαμηλά εισοδήματα να αδυνατούν να συντηρήσουν την οικογένειά τους, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν τα παιδιά, όλα ή έναν αριθμό από αυτά, σε κλειστές δομές περίθαλψης παρά τις αυστηρές (για το θέμα αυτό) εντολές και υποδείξεις της εκκλησίας. Βέβαια αυτό είναι ένα φαινόμενο που δεν έχει αποδειχθεί πλήρως από ερευνητές (π.χ. Fuchs (1984), DaSilva (1986) κτλ.), οι οποίοι ενώ προσπάθησαν δεν μπόρεσαν να βγάλουν ακριβή στατιστικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα στην βόρεια Ιταλία, ενώ κατοικούσαν άτομα υψηλού κοινωνικοοικονομικού στάτους υπήρχε μεγάλος αριθμός εγκαταλειμμένων παιδιών που προέρχονταν κυρίως από νόμιμες οικογένειες (Μπρούσκου 2015). Παρ' όλα αυτά η εγκατάλειψη ανηλίκων είναι συνυφασμένη κυρίως με παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου, με αποτέλεσμα να αντιλαμβανόμαστε την υπόσταση των νόθων παιδιών σε μια κοινωνία.

2.3. Λειτουργία των κλειστών δομών περίθαλψης τον 20ο και 21ο αιώνα

Στο σημείο αυτό θα γίνει αναφορά των κλειστών δομών παιδικής περίθαλψης από τον 20^ο αιώνα έως σήμερα. Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου δεν είναι τυχαία. Επιλέχθηκε καθώς από τον 20^ο αιώνα η παιδική περίθαλψη έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις, αναπτύσσοντας πλέον τη ύπαρξη των δικαιωμάτων των παιδιών και γενικότερα την ενσωμάτωση, αυτών που αποκαλούσαν «νόθων παιδιών» στην κοινωνία (Μπρούσκου 2015).

Αρχικά λοιπόν από το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης άρχισε το κίνημα της αποϊδρυματοποίησης. Αυτό το κίνημα έφτασε στη χώρα μας το δεύτερο μισό του αιώνα, όπου έγινε προσπάθεια δημιουργίας θεσμικού πλαισίου των παιδιών που διαμένουν σε κλειστές δομές περίθαλψης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το διάταγμα 572/1970 δημιουργήθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, ο οποίος καταργήθηκε το 1998 και ιδρύθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας (ΑΚ 2646/1998). Αντίστοιχα ο Οργανισμός αυτός καταργήθηκε ξανά το 2003 (ΑΚ 3106/2003), και οι κλειστές δομές πλέον μετονομάστηκαν σε Κέντρα Προστασίας του Παιδιού (Μαρκάκη 2018).

Ως κλειστή δομή περίθαλψης (σύμφωνα με τον ΑΚ 108-121) ορίζεται *«το σύνολο περιουσίας αφιερωμένο στην εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού, το οποίο έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα. Μια κλειστή δομή αποκτά νομική προσωπικότητα με τη δημοσίευση του διατάγματος, που εγκρίνει τη σύστασή του»* (Δημητριάδης 2006: 1). Ωστόσο οι κλειστές δομές μπορεί να χωριστούν σε δύο κατηγορίες, τις κρατικές και τις ιδιωτικές, οι οποίες έχουν χαρακτήρα Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου αντίστοιχα (Ζιώγα 2004). Οι δημόσιες δομές περίθαλψης περιλαμβάνουν κέντρα φιλοξενίας ασυνόδευτων αλλοδαπών παιδιών ή στέγες ανηλίκων. Από την άλλη μεριά οι δομές ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα αποτελούν τα πλαίσια φιλοξενίας που υπάγονται σε φιλανθρωπικά Σωματεία ή Συλλόγους, τα παιδικά χωριά, οι δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων κ.α. Βέβαια δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και τις κλειστές δομές περίθαλψης που υπάγονται στην εκκλησία. Οι εκκλησιαστικές δομές εμφανίστηκαν ήδη από τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα και λειτουργούν υπό την επίβλεψη της Αρχιεπισκοπής ή της αντίστοιχης υπαγόμενης Μητρόπολης (Σπανού 2015).

Τελειώνοντας, οι κλειστές δομές θεωρούνται αποκεντρωμένες υπηρεσίες, οι οποίες βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία 2005). Διαπιστώνουμε λοιπόν πως οι κλειστές δομές περίθαλψης διαφοροποιούνται αισθητά από τον 20^ο αιώνα. Η εξέλιξή τους στο χρόνο είναι ορατή, εστιάζοντας πλέον στην προστασία και την αξιοπρέπεια των παιδιών.

2.4. Τι σημαίνει και τι σήμαινε η παραμονή σε μια κλειστή δομή παιδικής προστασίας

Όπως έχει ήδη γίνει αναφορά σε προηγούμενη ενότητα, οι κλειστές δομές παιδικής περίθαλψης έκαναν την εμφάνισή τους εκατοντάδες χρόνια πριν λειτουργώντας και ως πλαίσια απομόνωσης των παιδιών που γεννήθηκαν από μητέρες εκτός γάμου. Με την πάροδο του χρόνου διαπιστώνουμε ότι τόσο οι ανάγκες μιας κοινωνίας όσο και η γενικότερη παιδαγωγική έχει αλλάξει, με αποτέλεσμα και οι κλειστές δομές περίθαλψης να διαφέρουν λειτουργικά από περίοδο σε περίοδο. Αυτό δεν γίνεται εμφανές μόνο στην ελληνική κοινωνία, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου «οι κλειστές δομές λειτουργούν με διαφορετικούς στόχους και σκοπούς» (Goffman 1961 από Λαφάρα 2010: 89).

Ένα κοινό στοιχείο που έχει μείνει αναλλοίωτο στις κλειστές δομές περίθαλψης είναι η διαμονή των παιδιών κάτω από την ίδια στέγη και η κοινή διαβίωσή τους με κοινά χαρακτηριστικά μέσα στη δομή. Σε όλα σχεδόν τα υπόλοιπα επίπεδα (εκπαίδευση, υποστήριξη, διαπαιδαγώγηση κ.τ.λ.) έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές. Παλαιότερα οι κλειστές δομές περίθαλψης παιδιών είχαν καθαρά σωφρονιστικό χαρακτήρα και οι επιβλέποντές τους μέσα στη δομή ήταν συχνά στρατιωτικοί, οι οποίοι δρούσαν με απόλυτο αυταρχισμό. Η σκληρή πειθαρχία που επέβαλαν ήταν τρόπος διαπαιδαγώγησης και η υπακοή των παιδιών σε αυτήν ήταν εξαναγκαστική (Ιωακειμίδης 2012).

Οι δομές αυτές, δηλαδή, λειτουργούσαν μέχρι τον 20^ο αιώνα με βία, επιβάλλοντας στα παιδιά σωματικές τιμωρίες ως τρόπο σωφρονισμού, καθώς δεν υπήρχε ακόμη αναγνώριση και κατ' επέκταση σεβασμός προς τα δικαιώματά τους. Ένα ακόμα στοιχείο που ήταν εμφανής η σκληρή αντιμετώπιση των παιδιών μέσα στις κλειστές δομές είναι ο διαχωρισμός της ζωής του «μέσα» και του «έξω» από τη δομή. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι σε αρκετές περιοχές (πχ. Φλωρεντία), τα παιδιά

που ζούσαν μέσα σε μια κλειστή δομή «έπαιρναν» ως επίθετο το όνομα της δομής που μεγάλωναν, με σκοπό μετά την ενηλικίωσή τους, να ξεχωρίζουν μέσα στην κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο πάντα γινόταν αντιληπτό ότι ήταν παιδιά που προέρχονταν από κλειστές δομές περίθαλψης, μη μπορώντας να ενταχθούν στο σύνολο της κοινωνίας (Ιωακειμίδης 2012).

Ένα ακόμα βασικό χαρακτηριστικό των κλειστών δομών είναι ο αριθμός των παιδιών που φιλοξενούνταν. Τα παιδιά σε πολλές δομές ξεπερνούσαν τα 80 με 100 και υπήρχαν και δομές που έφταναν τα 250 με 350 παιδιά. Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι το πλήθος των παιδιών που ζούσε στις δομές ήταν τεράστιο και κατ' επέκταση ανομοιογενές ως προς τις ηλικίες των παιδιών και την ανάπτυξή τους (πχ. παιδιά με αναπηρία). Οι υπηρεσίες, δηλαδή, που παρέχονταν στα παιδιά, ήταν μηδαμινές και οι παροχή εξατομικευμένης φροντίδας για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών ήταν άφαντη. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα παιδιά αντιμετωπίζονταν με τον ίδιο τρόπο, χωρίς να προβλέπονται οι ανάγκες κάθε παιδιού ξεχωριστά. (ΕΣΑΑ 2000).

Από τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα και κυρίως στις δυτικές κοινωνίες η διαπαιδαγώγηση των παιδιών άρχισε σιγά-σιγά να αλλάζει, εφαρμόζοντας νέες μεθόδους και τακτικές. Έτσι με την ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας και της νομοθεσίας περί των δικαιωμάτων των παιδιών, η προσοχή πλέον στρέφεται στα δικαιώματα των παιδιών και κατ' επέκταση στη βελτίωση της λειτουργίας των κλειστών δομών, προβλέποντας πλέον την υγεία των παιδιών, την επαφή με τα μέλη της οικογένειας ή τη συμμετοχή τους στην κοινότητα (Gallagher και συν. 2004). Αυτή η ευμενής για τα παιδιά αλλαγή πιθανότατα συντελέστηκε με την ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος. Πιο συγκεκριμένα «η ριζοσπαστική φεμινιστική προσέγγιση εστιάζει στην γενικότερη καταπίεση των μειονοτικών ομάδων μιας κοινωνίας». Κατ' επέκταση με την διεκδίκηση ίσων δικαιωμάτων αντρών και γυναικών επωφελήθηκαν και αναπτύχθηκαν και δικαιώματα των παιδιών. (McLeod 2003: 280).

Πλέον σε δομές κλειστής περίθαλψης και στην Ελλάδα υπάρχει το τρίπτυχο το οποίο αποτελούν ο πρόεδρος, το διοικητικό συμβούλιο και η εκτελεστική ομάδα, που τη συγκροτούν άτομα διαφορετικών ειδικοτήτων (Burton 1993). Η ύπαρξη ατόμων διαφορετικού επιστημονικού πεδίου δίνει τη δυνατότητα να διερευνώνται βαθύτερα οι ανάγκες των παιδιών, απαιτώντας βέβαια μεγαλύτερη οργάνωση από τη δομή για την επίτευξη των στόχων τους. Ο τρόπος λειτουργίας των κλειστών δομών έχει αλλάξει τελείως. Πλέον αφοσιώνεται η δομή στην εκπαίδευση των παιδιών, την διατήρηση επικοινωνίας με το οικογενειακό περιβάλλον, τη συμμετοχή των παιδιών σε διάφορες

δραστηριότητες και γενικότερα την υποστήριξή τους σε οτιδήποτε τους απασχολεί (Gallagher και συν. 2004).

Αυτή η οργάνωση ξεκίνησε από το σκανδιναβικό πρότυπο, το οποίο άρχισε να οργανώνει τις κλειστές δομές περίθαλψης σε μικρές, λειτουργικές μονάδες που θα προσφέρουν ένα συναισθηματικά ασφαλές και υγιές περιβάλλον προς τα παιδιά (Clough και συν. 2006). Συγκεκριμένα στην Ιρλανδία δημιουργήθηκε ο όρος αποϊδρυματοποίηση, ο οποίος είχε ως σκοπό τη μετάβαση σε μικρότερες, νέες μονάδες που έχουν κατασκευαστεί εξολοκλήρου για την παιδική φροντίδα. Αυτές οι νέες κλειστές δομές συχνά βρίσκονται μέσα στην κοινωνία για την απόλυτη και ευκολότερη ενσωμάτωση των παιδιών σε αυτήν (Courtney και Iwaniec 2009).

Οι κλειστές δομές είναι πλαίσια που εμφανίζονται σε όλα τα κράτη του κόσμου, όμως η λειτουργία τους διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Πιο συγκεκριμένα σε ορισμένα κράτη, όπως το Ισραήλ και τη Βραζιλία, οι κλειστές δομές αποτελούσαν εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις (οικοτροφεία), οι οποίες απευθύνονταν μόνο στην ελίτ της κοινωνίας για την σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους. Αυτό ίσως να συνέβαινε, καθώς ήδη το βιοτικό επίπεδο των χωρών αυτών ήταν αρκετά χαμηλό, με αποτέλεσμα τα άτομα με υψηλά εισοδήματα (δηλαδή οι πλούσιοι) να αποφεύγουν την ένταξη των παιδιών τους στα «κοινά σχολεία» και τη συναναστροφή τους με άτομα χαμηλού κοινωνικοοικονομικού στάτους. Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι σύμφωνα με την κουλτούρα κάθε κοινωνίας οι αντιλήψεις για τις κλειστές δομές διαφέρουν σημαντικά και η εξέλιξη του τρόπου λειτουργίας τους μέσα στο χρόνο εξελίσσεται αισθητά (Courtney και Iwaniec 2009).

2.5. Νομικό πλαίσιο της κλειστής περίθαλψης στην Ελλάδα

Τι είναι οι κλειστές δομές

«Οι κλειστές δομές παιδικής προστασίας είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και λειτουργούν με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου. Μπορεί να φιλοξενούν παιδιά από τη γέννησή τους μέχρι την ηλικία των 18 ετών, χωρίς βέβαια να είναι προκαθορισμένος ο χρόνος της παραμονής τους στη κλειστή δομή. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να παρατείνεται η φιλοξενία και η παροχή στήριξης των νέων που υπερβαίνουν το 18ο έτος της ηλικίας τους, εφόσον συνεχίζουν τις σπουδές τους ή κρίνεται από την επιστημονική επιτροπή της δομής (ότι δεν είναι ακόμη έτοιμοι

για ανεξάρτητη διαβίωση), μέχρι την ηλικία των 25 ετών» (Ελληνική Δημοκρατία 1995: 34163).

Οι κλειστές δομές χωρίζονται ανάλογα με την ηλικία των παιδιών σε: α) βρεφική/νηπιακή δομή, η οποία περιλαμβάνει παιδιά από 0 έως 5 ετών, β) την παιδική δομή που φιλοξενεί παιδιά από 5 έως 12 ετών και την προεφηβική/εφηβική δομή, που φιλοξενούνται παιδιά ηλικίας 12 με 18 ετών. Επίσης υπάρχουν και οι ξενώνες φιλοξενίας νέων όπου φιλοξενούνται άτομα από 18 μέχρι 25 ετών (Ελληνική Δημοκρατία 1995).

Σκοπός των κλειστών δομών παιδικής προστασίας είναι «η παροχή φροντίδας, η ψυχοκοινωνική στήριξη των παιδιών και η ομαλή ένταξή τους στην ευρύτερη κοινωνία (σχολείο, φροντιστήρια)». Πιο συγκεκριμένα οι δομές κλειστής περίθαλψης έχουν την υποχρέωση να παρέχουν ασφαλή παραμονή στα παιδιά, η οποία θα είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε ηλικίας, την κάλυψη βασικών βιοποριστικών αναγκών (τροφή, στέγη, ένδυση) και εξασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Πέρα από τα παραπάνω οι κλειστές δομές έχουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν ημερήσιο πρόγραμμα για την εκπαίδευση και ψυχαγωγία των παιδιών κι αυτό θα πρέπει να εγκρίνεται από την επιστημονική ομάδα της δομής (Ελληνική Δημοκρατία 2014: 34163).

Προϋποθέσεις εισαγωγής σε κλειστή δομή

Για την εισαγωγή ενός παιδιού σε μια τέτοια δομή, απαιτείται η απόφαση του διοικητικού συμβουλίου, έπειτα από την εισήγηση της επιστημονικής επιτροπής της μονάδας. Αυτό συμβαίνει όταν το οικογενειακό περιβάλλον είναι ακατάλληλο για το παιδί, λόγω της αδυναμίας των γονιών να καλύψουν τις ανάγκες των παιδιών τους. Έτσι «η κοινωνική υπηρεσία του Δήμου, έπειτα από την παρέμβαση του εισαγγελέα, σε συνεργασία με την διεπιστημονική ομάδα της κλειστής δομής μεριμνούν για την ομαλή απομάκρυνση των παιδιών και την αποκατάσταση, όσο είναι εφικτό, των οικογενειακών ζητημάτων». Σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο θα πρέπει να εκπονείται για κάθε παιδί που απομακρύνεται από το οικογενειακό περιβάλλον ένα πρόγραμμα κοινωνικής φροντίδας και αποκατάστασης, το οποίο θα πρέπει να αξιολογείται τουλάχιστον μια φορά ανά εξάμηνο. Σε όλες τις περιπτώσεις θα πρέπει να επιδιώκεται η όσο το δυνατόν μικρότερη παραμονή των παιδιών στις κλειστές δομές και η αποκατάστασή τους πίσω στις οικογένειές (Ελληνική Δημοκρατία 2014: 4158).

Όσον αναφορά τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την εγγραφή των παιδιών σε μια κλειστή δομή, είναι αρχικά «η αίτηση που υποβάλλει ο κηδεμόνας του παιδιού, συνοδευόμενη από την απόφαση του αρμόδιου εισαγγελέα και την έκθεση που έχει συλλέξει η κοινωνική υπηρεσία του δήμου που υπάγεται η οικογένεια. Επίσης είναι απαραίτητη μια ιατρική βεβαίωση που να πιστοποιεί την απουσία ψυχικών νόσων ή σωματικής ή διανοητικής αναπηρίας του παιδιού» (Ελληνική Δημοκρατία 2014: 34164). Στη συνέχεια η κλειστή δομή έχει την υποχρέωση να συλλέξει και άλλα δικαιολογητικά που αφορούν το παιδί, όπως αντίγραφο ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού, πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, βιβλιάριο υγείας και πιστοποιητικό ή βεβαίωση σχολικής μονάδας, που να βεβαιώνει ότι το παιδί ήταν ενταγμένο σε σχολική μονάδα (Ελληνική Δημοκρατία 2014).

Τα δικαιώματα των παιδιών στις κλειστές δομές

Όπως έχει σημειωθεί τα παιδιά προστατεύονται από το ελληνικό και το διεθνές δίκαιο. Τα βασικότερα από τα δικαιώματα τους είναι το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το δικαίωμα να μην πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης ή κακοποίησης και γενικότερα το δικαίωμα να ζήσουν την ηλικία τους ως παιδιά και να μην αναλαμβάνουν ρόλους ενηλίκων (Κονδύλη 1994).

Πέρα από τα παραπάνω, τα παιδιά που φιλοξενούνται σε κλειστές δομές, έχουν και επιπλέον δικαιώματα, τα οποία δεν θεωρούνται πάντοτε αυτονόητα. Πιο συγκεκριμένα είναι απαραίτητο να υπάρχει ισότιμη αντιμετώπιση μεταξύ των παιδιών που διαβιούν μέσα σε κλειστές δομές και των παιδιών που ζουν έξω από αυτές (π.χ. στο σχολικό περιβάλλον, κοινωνική ζωή εκτός του πλαισίου κ.τ.λ.) γεγονός που παλαιότερα δεν ίσχυε. Ταυτόχρονα οι αρμόδιοι εργαζόμενοι των κλειστών δομών πρέπει να είναι απόλυτα εχέμυθοι και να προστατεύουν την ιδιωτική ζωή των παιδιών που ζουν μέσα σ' αυτές. Τα περισσότερα παιδιά, όπως προαναφέρθηκε, εισάγονται σε κλειστή δομή παιδικής προστασίας με παρέμβαση εισαγγελέα και αυτό έχει ως συνέπεια να «κουβαλούν» άσχημες εμπειρίες. Οπότε είναι χρέος των επαγγελματιών που εργάζονται σε τέτοια πλαίσια να προσπαθούν να απαλύνουν και όχι να τονώσουν αυτές τις εμπειρίες. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της ψυχολογικής υποστήριξης, της ψυχαγωγίας των παιδιών και την επιδίωξη ενδιαφερόντων (Σπανού 2015).

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του πολίτη (2015) τα παραπάνω δεν πραγματοποιούνται πλήρως σε όλες τις δομές περίθαλψης. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν περιπτώσεις

παιδιών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ένταξή τους στο σχολείο, κυρίως λόγω της ελλιπούς προηγούμενης φοίτησης και παραμέλησης του παιδιού και γενικότερα λόγω των μαθησιακών και συναισθηματικών δυσκολιών του. Υπάρχουν βέβαια ορισμένες δομές που συνεργάζονται με διαγνωστικούς ή υποστηρικτικούς φορείς, κι άλλες όμως που δεν συνεργάζονται, με αποτέλεσμα τα παιδιά των κλειστών δομών να μην έχουν τις ίδιες ευκαιρίες. Η πολιτική δηλαδή διαφέρει από δομή σε δομή. Αυτό γίνεται ορατό και από την συμμετοχή των παιδιών στην ευρύτερη κοινωνία και τη συναναστροφή τους με άτομα εκτός δομής. Υπάρχουν δηλαδή δομές που επιδιώκουν τις κοινωνικές εξόδους ή δραστηριότητες των παιδιών στην τοπική κοινωνία, ενώ άλλες που προσπαθούν να τις παρεμποδίσουν (Σπανού 2015).

Κλείνοντας λοιπόν, πρέπει να γίνει σαφές ότι τα παιδιά έχουν κάθε δικαίωμα να ζουν την ηλικία τους, μην επιτρέποντας σε κανέναν να επιδιώξει το αντίθετο. Τα παιδιά αποτελούν το μέλλον κάθε κοινωνίας και μόνο γι' αυτό πρέπει να προστατεύονται από την κοινωνία και όχι να περιθωριοποιούνται. Θα ήταν δηλαδή πολύ σημαντικό τα παιδιά που βρίσκονται σε κλειστές δομές περίθαλψης, να γίνονται αποδεκτά από την ευρύτερη κοινωνία, αποβάλλοντας οποιαδήποτε ταμπού μπορεί να υπάρχει γι' αυτούς.

Κεφάλαιο 3

Παρουσίαση της κλειστής δομής

2.1. Οργάνωση και λειτουργία της δομής

Η κλειστή δομή όπου πραγματοποιήθηκε η έρευνα βρίσκεται στη βόρεια Ελλάδα και αποτελεί αποκεντρωμένη υπηρεσία ενός συγκεκριμένου Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου. Τα κτήρια και τους χώρους της δομής παραχώρησε το υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ενώ η χρηματοδότηση για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της δομής προέρχεται από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Πρόνοιας. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο φιλοξενούνται αγόρια ηλικίας 5 έως 12 ετών και κορίτσια ηλικίας από 5 έως 18 ετών και η παραμονή

τους στη δομή μπορεί να κυμαίνεται από έξι μήνες με ένα χρόνο, ενίοτε δε και πολύ περισσότερο, ανάλογα με τις συνθήκες οι οποίες κατέστησαν υποχρεωτική την απομάκρυνση κάθε παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Η συγκεκριμένη κλειστή δομή στελεχώνεται από άτομα διαφόρων ειδικοτήτων, όπως κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο, κοινωνικούς φροντιστές και ένα δίκτυο εθελοντών, οι οποίοι εκπαιδεύονται και εποπτεύονται από αρμόδια στελέχη. Βασικοί στόχοι της δομής είναι να παρέχει στα παιδιά ένα σπίτι, στο οποίο θα διαμένουν για όσο διάστημα χρειαστεί, προσφέροντάς τους τις απαραίτητες υπηρεσίες που αρμόζουν σε κάθε παιδί αυτών των ηλικιών. Πιο συγκεκριμένα όλα τα παιδιά της κλειστής δομής εντάσσονται σε δημόσιο σχολείο της περιοχής, ανεξάρτητα της χρονικής περιόδου που θα μείνουν στη δομή. Επίσης συμμετέχουν, αν το επιθυμούν, σε εξωσχολικές δραστηριότητες, οι οποίες απαρτίζονται από προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης, δηλαδή αθλητικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες (εικαστικά, μουσική), ανάλογα με τα ενδιαφέροντα κάθε παιδιού. Ταυτόχρονα διοργανώνονται επισκέψεις σε μουσεία και κινηματογράφο πάντα φυσικά με την παρουσία του προσωπικού της δομής¹.

Πέρα από τα παραπάνω, παρέχεται στα παιδιά και ψυχολογική υποστήριξη. Αυτός ο τομέας θεωρώ πως είναι ο σημαντικότερος, καθώς οι ειδικοί που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά θα πρέπει να τους βοηθήσουν να «ξεπεράσουν» τα εμπόδια και τις δυσκολίες που βίωσαν και να τους απαλύνουν τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να νιώθουν. Έτσι μέσω της παρέμβασής τους τα παιδιά να μπορέσουν να διαχειριστούν το άγχος, τη θλίψη ή το θυμό που μπορεί να νιώθουν, να ενισχύσουν την εικόνα του εαυτού τους (αύξηση της αυτοπεποίθησης) και να μειώσουν τις πιθανότητες απομόνωσης από το ευρύτερο περιβάλλον. Για κάθε παιδί λοιπόν, δημιουργείται ένα πρόγραμμα που σχετίζεται με τα ενδιαφέροντά του, ώστε η ζωή τους να μην αποκλίνει όσο το δυνατόν από την αντίστοιχη ζωή των συνομηλίκων τους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι παρέχεται ψυχολογική και νομική υποστήριξη και στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, με στόχο την ταχύτερη επιστροφή τους στο σπίτι. Υπάρχει βέβαια και η προοπτική της ανάδοχης οικογένειας. Το συγκεκριμένο πλαίσιο δηλαδή αναλαμβάνει την ευθύνη, να προετοιμάσει την ανάδοχη οικογένεια, να δεχτεί ένα παιδί στο σπίτι της, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

¹Η βιβλιογραφία δεν αναφέρεται για την εξασφάλιση των προσωπικών δεδομένων, καθώς τα στοιχεία προκύπτουν από την ιστοσελίδα της δομής παιδικής προστασίας.

Αυτό φυσικά γίνεται με τη συνεργασία της τοπικής Περιφέρειας, όπου εκπαιδεύουν τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς. Επίσης για την προαγωγή του θεσμού της αναδοχής, η συγκεκριμένη δομή συνεργάζεται και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε θέματα παιδικής προστασίας. Η χρηματοδότηση της συγκεκριμένης δράσης υλοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα από το πρόγραμμα «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια»¹.

Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι η κλειστή δομή είναι ένα πλαίσιο το ποίο προσπαθεί να καλύψει τις βασικές βιοποριστικές ανάγκες των παιδιών, όμως δεν επικεντρώνεται μόνο εκεί. Αντίθετα παρεμβαίνει και στο ευρύτερο περιβάλλον των παιδιών, για την ομαλότερη και όσο το δυνατόν ταχύτερη ένταξη τους σε ένα υγιές πλέον οικογενειακό περιβάλλον. Σε αυτό βέβαια συμβάλλει και η στήριξη της τοπικής κοινωνίας, όπου επιχειρήσεις, φορείς καθώς και μεμονωμένοι πολίτες προσφέρουν εθελοντική εργασία ή είδη άμεσης ανάγκης για την εύρυθμη λειτουργία της δομής.

2.2. Το ημερήσιο πρόγραμμα των παιδιών που φιλοξενούνται στο συγκεκριμένο πλαίσιο παιδικής προστασίας

Το ημερήσιο πρόγραμμα των παιδιών, όπως έχει ήδη αναφερθεί, προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα κάθε παιδιού. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το οποίο αποτελεί βασικό δικαίωμα κάθε παιδιού, αφορά όλα τα παιδιά της δομής, τα οποία πηγαίνουν στο σχολείο του δήμου που υπάγεται η δομή. Τα παιδιά ανάλογα με την ηλικία τους πηγαίνουν στην αντίστοιχη τάξη (δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο).

Επιστρέφοντας στο σπίτι μετά το σχολείο κάθονται να φάνε μεσημεριανό και στη συνέχεια πηγαίνουν για διάβασμα των μαθημάτων της επόμενης ημέρας. Στη συγκεκριμένη δομή παρέχεται στα παιδιά η απαραίτητη βοήθεια, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου. Οι φροντιστές δηλαδή της δομής, αναλαμβάνουν εποπτικό ρόλο στη μελέτη των μαθημάτων και βοηθούν τα παιδιά σε τυχόν απορία. Βέβαια, αν κριθεί αναγκαίο από τους αρμόδιους της κλειστής δομής, τα παιδιά πηγαίνουν και φροντιστήριο, στα μαθήματα που υστερούν. Τα έξοδα για το φροντιστήριο καλύπτονται επίσης από χορηγίες που προσφέρονται από τοπικές επιχειρήσεις. Τελειώνοντας το διάβασμα, τα παιδιά έχουν ελεύθερο χρόνο τον οποίο τον αξιοποιούν είτε παίζοντας, είτε πηγαίνοντας βόλτα έξω, εκτός δομής ή συμμετέχοντας σε ορισμένες δραστηριότητες.

Οι δραστηριότητες που συμμετέχουν τα παιδιά δεν είναι υποχρεωτικές, αντίθετα είναι επιλογή κάθε παιδιού, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του. Υπήρχαν δηλαδή ορισμένα παιδιά που πηγαίνουν σε διάφορα αθλήματα (πχ. ποδόσφαιρο, πολεμικές τέχνες, κολυμβητήριο), άλλα που πηγαίνουν ζωγραφική ή μουσική κτλ. Αυτό το αποφασίζουν τα ίδια τα παιδιά και συζητώντας το με τους υπεύθυνους της δομής ξεκινούν αντίστοιχα τη ψυχαγωγική τους δραστηριότητα.

Το καλοκαιρινό πρόγραμμα των παιδιών προσαρμόζεται εξίσου ανάλογα με τις ανάγκες των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, κατά την θερινή περίοδο, τα παιδιά έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο καθώς δεν παρακολουθούν μαθήματα στο σχολείο. Έχουν την επιλογή να πάνε σε κατασκηνώσεις και για όσους παραμένουν στη δομή, διοργανώνονται ημερήσιες εκδρομές στη θάλασσα. Ταυτόχρονα όσοι θέλουν, έχουν τη δυνατότητα να πηγαίνουν τα πρωινά σε πισίνα της περιοχής για εκμάθηση κολύμβησης και τα απογεύματα υπάρχει ελεύθερος χρόνος για βόλτα. Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι υπάρχει στη δομή ένα πρόγραμμα που ακολουθείται από τα παιδιά και το οποίο φυσικά προσαρμόζεται και διαφοροποιείται ανάλογα με την κατάσταση.

Στη δομή λοιπόν, παρατηρείται πολύ καλή οργάνωση, ώστε τα παιδιά να μην παραμελούν τα μαθήματά τους, αλλά και να έχουν δημιουργικές στιγμές όλες τις ώρες της ημέρας. Είναι φανερό δηλαδή ότι το πρόγραμμα των παιδιών είναι μεν πλήρες, όμως βασίζεται στις ανάγκες και τις επιθυμίες τους, γεγονός που δείχνει ότι τα παιδιά έχουν γνώμη και άποψη για τη ζωή τους μέσα στη δομή. Αυτό φυσικά απαιτεί σωστή διαχείριση των αρμοδιοτήτων από τα άτομα που εργάζονται στη δομή.

2.3. Αξιολόγηση δομής

Σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα των παιδιών διαπιστώνουμε ότι η δομή προσπαθεί με κάθε τρόπο να παρέχει στα παιδιά αν όχι το κατάλληλο, ένα όσο το δυνατόν υγιές περιβάλλον καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους εκεί. Το προσωπικό της δομής προσπαθεί με κάθε τρόπο να βρίσκεται κοντά στα παιδιά, επιλύοντας όσο το δυνατόν ταχύτερα τους προβληματισμούς τους.

Πιο συγκεκριμένα το προσωπικό της δομής είναι απόλυτα οργανωμένο, έχοντας ο καθένας τις δικές του αρμοδιότητες. Εντύπωση προκάλεσε το γεγονός πως όλοι οι εργαζόμενοι είχαν άποψη συνεργασία μεταξύ τους, καθώς όταν συνεργάζονται άτομα συνήθως διαφορετικών προσωπικοτήτων δεν είναι πάντα αυτονόητη η αρμονική συνύπαρξη. Ακόμη κι αν υπήρχαν αντιπαραθέσεις μεταξύ τους, έπειτα από συζήτηση,

έβρισκαν λύσεις σε οποιοδήποτε πρόβλημα παρουσιαζόταν. Αυτό θεωρώ πως είναι το σημαντικότερο σε μια δομή, να υπάρχει υγιές περιβάλλον μεταξύ αρχικά των εργαζομένων, ώστε να μπορέσουν να μεταβιβάσουν και στα παιδιά την ηρεμία και να αναπτύξουν την εμπιστοσύνη μεταξύ τους.

Πολύ σημαντική επίσης είναι η άμεση κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών. Τα παιδιά τοποθετούνται στη κλειστή δομή, χωρίς να είναι γνωστός ο χρόνος παραμονής τους σε αυτή. Παρ' όλα αυτά ακόμα κι αν η παραμονή τους στη δομή είναι σύντομη, δεν παύουν τα παιδιά να ακολουθούν το πρόγραμμα της δομής (σχολείο, δραστηριότητες κτλ.). Η συγκεκριμένη δομή δηλαδή, στοχεύει στην ενσωμάτωση των παιδιών στην κοινωνία με τη συναναστροφή τους και με άτομα εκτός δομής. Αυτό δεν πραγματοποιείται μόνο μέσω του σχολείου ή των εξωσχολικών δραστηριοτήτων, αλλά και με τις επισκέψεις σε μουσεία, τον κινηματογράφο και γενικότερα με τις εκδρομές. Ο επιδιωκόμενος στόχος δηλαδή της δομής να μην «αποκλείσει» τα παιδιά από καμία από τις δραστηριότητες που θα μπορούσαν να ακολουθούν οι συνομήλικοί τους, επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό.

Ταυτόχρονα με τις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται στα παιδιά, πολύ σημαντική για τη δομή είναι και η παρέμβαση στις οικογένειες των παιδιών. Είναι σημαντική καθώς οι επαγγελματίες της δομής στοχεύουν στην όσο το δυνατόν ταχύτερη επιστροφή των παιδιών στην οικογένειά τους, εξασφαλίζοντας σαφώς ένα υγιές περιβάλλον για το παιδί. Αυτό βέβαια στην πραγματικότητα δεν επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό, καθώς δεν εξαρτάται πάντοτε από τη δομή η εξέλιξη κάθε περιστατικού. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η συγκεκριμένη δομή αναλαμβάνει πολύπλευρα ένα παιδί, καθώς η ομαλή του ένταξη και η προσωπική ηρεμία του παιδιού εξαρτάται και από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Τελειώνοντας δεν θα μπορούσα να μην αναφερθώ και στις υποδομές της συγκεκριμένης κλειστής περίθαλψης ανηλίκων. Πιο συγκεκριμένα κάθε δωμάτιο περιλαμβάνει δύο ή τρία κρεβάτια και κάθε παιδί έχει και το δικό του γραφείο και ντουλάπα αντίστοιχα. Τα δωμάτια δεν είναι απόλυτα ευρύχωρα (καθώς κατοικούν 2 με 3 παιδιά στο καθένα), όμως περιέχουν όμορφα έπιπλα και είναι διακοσμημένα με χαρούμενα χρώματα. Η δομή δηλαδή παρέχει στα παιδιά ένα όμορφο διακοσμημένο περιβάλλον και προσπαθούν να το διαμορφώνουν ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα κάθε παιδιού.

Όλα τα παραπάνω έγιναν αντιληπτά έπειτα από παρατήρηση, κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως η συγκεκριμένη δομή προσπαθεί

να δρα προς όφελος των παιδιών, προσπαθώντας να διαμορφώσει το πρόγραμμα κάθε παιδιού ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, σεβόμενοι πάντα την προσωπικότητά τους.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία έρευνας

2.1. *Λίγα λόγια για τη έρευνα*

Πρέπει να σημειωθεί αρχικά, πως υπάρχουν ελάχιστες έρευνες που να έχουν ασχοληθεί με πλαίσια κλειστής περίθαλψης παιδιών και αυτός ήταν ο κύριος λόγος που με ώθησε στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος. Δεν υπάρχει δηλαδή μεγάλη γνώση για τη ζωή και την καθημερινότητα των παιδιών μέσα στη δομή, αλλά και την απομάκρυνσή τους από αυτή, μετά την ενηλικίωση.

Θεωρώ ότι ο λόγος που ίσως αποτρέπει τους ερευνητές στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος είναι οι ίδιες οι κλειστές δομές που για τους προσωπικούς τους λόγους, ίσως να μη θέλουν να θίξουν τα συγκεκριμένα θέματα των παιδιών, φοβούμενοι μήπως επηρεάσει η έρευνα την ψυχική τους υγεία. Ένας άλλος λόγος θα μπορούσε να αφορά τα προσωπικά δεδομένα. Οι ερευνητές πρέπει να διακατέχονται από απόλυτη εχεμύθεια και αυτό αποτελεί ένα ρίσκο για μια κλειστή δομή ανηλίκων. Αποτελεί ρίσκο, καθώς αν διαρρεύσουν στοιχεία των προσωπικών δεδομένων των παιδιών, τότε είναι δυνατόν να στιγματιστεί και η λειτουργία της δομής, αλλά και προσβάλλονται τα δικαιώματα των παιδιών (Ελληνική Δημοκρατία 2003). Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό της ΕΕ του 2016/679, ορίζεται πως «δεν είναι πάντοτε δυνατόν να προσδιορίζεται πλήρως ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, παρ' όλα αυτά θα πρέπει να δοθεί η συγκατάθεση τήρησης των προτύπων δεοντολογίας για την τέλεση της επιστημονικής έρευνας» (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2016: 6).

Δεν θα μπορούσαμε βέβαια να παραβλέψουμε και την πιθανότητα απώλειας χορηγιών, ως αντικίνητρο για διεξαγωγή τέτοιων ερευνών. Οι περισσότερες κλειστές δομές «επιβιώνουν» μέσω χορηγιών της τοπικής κοινωνίας. Έτσι δημοσιεύοντας μια έρευνα που ίσως «έθιγε» τον τρόπο λειτουργίας της δομής, θα μπορούσε αυτό να επιφέρει και μείωση των χορηγιών. Φυσικά όλα τα παραπάνω είναι προσωπικές υποθέσεις, καθώς και η ίδια δυσκολεύτηκα στην εύρεση κλειστής δομής. Επικοινωνώντας με ορισμένες κλειστές δομές, οι κοινωνικοί λειτουργοί των δομών ενώ έδειχναν ενδιαφέρον για την έρευνα, τελικά επικοινωνώντας μαζί μου, ανέφεραν ότι δεν θα μπορέσουν να συνεργαστούν.

2.2. Σκοπός έρευνας

Η έρευνα είχε ως σκοπό τη διαπίστωση της πραγματικότητας μέσα σε μια κλειστή δομή και της καθημερινότητας, όπως την βιώνουν τα ίδια τα παιδιά.

2.3. Ερευνητικά ερωτήματα

- Πώς βιώνουν τα παιδιά τις σχέσεις τους μέσα στη δομή με τα υπόλοιπα παιδιά και τους υπεύθυνους;
- Πώς βιώνουν τα παιδιά τις σχέσεις τους με τα υπόλοιπα άτομα που συναναστρέφονται εκτός της δομής;
- Τι σχέσεις διατηρούν με την βιολογική τους οικογένεια και πώς το βιώνουν αυτό;
- Κάνουν σχέδια για το μέλλον τους (εργασιακό, προσωπικό τομέα κτλ.);

2.4. Ερευνητικές υποθέσεις

- Τα παιδιά ζουν απομονωμένα από την ευρύτερη κοινωνία.
- Τα παιδιά των κλειστών δομών είναι «στοχοποιημένα».
- Τα παιδιά των κλειστών δομών «στερούνται» το οικογενειακό πρότυπο, το οποίο έχει αντίκτυπο στην μετέπειτα ζωή τους.

2.5. Διαδικασία έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα πλαίσιο παιδικής προστασίας στη Βόρεια Ελλάδα και διεξήχθη μέσω ποιοτικής ανάλυσης. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτός ο τρόπος ανάλυσης είναι γιατί μέσω της ποιοτικής έρευνας διερευνώνται στάσεις και αντιλήψεις σε βάθος και γενικότερα είναι εφικτό να κατανοηθούν κοινωνικά φαινόμενα. Έτσι στη συγκεκριμένη περίπτωση έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν και να κατανοηθούν οι στάσεις, οι εμπειρίες και τα συναισθήματα των παιδιών που ζουν μέσα σε κλειστές δομές.

Πιο συγκεκριμένα η έρευνα είχε τη μορφή ημερολογίων που έπρεπε να συμπληρώνουν τα παιδιά καθημερινά είτε εβδομαδιαία. Μιλώντας με την κοινωνική

λειτουργό της δομής έγινε σαφές ότι αυτός ο τρόπος έρευνας δεν θα λειτουργούσε για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα (τριών μηνών), καθώς το μορφωτικό επίπεδο των περισσότερων παιδιών δεν επαρκούσε και θα αντιμετώπιζαν όλη αυτή τη δοκιμασία ως ταλαιπωρία. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα δεύτερο ημερολόγιο (με τη μορφή ενός μικρού πίνακα), το οποίο ήταν εβδομαδιαίο και δεν χρειαζόταν να αναπτύξουν τα παιδιά την άποψή τους παρά μόνο να συμπληρώνουν ανάλογα με τα συναισθήματά τους, τα σύμβολα που τους δίνονταν (πχ. φατσούλες) στις παραμέτρους που τους ζητούνταν. Οι φατσούλες που συμπλήρωναν αντικατόπτριζαν το σύνολο των συναισθημάτων ολόκληρης της ημέρας, δίνοντάς τους την επιλογή να συμπληρώνουν περισσότερες από μια φατσούλα σε κάθε παράμετρο. Αυτό φανέρωνε την γενική τους ημερήσια διάθεση.

Πιο αναλυτικά το πινακάκι είχε στην οριζόντια στήλη τις ημέρες της εβδομάδας και στην κάθετη στήλη τις σχέσεις των παιδιών με τον περίγυρό τους. Στην κάθετη στήλη δηλαδή συμπλήρωναν το συναίσθημα που ένιωθαν για τις σχέσεις που διατηρούν είτε με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής, είτε με τους δασκάλους της δομής, τις σχέσεις τους με την οικογένεια αν υπάρχει και τις σχέσεις τους με εξωσχολικά άτομα. Κάτω από το πινακάκι δινόταν τέσσερις αριθμημένες φατσούλες που αντικατόπτριζαν τέσσερα διαφορετικά συναισθήματα (χαρά, λύπη, θυμό και φόβο). Τα παιδιά λοιπόν έπρεπε να αριθμούν κάθε μέρα τα συναισθήματα που ένιωθαν για κάθε περίπτωση. Οι φατσούλες δόθηκαν, γιατί πλέον τα περισσότερα παιδιά, όπως και τα παιδιά της συγκεκριμένης δομής ήταν απόλυτα εξοικειωμένα με τα «emoji». Τα «emoji» είναι φατσούλες, οι οποίες απεικονίζουν ένα χαρακτήρα (συναίσθημα) και βρίσκονται οπουδήποτε στο ίντερνετ σε σταθερές ή κινητές συσκευές (ηλεκτρονικούς υπολογιστές, tablet, κινητά τηλέφωνα). Είναι παγκοσμίως πολύ δημοφιλή και χρησιμοποιούνται όπου μπορεί να συνταχθεί ένα κείμενο. Να σημειωθεί επίσης ότι τα συναισθήματα (χαρά, λύπη, θυμός και φόβος) δεν δόθηκαν τυχαία, καθώς σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Γλασκώβη, ορίστηκε ότι αυτά είναι τα βασικά συναισθήματα που καθορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά (Μπάρδης 2014).

Τελειώνοντας τα εβδομαδιαία ημερολόγια με το πινακάκι δόθηκαν σε όλα τα παιδιά που ήθελαν να συμμετέχουν στην έρευνα (14 παιδιά), ανεξάρτητα αν θα συμπλήρωναν και το ημερολόγιο ανάπτυξης στο τετράδιο. Ορισμένα παιδιά δηλαδή χρησιμοποιούσαν ως πλάνο το ημερολόγιο με τις φατσούλες και στη συνέχεια αιτιολογούσαν στο τετράδιο για ποιο λόγο έβαλαν την κάθε φατσούλα, ενώ άλλα που δεν είχαν τη δυνατότητα ανάπτυξης γραπτού λόγου (είτε γιατί δεν γνώριζαν ελληνική γραφή, είτε γιατί το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν ελλιπές), συμπλήρωναν μόνο το

ημερολόγιο με το πινακάκι. Ο διαχωρισμός αυτός πραγματοποιήθηκε έπειτα από την επιλογή κάθε παιδιού. Η ερευνήτρια δηλαδή έδωσε στα παιδιά την ελευθερία να επιλέξουν μόνα τους ποιο ή ποια ημερολόγια θα ήθελαν να συμπληρώσουν.

2.6. Συνάντηση με τα παιδιά

Στη συγκεκριμένη δομή μου δόθηκε η ευκαιρία να παρακολουθώ την ομάδα που πραγματοποιούσε η κοινωνική λειτουργός της δομής με τα παιδιά. Στη συγκεκριμένη ομάδα συζητούσαν για τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους μέσα στη δομή, ώστε να επιλύονται όσο το δυνατόν γρηγορότερα οι διαφορές που ενσκύπτουν. Επίσης συζητούσαν θέματα που απασχολούσαν τα παιδιά στην καθημερινότητά τους (φροντιστές, σχολείο). Η συγκεκριμένη ομάδα πραγματοποιούνταν κάθε Κυριακή πρωί και η διάρκειά της εκτινόταν ανάλογα με τα θέματα συζήτησης.

Την πρώτη ημέρα που πήγα στη δομή η κοινωνική λειτουργός με σύστησε στα παιδιά και στη συνέχεια τους εξήγησα με λίγα λόγια τους λόγους που ήμουν εκεί. Έτσι τους μίλησα για την έρευνα και ρώτησα ποια παιδιά θα ήθελαν να συμμετέχουν. Τα περισσότερα παιδιά δέχτηκαν να συμμετέχουν, αφού πρώτα τους έλυσα τις απορίες τους αναφορικά με τη διεξαγωγή της έρευνας. Υπήρξαν βέβαια και παιδιά, τα οποία δεν ήθελαν να συμμετέχουν λέγοντας ότι δεν ήθελαν να ξέρει κανείς τι πραγματικά νιώθουν, παρά το γεγονός ότι τους είχα προσφέρει διαβεβαιώσεις για την τήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων.

Στη συνέχεια μοιράστηκαν στα παιδιά τετράδια, τα οποία τα είχα αριθμήσει και γνώριζα μόνο εγώ ποιος αριθμός αντιστοιχούσε σε κάθε παιδί. Τα παιδιά ενημερώθηκαν ότι θα γνωρίζω ποιο ημερολόγιο αντιστοιχεί στον καθένα, εξηγώντας τους πως αυτό πραγματοποιείται, ώστε κάθε εβδομάδα που θα πηγαίνω να παραλαμβάνω τα ημερολόγια με το πινακάκι να γνωρίζω σε ποιο παιδί αντιστοιχεί. Αυτή η επιλογή έγινε προκειμένου να υπάρχει μια συνοχή και συνέχεια, ώστε να είναι εφικτή η μελέτη κάθε παιδιού στο σύνολο της έρευνας. Τα ονόματα των παιδιών τα έλαβα από την κοινωνική λειτουργό της δομής η οποία γνώριζε τον τρόπο που θα ακολουθούσα για την διεξαγωγή της έρευνας, χωρίς ωστόσο να γνωρίζει σε ποιο παιδί αντιστοιχεί κάθε ημερολόγιο.

Κάθε εβδομάδα που πήγαινα στη δομή είχα τη δυνατότητα επίσης να έρχομαι σε επαφή με κάθε παιδί ξεχωριστά μετά την ομάδα και να τους βοηθάω σε ό,τι χρειαζόνταν σχετικά με τη διεξαγωγή της έρευνας και να τους λύνω τυχόν απορίες.

Υπήρχαν παιδιά που μου «ανοίχτηκαν» και εξωτερίκευαν συναισθήματα πολύ γρήγορα, ενώ άλλα που ακόμα και μετά το τέλος της έρευνας δεν εξέφρασαν καμία άποψη τους. Πιο συγκεκριμένα υπήρχαν παιδιά (κυρίως κορίτσια), τα οποία από την πρώτη συνάντηση της ομάδας, με προσέγγισαν ρωτώντας διάφορα, για την διεξαγωγή της έρευνας αλλά και προσωπικές ερωτήσεις, ώστε να με γνωρίσουν καλύτερα. Με κάλεσαν στο δωμάτιο τους και ήταν δεκτικές στη συζήτηση. Τις πρώτες μέρες συζητούσαμε για τα ενδιαφέροντά τους και με το πέρασ των εβδομάδων στις δυσκολίες που ίσως βιώνουν μέσα στη δομή.

Αντίστοιχα υπήρχαν παιδιά που ενώ συμμετείχαν στην έρευνα δεν ήθελαν να συζητήσουμε κατ' ιδίαν. Αυτό γινόταν αντιληπτό όταν τους έψαχνα για να μου πουν τις απορίες τους σχετικά με την έρευνα (ενώ άλλα παιδιά έρχονταν από μόνοι τους), αλλά και κατά τη διάρκεια της συζήτησης, κατά την οποία απόφευγαν να μου απαντήσουν απλές ερωτήσεις (πχ. ποιος είναι ο καλύτερος φίλος μέσα στη δομή). Στο σύνολο των παιδιών παρ' όλα αυτά αναπτύχθηκε διάλογος μεταξύ της ερευνήτριας και των παιδιών, γεγονός που στην αρχή έμοιαζε ακατόρθωτο.

Θεωρώ λοιπόν ότι η προσέγγιση στα παιδιά ήταν διακριτική, χωρίς να τους φέρω σε δύσκολη ή αμήχανη θέση. Προσπαθούσα να τους αφήνω ελεύθερους τόσο στην επιλογή των ημερολογίων, όσο και στις ημέρες συγγραφής τους. Είχαν δηλαδή την ελευθερία να επιλέξουν την συγγραφή των ημερολογίων είτε καθημερινά, είτε μια φορά την εβδομάδα. Αυτό θα γίνει περισσότερο κατανοητό στο επόμενο κεφάλαιο, όπου θα γίνει ανάλυση των ημερολογίων που συμπλήρωσαν τα παιδιά.

Κεφάλαιο 5

Ερευνητική προσέγγιση

5.1. Καταγραφή ημερολογίων

Παιδί 1^ο

15 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

(Δεν αναγράφεται ημερομηνία)

Σήμερα είμαι νευριασμένη αλλά και στενοχωρημένη, γιατί μάλωσα με την ..4.. για μια σειρά (στην τηλεόραση) και στεναχωρήθηκα, γιατί άδικα μαλώνουμε για κάτι εντελώς ό,τι να' ναι, κάτι ασήμαντο. Απλά εγώ όταν ήθελε να δει κάτι την ώρα που εγώ έπαιζα playstation το έκλεισα και της έδωσα την ώρα μου για να δει από τη σειρά που ήθελε τόσο πολύ και αφού την είδα χαρούμενη το βάλουμε, γιατί ανυπομονούσε πολύ. Και εμένα δεν με άφησε να δω κάτι που ήθελα τουλάχιστον 10 λεπτά μόνο, αλλά εντάξει τι να κάνω δεν μπορώ να της κρατάω κακία, γιατί εγώ δεν κρατάω κακία έτσι στα εύκολα και επίσης είναι φίλη μου, κολλητή μου πόσο μάλλον αδερφή μου πλέον και την αγαπώ, οπότε έκανα πίσω και τώρα της ζητάω συγγνώμη γιατί νευρίασε. Είμαι νευριασμένη με τις κυρίες γιατί λένε κάτι, βασικά λέει κάτι η κυρία Μαριάννα (η κοινωνική λειτουργός της δομής) και μερικοί κάνουν τα δικά τους και μου τη σπάει τόσο πολύ, είναι τόσο εκνευριστικό. Είμαι και νευριασμένη με τον ..13.. γιατί τον υποστηρίζω σε πολλά και αυτός δεν κάνει τίποτα και εχθές είπε κάτι πολύ άσχημο και με μείωσε μπροστά στα υπόλοιπα παιδιά και στεναχωρήθηκα κιόλας πολύ και τώρα δεν του μιλάω ενώ αυτός δεν δίνει σημασία για το τι είπε ή αν το μετάνιωσε να πει συγγνώμη και εγώ ποτέ δεν θα έκανα κάτι τέτοιο και μπροστά στα παιδιά και τις κυρίες. Απλά ευχαριστώ τι να πω, μπράβο για τη συμπεριφορά του.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί στο εβδομαδιαίο ημερολόγιο, σχετικά με τις σχέσεις που διατηρεί μέσα στο σπίτι με τα υπόλοιπα παιδιά, συμπλήρωσε σχεδόν σε όλες τις εβδομάδες ότι έχει καλές σχέσεις με εξαίρεση κάποιες μέρες που ήταν θυμωμένη και στεναχωρημένη. Οι μέρες αυτές θα μπορούσαν να είναι αυτές που αναγράφονται στο ημερολόγιο ανάπτυξης, χωρίς να το ξέρουμε αυτό με σιγουριά, καθώς στο ημερολόγιο ανάπτυξης δεν υπάρχει ημερομηνία καταγραφής. Αντίστοιχα, συναισθήματα χαράς είχε και όσον αφορά τις σχέσεις της με τους φροντιστές της δομής, με τη διαφορά ότι αρκετές ημέρες των εβδομάδων εκδήλωνε συναισθήματα θυμού, χωρίς ωστόσο να γνωρίζουμε τους ακριβείς λόγους. Όσον αφορά τις σχέσεις με την οικογένεια σε όλες

τις ημέρες των εβδομάδων συμπλήρωσε το στεναχωρημένο και το θυμωμένο σύμβολο, ενώ στις σχέσεις που διατηρεί με άτομα εκτός σπιτιού ή σχολείου στην πλειοψηφία είχε συναισθήματα χαράς.

Ανάλυση ημερολογίων

Το συγκεκριμένο παιδί, όπως είναι εμφανές παραπάνω, συμμετείχε στην συμπλήρωση και των δύο ημερολογίων. Το ημερολόγιο ανάπτυξης το συμπλήρωσε μόνο μία φορά ενώ το εβδομαδιαίο ημερολόγιο με το πινακάκι το συμπλήρωσε όλες τις εβδομάδες της διεξαγωγής της έρευνας. Βέβαια από τα στοιχεία που έχουμε από τα ημερολόγια δεν μπορούμε να καταλάβουμε πολλά χαρακτηριστικά του χαρακτήρα της. Γι' αυτό το λόγο είχε αποφασιστεί η συμμετοχή μου στις ομάδες των παιδιών και οι συναντήσεις με κάθε παιδί ξεχωριστά και για να διασαφηνιστούν τα πραγματικά συναισθήματα των παιδιών όσον αφορά τη συμπλήρωση των ημερολογίων.

Πιο συγκεκριμένα μετά την παρακολούθηση αρκετών ομάδων που διεξήχθησαν με την κοινωνική λειτουργό της δομής, παρατήρησα ότι το παιδί 1 ήταν απόλυτα εσωστρεφές, δεν εξωτερικεύε δηλαδή τα συναισθήματά του παρά μόνο αν της γινόταν πολλές απανωτές ερωτήσεις από την κοινωνική λειτουργό. Προτιμούσε να μην λείπει την άποψή της και να μένει σιωπηλή καθ' όλη την διάρκεια της ομάδας. Αυτό ήταν εμφανές όταν κατά τη διάρκεια της ομάδας η κοινωνική λειτουργός ζήτησε την άποψη του παιδιού 1 για να εξηγήσει τι συνέβη κατά την διάρκεια διαπληκτισμού δύο άλλων παιδιών μεταξύ τους που βρισκόταν μπροστά. Το παιδί 1 απαντούσε μονολεκτικά στις ερωτήσεις, κρατώντας ουδέτερη στάση, χωρίς να αναφέρει ποιος κατά την άποψή της είχε δίκαιο στο συμβάν. Αυτό μπορεί να ερμηνεύεται στο γεγονός ότι το παιδί 1 να μην θέλει να εμπλέκεται σε οποιοδήποτε συμβάν, «κρατώντας» καλές σχέσεις με όλα τα παιδιά της δομής. Ίσως δηλαδή να ένιωθε ότι «κατηγορώντας» ένα παιδί, έχανε μετέπειτα τη συμπάθειά του.

Γενικότερα κατά την άποψή μου είναι ίσως ένα πολύ φοβισμένο παιδί και αυτό φαίνεται και στο ημερολόγιο ανάπτυξης που συμπλήρωσε. Στο ημερολόγιο δηλαδή αναφέρει ότι προτίμησε να μην συζητήσει με τη φίλη της το συμβάν που τη στεναχώρησε, φοβούμενη μήπως μαλώσουν, αντίθετα της ζήτησε και συγγνώμη, ενώ στην ουσία πίστευε ότι είχε αδικηθεί. Έπειτα Όσον αφορά τη σχέσεις του παιδιού 1 με τους φροντιστές της δομής φαίνεται και στα δύο ημερολόγια, ότι ορισμένες φορές είναι αρκετά δυσαρεστημένη, καθώς άλλα συνεννοείται με την κοινωνική λειτουργό και άλλα πράττουν οι φροντιστές τους.

Μετά από συζήτηση που είχα με το παιδί 1 για να την βοηθήσω στην συμπλήρωση των ημερολογίων, μου ανέφερε ότι γενικά δεν εμπιστεύεται κανέναν μέσα στη δομή κι ενώ κάνει παρέα με το παιδί 4, τις περισσότερες ώρες της ημέρας προτιμά να είναι μόνη της στο δωμάτιο. Επίσης μου εξήγησε ότι ο λόγος που της άρεσε περισσότερο το ημερολόγιο με το πινακάκι, σε σύγκριση με το ημερολόγιο ανάπτυξης είναι ότι στο πρώτο δεν χρειαζόταν να αναφέρει για ποιο λόγο συμπλήρωσε το κάθε συναίσθημα. Τα παραπάνω μας οδηγεί στο να εικάσουμε ότι το συγκεκριμένο παιδί πιθανότατα είχε ορισμένα παράπονα ή και προβλήματα μέσα στη δομή που, για τους δικούς της λόγους, δεν ήθελε να τα συζητήσει. Γενικότερα από τις συναντήσεις μου με το παιδί 1 διαπίστωσα ότι είναι ένα παιδί που δεν έχει όνειρα. Σε πολλές ερωτήσεις που της τέθηκαν για το μέλλον (αν θα ήθελε να σπουδάσει, κι αν ναι τι, αν έχει όνειρο να ταξιδέψει κάπου κτλ.), ούτε είχε σκεφτεί ποτέ πώς θα ήθελε να ήταν αυτό, ούτε την ένοιαζε πώς θα ήταν. Δεν την ένοιαζε δηλαδή πώς θα ήταν το μέλλον της, αρκεί να φύγει από τη δομή, καθώς μου ανέφερε χαρακτηριστικά ότι περιμένει πώς και πώς να λυθεί το πρόβλημα στο σπίτι για να γυρίσει πίσω. Επίσης είναι ένα παιδί που δεν είχε ενδιαφέροντα, καθώς δεν ήθελε να συμμετέχει σε καμία εξωσχολική δραστηριότητα. Όλα τα παιδιά της δομής έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μόνοι τους την δραστηριότητα που θα ήθελαν να παρακολουθήσουν και μετά από συζήτηση με την κοινωνική λειτουργό (και αν παρέχεται χορηγία) τα παιδιά ξεκινούν τη δραστηριότητα. Το συγκεκριμένο παιδί δεν ήθελε να ασχοληθεί με τίποτα, καθώς όπως ανέφερε δεν της αρέσει τίποτα (τέχνες, αθλητισμός κτλ). Πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι το παιδί 1 βρίσκεται στη δομή λίγους μήνες, οπότε δεν έχει πραγματοποιηθεί η πλήρης προσαρμογή της. Μπορεί το συγκεκριμένο παιδί να μην θέλει να ασχοληθεί με καμία δραστηριότητα, ώστε να μην έχει καμιά «δέσμευση» φεύγοντας από τη δομή.

Παιδί 2^ο

14 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

08/06/2018

Σήμερα ακόμα έχω νεύρα με την ..7.. Όταν είχαμε βγει βόλτα μαζί, τα αγόρια από απέναντι έλεγαν χαζομάρες και αυτή γελούσε. Αν συνεχίσει να κάνει έτσι δεν θέλω να κάνω παρέα μαζί της. Συζητήσαμε με την κυρία αυτό που έγινε με την ..4.. την Πέμπτη, μου είπε να της μιλήσω αλλά δεν θέλω. Ο ..12.. σήμερα πάλι μας κορόιδευε που

μιλούσαμε Τούρκικα. Το βράδυ ήθελα να πάρω τη μαμά τηλέφωνο αλλά η κυρία δεν με άφησε και μετά νευρίασα. Μου είπε κατευθείαν έτσι, ΟΧΙ. Δεν είναι δίκαιο, γιατί μια φορά τον ..6.. τον είχε αφήσει η άλλη κυρία να μιλήσει στο τηλέφωνο και η ..3.. με ρώτησε τι έχω και εγώ της μίλησα απότομα και μαλώσαμε. Στεναχωριέμαι όταν μαλώνουμε. Α! Πήγαμε και κολυμβητήριο, πέρασα πολύ ωραία.

09/06/2018

Σήμερα βγήκαμε με την ..3... Γενικά με τα παιδιά τα πάω πολύ καλά εκτός από τον ..12.., τον ..13.. και την ..7... Ο ..12.. σήμερα ήθελε να βλέπει τα βίντεο στον υπολογιστή που βλέπαμε με την ..3..και τα υπόλοιπα κορίτσια, του είπαμε πολλές φορές να φύγει και δεν έφευγε. Σήμερα ο ..13.. δεν μου έκανε κάτι αλλά με νευριάζει επειδή λέει συνέχεια τον ..10.. «κιοπέκ» και κοροϊδεύει την ..11.. για τα μαλλιά της και τα δόντια της. Με την ..7.. ήθελα να μιλήσω και αυτή με έσπρωξε και μου είπε «έχω δουλειά φύγε από το κεφάλι μου». Δεν θέλω να είμαι άλλο φίλη μαζί της. Την είχα σαν αδερφή μου αλλά τώρα τέλειωσε, δεν την θέλω. Το απόγευμα πήγαμε με την κυρία στον καρδιολόγο.... Φοβάμαι, δεν μου άρεσαν αυτά που άκουσα... Δεν ξέρω. Είπαν πάλι θα ξαναπάω αλλά θέλω να είναι πάλι κορίτσι η γιατρός. Σήμερα μίλησα σχεδόν με όλη μου την οικογένεια, έκλαιγα από την χαρά μου. Η μαμά μας χώρισε από αυτόν τον ..(προσβλητικός χαρακτηρισμός)... Ξεκινάει καινούρια ζωή η μαμά μας. Είμαι πάρα πολύ χαρούμενη, η μαμά μου είπε ότι χώρισε για εμάς και θα δουλέψει. Ο θείος είπε ότι θα την προσέχει και αν πάει αυτός να την πάρει δεν θα τον αφήσει.

10/06/2018

Σήμερα μάλωσα με την ..7.. εγώ είπα στην κυρία να μπω στον υπολογιστή και η ..7.. μπήκε στην ώρα μου. Μετά της μίλησα καλά γιατί την λυπήθηκα και δεν ήθελα να την στεναχωρώ. Με όλους ήμουν πολύ καλά.

Με όλες τις κυρίες πολύ καλά.

Δεν μίλησα σήμερα με κανέναν από την οικογένειά μου.

Σήμερα όταν με πήραν αίμα τρόμαξα πάρα πολύ. Στεναχωρήθηκα πολύ στο κολυμβητήριο γιατί ένας συμμαθητής με κοροϊδεψε, αλλά η κυρία με βοήθησε να μην στεναχωρηθώ.

11/06/2018

Μια χαρά με όλα τα παιδιά

Όλα καλά με τις κυρίες

Μίλησα με την μαμά και είπα τα νέα μου. Την έβαλα να ακούσει το αγαπημένο μου τραγούδι.

Βγήκα βόλτα με την ..1.. την ..4.. και την ..3.. στο κέντρο της πόλης. Περάσαμε τέλεια όμως χαθήκαμε. Μετά η ..4.. πήρε τηλέφωνο την κυρία και είπε να περιμένουμε. Ήρθε η κυρία με το μηχανάκι και μας βρήκε. Μετά ήρθε άλλη κυρία με το αυτοκίνητο και μας πήρε.

12/06/2018

Όλα καλά με τα παιδιά

Με τις κυρίες καλά.

Πήγα στη θάλασσα και κολύμπησα έκανα βουτιές και έπαιξα με την άμμο. Μαζί με την ..8.. και την ..3.. ανοίξαμε λάκκο και βάλουμε τα πόδια μας μέσα. Ένα άλλο μικρό παιδάκι κυνηγούσε τον ..10.. και με είπε: «βοήθα με». Μετά ήρθε η μαμά του και το πήρε. Όλα ήταν πολύ ωραία.

13/06/2018

Μαλώσαμε με τον ..12.. γιατί η ..7.. έκαψε ένα κουλούρι και ο ..12.. ήρθε στην κουζίνα και μας ρώτησε όλους ποιος έκαψε αυτό το κουλούρι και εγώ πήγα να δω το κουλούρι το καμένο και ο ..12.. μου είπε: «Εσύ φύγε μη το βλέπεις» και εγώ του είπα: «Εσένα τι σε νοιάζει δικό σου είναι το κουλούρι θέλω να δω κι εγώ». Μετά ήρθε η κυρία και με ρώτησε τι έγινε κι εγώ της είπα.

Συζητήσαμε με την κυρία το θέμα με τον ..12.. και μου είπε κάποια πράγματα. Με τις κυρίες μια χαρά.

Βγήκαμε με την ..1.. την ..3.. και την ..4.. βόλτα εδώ στην περιοχή.

14/06/2018

Όλα καλά με τα υπόλοιπα παιδιά

Όλα καλά με τις κυρίες

Μίλησα με τη μαμά μου και μου είπε κάτι που αφορά την οικογένειά μας και εγώ νευρίασα πολύ με αυτό που άκουσα. Χάθηκα όμως κιόλας για κάποια νέα που μου είπε.

15/06/2018

Μάλωσα με τον ..10.. γιατί με έβρισε. Πάρα πολύ νευρίασα γιατί ο ..10.. χτύπησε την ..11..

Μίλησα στο τηλέφωνο και νευρίασα και στεναχωρήθηκα με ένα οικογενειακό μας ζήτημα που ανέφερε.

Πήγα στον κολυμβητήριο και ήταν όλα καλά με τη δασκάλα.

16/06/2018

Μάλωσα με τον ..12.. γιατί με το ζόρι έβαζε τον ..10.. και την ..11.. να κάνουν το σταυρό τους. Το είπα στην κυρία και του μίλησε και ήρθε και ζήτησε συγγνώμη.

Το πρωί νευρίασα γιατί η κυρία Α. και η κυρία Σ. μου είπαν πολλές φορές να συμμαζέψω το δωμάτιό μου. Μετά μιλήσαμε και τα βρήκαμε.

Μίλησα με τον θείο μου και όλα μια χαρά.

Ήρθε η κυρία Ε. που μας κάνει μάθημα και χάρηκα πάρα πολύ που την είδα.

17/06/2018

Σήμερα χάρηκα πολύ που ήρθε η ..15.. ξέρει να μιλάει και αυτή Τούρκικα. Με την κυρία Κ. έκανα αγκαλιτσες. Την κυρία Μ. την βοήθησα στην μετάφραση με την ..15.. Επειδή είχα καλή συμπεριφορά όλη την εβδομάδα και βοηθούσα τις κυρίες μου έδωσαν δεύτερο σάντουιτς.

Με την μαμά μου δεν μίλησα. Δεν μου έδωσε το τηλέφωνο η ..11..

Μίλησα με τις κυρίες που έφεραν την ..15.. όμως δεν θυμάμαι τι είπαμε.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο ημερολόγιο συμπληρώθηκε όλες τις εβδομάδες της διεξαγωγής της έρευνας. Παρατηρείται ότι σχετικά με τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής, συμπλήρωσε μεν το χαρούμενο emoji σε αρκετές ημέρες, όμως στο σύνολο των εβδομάδων την χαρακτήριζε το συναίσθημα του θυμού σε συνδυασμό με την λύπη. Αυτό επιβεβαιωνόταν και κατά την διάρκεια της ομάδας με την κοινωνική λειτουργό, στην οποία το συγκεκριμένο παιδί ανέφερε πολλές φορές τους προβληματισμούς του με ορισμένα παιδιά της δομής. Υπήρχαν παιδιά με τα οποία είχε έντονους διαπληκτισμούς, φτάνοντας στο σημείο να μην θέλει να τους μιλάει. Αυτό που ανέφερε χαρακτηριστικά στην ομάδα ήταν ότι δεν γνώριζε από πού προερχόταν όλη αυτή η κόντρα, όμως την ενοχλούσε που συνέχεια την κορόιδευαν ή δεν συμπεριφέρονταν όμορφα σε άλλα παιδιά της δομής και ιδιαίτερα στους μικρότερους. Γι' αυτούς τους λόγους την χαρακτήριζαν στο σύνολο των εβδομάδων τα συγκεκριμένα συναισθήματα.

Σχετικά με τις σχέσεις της με τους δασκάλους της δομής, στην πλειοψηφία των εβδομάδων συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα, σε εξαίρεση λίγων ημερών που την χαρακτήριζε η θυμωμένη φατσούλα. Όσον αφορά τις σχέσεις της με την οικογένειά της στο συγκεκριμένο ημερολόγιο συμπλήρωσε σε όλες της ημέρες των εβδομάδων την χαρούμενη φατσούλα. Εδώ βλέπουμε ήδη μια διαφορά στα δύο ημερολόγια, όπου στο ημερολόγιο ανάπτυξης ανέφερε σε κάποιο σημείο ότι ήταν απόλυτα θυμωμένη και νευριασμένη με το οικογενειακό της περιβάλλον και συγκεκριμένα με την μητέρα της για κάποια νέα που της είπε. Φαίνεται δηλαδή ότι υπάρχει μια αντίφαση στα δύο

ημερολόγια κάτι που θα μπορούσε να αποδοθεί στην έλλειψη προσοχής ή ενδιαφέροντος κατά τη συμπλήρωση του μικρού αυτού πίνακα. Αυτή η αντίφαση γίνεται πιο έντονη και σε σύγκριση με την ομάδα που παρακολούθησα, όπου το συγκεκριμένο παιδί πολλές φορές απέφευγε να αναφερθεί στην οικογένειά του και όταν αναφερόταν, απευθυνόταν συγκεκριμένα στο θείο της, που είχε την μεγαλύτερη επαφή από το συγγενικό της περιβάλλον. Αντίθετα για την μητέρα της μιλούσε με τα χειρότερα λόγια (την αποκαλούσε με πολύ άσχημους χαρακτηρισμούς). Βέβαια πρέπει να αναφερθεί ότι σε μια ομάδα έγινε λόγος σε ένα παιδί της δομής το οποίο είχε βρίσει την μητέρα του παιδιού 2, με αποτέλεσμα τα δύο παιδιά να μαλώσουν πολύ έντονα και ο καβγάς τους κράτησε για πολλές ημέρες. Το παιδί 2 δηλαδή θεωρούσε σωστό να μιλά άσχημα για την μητέρα του, δεν επέτρεπε όμως σε κανέναν άλλο να μιλά με τον ίδιο τρόπο για την οικογένειά του. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι το παιδί 2 έχει πολλά τραύματα από τη μητέρα της, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν την αγαπάει αντιθέτως ίσως να ελπίζει ότι θα αλλάξει αυτή η κατάσταση.

Τελειώνοντας σχετικά με τις σχέσεις της με άτομα εκτός δομής, κατέγραψε στην πλειοψηφία το συναίσθημα της χαράς. Υπήρχαν όμως και ορισμένες ημέρες των εβδομάδων, όπου συμπλήρωσε το συναίσθημα του φόβου και της λύπης. Στο συγκεκριμένο σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι από όσα παρατηρήθηκαν από την διεξαγωγή της ομάδας, το συγκεκριμένο παιδί δεν είχε παρέες εκτός δομής, καθώς δεν εμπιστευόταν κανέναν και φοβόταν να έρθει σε επαφή με «ξένα» άτομα και ιδιαίτερα αγόρια.

Ανάλυση του παιδιού 2

Το συγκεκριμένο παιδί ξεκίνησε να συμπληρώνει και τα δύο ημερολόγια. Όπως είναι φανερό, το ημερολόγιο ανάπτυξης δεν συμπληρώθηκε μέχρι το τέλος της έρευνας. Ενώ το παιδί ξεκίνησε να το συμπληρώνει με αρκετές λεπτομέρειες, στη συνέχεια λιγόστευαν αισθητά αυτά που συμπλήρωνε. Αυτό η ίδια το απέδωσε, ύστερα από συζήτησή μας, στο γεγονός ότι κάποια περιστατικά που συνέβαιναν δεν ήθελε να τα αναφέρει και επίσης ήταν πολύς ο καιρός που έπρεπε να το συμπληρώνει και την κούρασε. Η κούραση βέβαια ήταν αναμενόμενη. Αντίθετα το ημερολόγιο με το πινακάκι της φάνηκε πιο εύκολο και καθόλου χρονοβόρο. Γενικότερα το συγκεκριμένο παιδί, ύστερα φυσικά και από την παρατήρηση της ομάδας, μου φάνηκε ιδιαίτερα δυναμικό και δεν δίσταζε να έρχεται σε αντιπαράθεση είτε με τα παιδιά είτε με τους δασκάλους της δομής όταν είχε αντίθετη άποψη. Πιο συγκεκριμένα σε όλες τις συναντήσεις με την ομάδα την θυμάμαι να παίρνει τον λόγο και να αναφέρει τους

προβληματισμούς της για οτιδήποτε την απασχολούσε. Παρ όλα αυτά είναι ένα πολύ ευαίσθητο παιδί που έχει πολλά ψυχικά τραύματα που προκλήθηκαν από το οικογενειακό της περιβάλλον (μέσα στην ομάδα αναφέρθηκαν ορισμένα περιστατικά που βίωσε μέσα στο σπίτι) και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην εμπιστεύεται κανέναν. Αυτό φαίνεται και από τον τρόπο που μιλά για την μητέρα της που σε πολλές ομάδες δεν την αποκαλούσε καν «μαμά», αλλά «Αυτή». Επίσης όταν ρωτήθηκε πού θα ήθελε να μείνει αν έφευγε από τη δομή, εκείνη απάντησε ότι θα ήθελε να μείνει με το θείο της.

Παιδί 3^ο

14 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

08/06/2018

Το πρωί λίγο μάλωσα με τον ..12.., νευρίασα μαζί του αν και δεν έφταιγε, μετά τα βρήκαμε. Γενικά καλά.

Και με τις κυρίες μια χαρά περάσαμε. Η κ. Μ. μας βοήθησε να συμμαζέψουμε το δωμάτιό μας.

Μίλησα με την μαμά. Μου είπε ότι θα φύγει από τον και ότι θα μαζέψει λεφτά για να μας δώσει.

Περνάω πολύ καλά στο κολυμβητήριο. Κάποιες φορές φοβάμαι κάποιες άλλες όχι.

09/06/2018

Ο ..12.. και ο ..13.. με νευριάζουν κάθε φορά που είμαστε στον υπολογιστή ή στο PS4 ρωτάνε συνέχεια πότε θα βγω. Με τα κορίτσια τα πάμε πολύ καλά. Με την ..2.., την ..4.. και την ..5.. σήμερα βλέπαμε μαζί βιντεάκια στον υπολογιστή. Με την ..7.. ήμουν πάρα πολύ νευριασμένη γιατί μας κοιτούσε στραβά.

Με την κ. Ε. συζητούσαμε όταν η κ. Μ. πήγε στο κολυμβητήριο. Με την κ. Μ. πήγαμε στον καρδιολόγο, ντράπηκα λίγο.

Μίλησα με την ξαδέρφη μου, με τη μαμά μου, με τον ξάδερφό μου γενικά με όλη την οικογένειά μου. Χάρηκα πολύ που τους άκουσα και μου είπαν ότι θα έρθουν να με δουν. Με την ..2.. βοηθήσαμε τον ..10.. να φτιάξει την ντουλάπα του.

10/06/2018

Πολύ καλά. Μάλωσα με την ..7.. με τον ..12.. και με την ..11.. και με τον ..10.. που μου πετούσε νερό στην πισίνα.

Σήμερα η κ. Σ. μου έφερε μαγιό η κ. Α. μου είπε να βάλω παντόφλες.

Στο κολυμβητήριο η κ. Ε. με βοήθησε πολύ.

11/06/2018

Όλα καλά με τα παιδιά

Καλά ήταν με τις κυρίες

Μίλησα με τη μαμά και είπε ότι θα έρθει να με δει.

Πήγα μαζί με την ..4.. την ..2.. και την ..3.. βόλτα στο κέντρο της Θεσσαλονίκης και χαθήκαμε. Μετά η ..4.. πήρε τηλέφωνο την κ. Χ. και είπε να περιμένουμε. Ήρθε η κ. Μ. και μιλήσαμε για λίγο μέχρι να έρθει η κ. Χ. με το αυτοκίνητο για να μας πάρει και γυρίσαμε στο σπίτι. Περάσαμε τέλεια.

12/06/2018

Με τον ..13.. μαλώσαμε για μια μπαλίτσα. Με όλα τα υπόλοιπα παιδιά μια χαρά.

Πολύ καλά περάσαμε με τις κυρίες. Με την κ. Μ. μιλήσαμε και παίξαμε.

Πήγαμε θάλασσα και πέρασα πολύ ωραία. Με την ..8.. τον ..10.. και την ..2.. παίξαμε στην θάλασσα. Μάζεψα πέτρες μαζί με την ..8... Έκανα βουτιές αλλά φοβήθηκα.

13/06/2018

Μάλωσα με τον ..10.. γιατί την ώρα που έβλεπα παιδικά ο ..10.. ήταν στον υπολογιστή και είχε ανοίξει πολύ τη φωνή στον υπολογιστή και δεν μπορούσα να παρακολουθήσω το παιδικό μου. Με τα άλλα παιδιά ήμασταν μια χαρά.

Μαζί με την κ. Γ. κάναμε καρδούλες για την κ. Μ.. Μια χαρά πέρασα και με τις άλλες κυρίες.

Βγήκα βόλτα με την ..2.. την ..4.. και την ..1..

*Μάλωσα με τον ..13.. γιατί όταν είχα ξαπλώσει το πρωί για να ξανακοιμηθώ ήρθε ο ..13.. στην πόρτα του δωματίου μου και άρχισε να φωνάζει Γκολ! Γκολ! Και άλλα πολλά διάφορα που δεν τα θυμάμαι. Και τον είπα να πάει να παίξει σε κάποια άλλη πόρτα και όχι στη δικιά μου που προσπαθούσα να κοιμηθώ και μετά μου είπε πως δεν με νοιάζει πως θέλεις να κοιμηθείς και δεν έφευγε. Και μετά ήρθε η κ. Ε. και τον είπα να φύγει και μετά έφυγε.

(Το αστεράκι (*) είναι τοποθετημένο από το παιδί καθώς την τελευταία παράγραφο την είχε ως υποσημείωση στο τέλος της σελίδας)

15/06/2018

Με τα παιδιά ήταν όλα καλά. Μόνο με τον ..10.. θύμωσα γιατί μου είπε ότι δεν ξέρω να κολυμπάω και μετά με έβρισε. Επίσης φοβήθηκα και για την ..11.. γιατί την χτύπησε στο κεφάλι.

Με τις κυρίες επίσης καλά.

Θύμωσα με την μαμά μου γιατί στο τηλέφωνο μου είπε ότι ήρθε ο θεός από τη Γερμανία και της είπε να σκοτώσει το παιδί που έχει στην κοιλιά της εγώ της είπα να μην τον πάρει. Την μαμά μου την είπα άσχημες βρισιές και της άξιζε γιατί όλο με κοροϊδεύει και δεν αξίζει να με κοροϊδεύει. Εγώ όμως την αγαπάω!

Όλα καλά.

16/06/2018

Με τα παιδιά όλα καλά.

Μάλωσα με την κ. Σ. γιατί εγώ ήθελα να παίξω στον υπολογιστή αλλά η ίδια δεν μας άφησε γιατί το δωμάτιό μας ήταν χάλια. Μετά φτιάξαμε το δωμάτιο και μπήκαμε στον υπολογιστή.

Πρωί- πρωί μίλησα με την μαμά και μου είπε ότι με πήρε παντόφλες και με ρώτησε τι νούμερο παντελόνι φοράω για να μου αγοράσει.

Σήμερα ήρθε η κ. Ε. είχα πολλές μέρες να την δω και χάρηκα πολύ. Έκανα μάθημα στον υπολογιστή για την αλφαβήτα.

17/06/2018

Με την ..11.. θύμωσα γιατί με κοροϊδεψε όταν άκουγα ένα τραγούδι στον υπολογιστή και με έκανε να κλάψω. Με τα υπόλοιπα παιδιά όλα καλά. Χάρηκα που ήρθε το καινούριο κορίτσι.

Με όλες τις κυρίες ήταν καλά.

Μίλησα με την μαμά μου και ήμουν χαρούμενη.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο ημερολόγιο συμπληρώθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Όσον αφορά τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής σε αρκετές ημέρες συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα, όμως στην πλειοψηφία των ημερών συμπληρώθηκε η λυπημένη και η θυμωμένη φατσούλα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το ημερολόγιο ανάπτυξης, όπου οι σχέσεις με τα παιδιά της δομής είναι τεταμένες, υπάρχουν δηλαδή αρκετές διαφορές μεταξύ τους που οδηγούσαν σε εντάσεις. Οι σχέσεις αντίθετα με τους δασκάλους της δομής, όπως φαίνεται και στο ημερολόγιο ανάπτυξης, είναι αρμονικές, χωρίς ιδιαίτερες εντάσεις. Αυτό διαφαίνεται και στο ημερολόγιο με το πινακάκι, που

στο σύνολο των ημερών συμπλήρωσε το χαρούμενο σύμβολο, σε εξαίρεση λίγων ημερών που είχε το λυπημένο σύμβολο.

Αντίστοιχα όσον αφορά τις σχέσεις της με την βιολογική οικογένεια στο ημερολόγιο με το πινακάκι συμπλήρωσε στην πλειοψηφία των ημερών τη χαρούμενη φατσούλα. Υπήρχαν όμως και ημέρες που συμπλήρωσε τη λυπημένη και τη θυμωμένη φατσούλα. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει συχνή επικοινωνία με την οικογένεια. Αυτό επιβεβαιώνεται και στο ημερολόγιο ανάπτυξης, όπου παρατηρείται ότι στο σύνολο των ημερών της εβδομάδας, χαίρεται πολύ που επικοινωνεί με την οικογένειά της, όμως οι σχέσεις με τη μητέρα της δεν είναι οι καλύτερες. Το συγκεκριμένο παιδί στο ημερολόγιο με το πινακάκι συμπλήρωσε την τελευταία στήλη που αφορούσε τις σχέσεις της με άτομα εκτός δομής ή σχολείου με τη χαρούμενη φατσούλα. Αυτό όμως δεν αντιπροσώπευε την πραγματικότητα, καθώς σύμφωνα με την παρακολούθηση της ομάδας διαπίστωση ότι δεν είχε επαφή με άλλα άτομα, παρά μόνο με τα άτομα της δομής.

Ανάλυση του παιδιού 3

Το συγκεκριμένο παιδί, όπως φαίνεται και στα δύο ημερολόγια, είναι απόλυτα διαχυτικό με έντονη προσωπικότητα, καθώς δεν διστάζει να έρθει σε σύγκρουση με μικρούς ή μεγάλους για την υπεράσπιση της γνώμης της. Στην παρατήρηση μέσα στην ομάδα εξωτερικευε πάντα τα συναισθήματα και τις απόψεις της και συζητούσε οτιδήποτε την απασχολούσε. Το μόνο θέμα που δεν ήθελε ποτέ να συζητήσει μέσα στην ομάδα αφορούσε τη μητέρα της. Όταν γινόταν λόγος για την οικογένεια των παιδιών αναφερόταν μόνο σε έναν συγγενή. Επιπλέον φαινόταν ένα πολύ φοβισμένο παιδί που δεν εμπιστευόταν κανέναν παρά μόνο την αδερφή της την οποία δεν αποχωριζόταν ποτέ. Έκανε παρέα με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής, κυρίως τα κορίτσια, όμως δεν τις εμπιστευόταν και δεν είχαν πολλές επαφές παρά το γεγονός ότι βρίσκονται όλη την ημέρα μαζί.

Παιδί 4^ο

16 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

«Σάββατο 23 Ιουνίου 2018»

Αυτές τις μέρες είχα ξεχάσει να γράψω αλλά γενικώς θα γράφω για αυτήν την εβδομάδα. Ήμουν πολύ χαρούμενη αυτές τις ημέρες παρόλο που στεναχωρήθηκα

σήμερα επειδή είχα λερώσει «καταλάθος» την μπλούζα της ..5.. και θύμωσε και η ίδια, και δεν είχε άδικο εγώ προσπάθησα να την έχω καθαρή την μπλούζα αλλά δεν το κατάφερα. Ήμουν και πολύ χαρούμενη γιατί κάναμε πολλά πράγματα αυτή την εβδομάδα είχαμε κατέβει κέντρο μαζί με τα κορίτσια. Δεν μπορούσα να πηγαίνω πισίνα ή θάλασσα γιατί ήμουν αδιάθετη όλη την εβδομάδα και μου πονούσε η κοιλιά. Το βράδυ καθόμασταν με τα παιδιά και βλέπαμε μια ωραία ταινία. Χθες κάποια παιδιά είχαν πάει θάλασσα και είχαν μείνει στο σπίτι, εγώ η ..1.., η ..8.. και η ..5.. είχαμε μαγειρέψει για το μεσημεριανό φτιάξαμε παγωτό, το απόγευμα είχαμε πάει στο δωμάτιο της ..1.. και βλέπαμε μια σειρά. Η σειρά ήταν πολύ αστεία και για αυτό μας έκανε να γελάμε πολύ.

Εμμ δεν έχω να πω κάτι άλλο για αυτήν την εβδομάδα.

Συγγνώμη που δεν έγραψα κάθε μέρα!!

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο ημερολόγιο συμπληρώθηκε και σε αυτή την περίπτωση με μεγαλύτερη συνέπεια, από ότι το ημερολόγιο ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα στη στήλη με τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής, συμπλήρωσε στην πλειοψηφία των ημερών την χαρούμενη φατσούλα σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε την θυμωμένη και τη στενοχωρημένη φατσούλα. Αντίστοιχα στη στήλη για τις σχέσεις της με τα παιδιά του σχολείου (συμπληρώθηκε μόνο την πρώτη εβδομάδα της έρευνας, μετά έκλεισαν τα σχολεία λόγω καλοκαιριού) συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα σε εξαίρεση μιας ημέρας που τοποθέτησε την λυπημένη φατσούλα.

Όσον αφορά τις σχέσεις της με τους φροντιστές του σπιτιού στην πλειοψηφία των ημερών συμπλήρωσε το χαρούμενο σύμβολο, σε εξαίρεση ορισμένων ημερών που συμπλήρωσε το θυμωμένο σύμβολο. Για τις σχέσεις της με την οικογένειά της συμπλήρωσε εξίσου την χαρούμενη φατσούλα, εκτός από μερικές ημέρες που συμπλήρωσε την λυπημένη φατσούλα. Τελειώνοντας στις σχέσεις της με άτομα εκτός σπιτιού ή σχολείου σε όλες τις ημέρες των εβδομάδων συμπλήρωσε το χαρούμενο σύμβολο. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι μετά από συζήτηση με το συγκεκριμένο παιδί ανέφερε ότι έχει παρέες εκτός σπιτιού, με τις οποίες όλο το καλοκαίρι έβγαιναν βόλτα.

Ανάλυση του παιδιού 4

Το συγκεκριμένο παιδί μέσα από τις συνεδρίες της ομάδας με την κοινωνική λειτουργό διαπίστωσα ότι είναι πολύ εσωστρεφές. Πολλές φορές η κοινωνική λειτουργός της απηύθυνε τον λόγο και η ίδια δεν ήθελε να εξωτερικεύσει τα συναισθήματα, τις απόψεις της ή απλά τις σκέψεις της. Ήταν πολύ λίγες οι φορές που

απαντούσε σε ερωτήματα κι αυτό πραγματοποιούνταν ύστερα από την «πίεση» της κοινωνικής λειτουργού.

Μετά από συζήτηση που είχα με το παιδί 4, μου ανέφερε ότι το ημερολόγιο ανάπτυξης αν και το συμπλήρωσε μόνο μια φορά της άρεσε πάρα πολύ, καθώς την βοήθησε να εξωτερικεύει τα συναισθήματά της. Θεώρησε ότι την βοήθησε πολύ, γιατί ένιωθε ότι τα εξομολογείται σε κάποιον, αναφέροντας ότι όταν δεν είναι καλά θα συμπληρώνει ένα ημερολόγιο και μετά την διεξαγωγή της έρευνας. Αυτό που με εντυπωσίασε είναι ότι νιώθει ευγνώμων που βρίσκεται στη κλειστή δομή, καθώς της παρέχονται τα απαραίτητα (τροφή στέγη, ένδυση) και αγαθά που πιθανότατα τα στερούνταν. Ανέφερε δηλαδή ότι στο σπίτι δεν είχε όλες αυτές τις ανέσεις που της παρέχει πλέον η κλειστή δομή. Επιπλέον ανέφερε ότι βρίσκεται αρκετά χρόνια στη δομή και τον τελευταίο χρόνο έχει αρχίσει να έρχεται σε επαφή με τα υπόλοιπα παιδιά, καθώς μέχρι τότε ήταν «ένα τέρας», όπως ανέφερε χαρακτηριστικά. Ήταν επιθετική και δεν ήθελε καμία επαφή με κανέναν. Ακόμα βέβαια δεν εμπιστεύεται κανέναν μέσα στη δομή, αν και θα ήθελε να αρχίσει να «δένεται» περισσότερο με τα υπόλοιπα παιδιά.

Παιδί 5^ο

16 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

19/06/2018

Στις σχέσεις με τα παιδιά έβαλα την χαρά γιατί είμαι μια χαρά παίξαμε γελάσαμε δεν μαλώσαμε αυτά.

Στις σχέσεις με τις κυρίες έβαλα τη χαρά γιατί δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα μεταξύ μας αν και κάποιες υποστηρίζουν τον ..10.. σε θέματα που έχει άδικο και αυτό μου την δίνει λίγο. Με την οικογένειά μου είμαι μια χαρά οπότε και γι' αυτό έβαλα πάλι την χαρούμενη φατσούλα και το ίδιο ισχύει και για τα άτομα που είναι εκτός σπιτιού και σχολείου, μίλησα με μια φίλη που είναι από αλλού και ήμασταν μια χαρά.

Τετάρτη 20/06/2018

Χθες όλα ήταν μια χαρά και γι' αυτό έβαλα σε όλα την χαρούμενη φατσούλα.

Πέμπτη 21/06/2018

Με τα παιδιά ήμασταν μια χαρά. «**Όλη την ημέρα**» μετά με τις κυρίες μάλωσα γιατί με εκβίαζαν και δεν μου μιλούσαν με ωραίο τρόπο και μου έλεγαν ότι αν δεν κάνω το δικό τους δεν θα μου έδιναν χαρτζιλίκι. Η κυρία Μ. και η κυρία Χ. καλά γενικώς μου

φέρονται άσχημα όποτε δεν έχουν διάθεση ή είτε αν τους έρθει. Το κακό είναι ότι δεν μου δίνουν από τα λεφτά του ξενώνα που παίρνει κάθε παιδί, μου δίνουν από τα λεφτά που μου δίνει η μάνα μου με τα οποία ήθελα να αγοράσω κάτι και δεν σέβονται τις επιθυμίες μου και όταν ρωτάω για να πάρω κάτι μου λένε όχι λες και θα πάθουν κάτι αν μου πουν ναι. Επίσης και στην ώρα του φαγητού με εκβιάζουν για να φάω το φαγητό που μας φέρνει ο στρατός είναι χάλια... Τέλος πάντων με τη οικογένειά μου είμαι μια χαρά και με άτομα εκτός σπιτιού.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί, όπως αναφέρεται και στο ημερολόγιο ανάπτυξης συμπλήρωσε και το ημερολόγιο με το πινακάκι. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι και το ημερολόγιο με το πινακάκι δεν συμπληρώθηκε ολόκληρο. Υπήρξαν ημέρες των εβδομάδων που έμεναν τελείως κενές. Ύστερα από συζήτηση με το παιδί μου ανέφερε ότι απλά παραμελούσε να τα συμπληρώσει. Το ημερολόγιο με το πινακάκι το συμπλήρωσε περισσότερο, γιατί της φάνηκε πολύ πιο εύκολο και δεν χρειαζόταν περαιτέρω ανάλυση.

Όσον αφορά τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής στην πλειοψηφία των ημερών συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε την λυπημένη ή θυμωμένη φατσούλα. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφέρω ότι ενώ στα ημερολόγια δόθηκε η εντύπωση ότι διατηρεί καλές σχέσεις με τα παιδιά της δομής, αυτό δεν υφίσταται στην πραγματικότητα καθώς, μέσα από την ομάδα με την κοινωνική λειτουργό, φάνηκε ότι δεν έχει καλές σχέσεις με κανένα από τα παιδιά μέσα στη δομή. Έχουν όλοι τυπικές σχέσεις, χωρίς να εμπιστεύεται κανείς κανέναν. Τον ελεύθερο χρόνο της προτιμά να τον περνά μόνη της βλέποντας ταινίες στον υπολογιστή.

Με το χαρούμενο σύμβολο συμπλήρωσε και τη στήλη που αφορούσε τις σχέσεις της με τους φροντιστές της δομής, σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε το θυμωμένο σύμβολο. Σε αυτό το σημείο διαπιστώνουμε ότι το συγκεκριμένο παιδί, σε σύγκριση των δύο ημερολογίων που συμπλήρωσε, έχει ορισμένα παράπονα από τους φροντιστές του σπιτιού. Σε συζήτηση μέσα στην ομάδα, είχε αναφέρει τα παράπονά της ώστε να λυθεί το θέμα. Δεν γνωρίζω βέβαια αν οι συμπεριφορές των φροντιστών απέναντί της ίσχυαν απόλυτα, ή και το παιδί 5 υπερέβαλε λίγο παραπάνω στις αντιδράσεις της.

Πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τα παιδιά βρίσκονται στην περίοδο της εφηβείας, μια περίοδο πολύ δύσκολη και γεμάτη εντάσεις από το σύνολο των εφήβων, ανεξάρτητα

φύλου ή καταγωγής (Vallejo-Nagera 2001). Τελειώνοντας στη στήλη για τις σχέσεις με τους γονείς της, σε όλες τις ημέρες των εβδομάδων συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα και αντίστοιχα απάντησε με την ίδια φατσούλα για τις σχέσεις της με άτομα εκτός σπιτιού ή σχολείου.

Ανάλυση του παιδιού 5

Το συγκεκριμένο παιδί βρίσκεται μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Όπως αναφέρει η ίδια δεν της αρέσει καθόλου που βρίσκεται εκεί. *«Όλα τα άτομα που βρίσκονται εκτός δομής λένε ότι περνάμε μια χαρά, γιατί μας φροντίζουν, όμως δεν είναι έτσι. Αν δεν ζήσεις μέσα στη δομή δεν μπορείς να ξέρεις»*. Αυτά είναι αυτούσια τα λόγια που μου ανέφερε για το πώς περνάει μέσα στη δομή. Ιδιαίτερα όταν μπήκε στη δομή είχε πολύ μεγάλο πρόβλημα προσαρμογής κι εκτός από αυτό είχε να διαχειριστεί και ρατσιστικές συμπεριφορές που βίωσε από τα υπόλοιπα παιδιά που βρίσκονταν ήδη εκεί. Παρ' όλα αυτά έχει πολύ καλές παρέες με άτομα εκτός δομής, με τα οποία έχει συχνή επαφή. Βγαίνουν πολύ συχνά βόλτα, ιδιαίτερα μέσα στο καλοκαίρι.

Με το σχολείο δεν τα καταφέρνει όσο θα ήθελε. Δυσκολεύεται πάρα πολύ με τα μαθήματα. Ωστόσο θα ήθελε να σπουδάσει, χωρίς όμως να έχει κατασταλάξει σε τι κλάδο. Αυτό που της αρέσει πάρα πολύ είναι η ζωγραφική, καθώς όπως μου ανέφερε είναι ένας τρόπος έκφρασης. Παρακολουθεί και μαθήματα ζωγραφικής ως εξωσχολική δραστηριότητα. Όσο ήταν μικρή ζωγράφιζε πάντα ελέφαντες, γιατί ήταν ένα σχέδιο που της το έμαθαν οι γονείς της. Όταν όμως έφυγε από το σπίτι, μου ανέφερε ότι πλέον ζωγράφιζε μόνο οικογένειες, γιατί της έλειπε πάρα πολύ η δική της οικογένεια. Τελειώνοντας μέσα στο καλοκαίρι πήγε κατασκήνωση και όπως ανέφερε, πέρασε πολύ ωραία. Το μόνο που δεν της άρεσε ήταν ότι πλέον έκοψαν τις εξόδους για βόλτες έξω από την κατασκήνωση, που δικαιούνταν άλλες χρονιές, χωρίς να γνωρίζει ούτε η ίδια τον ακριβή λόγο. Αυτό που υπέθεσε είναι ότι μάλλον πολλά παιδιά αργούσαν να επιστρέψουν στην κατασκήνωση και για να είναι σίγουροι οι υπεύθυνοι ότι δεν θα πάθει κανένας τίποτα τις έκοψαν τελείως.

Παιδί 6^ο

17 χρονών

Το συγκεκριμένο παιδί δεν συμπλήρωσε κανένα από τα ημερολόγια. Από την πρώτη συνάντησή μαζί του είχε ξεκαθαρίσει ότι δεν θα ήθελε να πάρει μέρος στην

έρευνα, αναφέροντας πως οτιδήποτε νιώθει δεν θα ήθελε να το γνωρίζουν οι υπόλοιποι. Παρ' όλα αυτά υπήρξε αρκετές φορές επαφή με το συγκεκριμένο παιδί. Γενικότερα μέσα στη δομή έχει πολλές παρέες, κυρίως όμως είναι «δεμένος» με ένα παιδί. Εκτός δομής έχει πάρα πολλές παρέες και είναι απόλυτα εξωστρεφής και κοινωνικός.

Μέσα στο καλοκαίρι έλειπε για μεγάλο χρονικό διάστημα από την δομή, καθώς είχε πάει κατασκήνωση. Αυτός είναι και ένας λόγος που δεν θα μπορούσε να συμμετάσχει στην έρευνα, ακόμα κι αν το ήθελε. Όπως μου ανέφερε πέρασε πάρα πολύ ωραία και θα ήθελε να το επαναλάβει την επόμενη χρονιά. Όσον αφορά τις σχέσεις του με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής είναι προστατευτικός, ιδιαίτερα με τα μικρότερα κορίτσια. Αυτό διαπιστώθηκε μέσα από συζήτηση στην ομάδα, όπου όταν κάποια κορίτσια έβγαιναν βόλτα εκτός δομής, αναλάμβανε την «ευθύνη» αν έβγαινε κι εκείνος την ίδια ώρα να τις συναντάει για να επιστρέφουν μαζί. Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι τις αντιμετωπίζει σαν αδέρφια του.

Για τις σχέσεις του με τους κυρίους ή τις κυρίες της δομής δεν ανέφερε κάποιο προβληματισμό του στην ομάδα. Το ίδιο και για την οικογένειά του. Το μόνο που γνωρίζω είναι ότι έχει επαφή με τους γονείς του, καθώς και με την αδερφή του, η οποία βρίσκεται σε άλλη κλειστή δομή της Βόρειας Ελλάδας.

Παιδί 7^ο

15 χρονών

Για το συγκεκριμένο παιδί δεν έχω ολοκληρωμένη εικόνα για τη συμπεριφορά της μέσα στη δομή και τις απόψεις της γενικότερα για το πλαίσιο που ζει, διότι στις ομάδες που πραγματοποιούσε η κοινωνική λειτουργός με τα παιδιά της δομής, εκείνη δεν παρευρισκόταν στη δομή τις συγκεκριμένες μέρες. Το μόνο ημερολόγιο που συμπλήρωσε ήταν το εβδομαδιαίο ημερολόγιο με το πινακάκι. Πιο συγκεκριμένα για τις σχέσεις της με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής συμπλήρωσε σε αρκετές ημέρες την χαρούμενη φατσούλα, όμως ήταν εξίσου πολλές οι ημέρες που συμπλήρωσε την θυμωμένη ή λυπημένη φατσούλα. Αντίστοιχα στην στήλη με τις σχέσεις που διατηρεί με άτομα εκτός δομής συμπλήρωσε σχεδόν σε όλα τα πλαίσια «X» σε εξαίρεση ορισμένων ημερών που τοποθέτησε τη χαρούμενη φατσούλα.

Στη στήλη που αφορούσε τις σχέσεις της με τους κυρίους ή τις κυρίες του σπιτιού στην πλειοψηφία των ημερών συμπλήρωσε τη χαρούμενη φατσούλα, ενώ στις υπόλοιπες ημέρες συμπλήρωσε τη θυμωμένη φατσούλα. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα

να τονίσω ότι μπορεί οι ημέρες που είχε καλές σχέσεις με τους δασκάλους της δομής να ήταν περισσότερες από τις ημέρες που ένοιωθε θυμωμένη μαζί τους, όμως σε γενικές γραμμές ήταν αρκετές οι ημέρες που ένοιωθε αρνητικά συναισθήματα. Αντίστοιχα στη στήλη που αφορούσε τις σχέσεις με την οικογένειά της σε όλες τις ημέρες της διεξαγωγής της έρευνας συμπλήρωσε την λυπημένη φατσούλα.

Παιδί 8^ο

13 χρονών

Το συγκεκριμένο παιδί συμπλήρωσε μόνο το ημερολόγιο με το πινακάκι, διότι δεν γνωρίζει να γράφει στα ελληνικά. Στο ημερολόγιο λοιπόν που συμπλήρωσε, με την πρώτη ματιά διαπιστώνουμε ότι στην πλειοψηφία των ημερών συμπλήρωσε μόνο τη χαρούμενη φατσούλα. Πιο συγκεκριμένα για τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής συμπλήρωσε σε όλες τις ημέρες τη χαρούμενη φατσούλα, σε εξαίρεση λίγων ημερών (οι οποίες ήταν συνεχόμενες μέρες) που συμπλήρωσε την θυμωμένη και τη φοβισμένη φατσούλα.

Τις ίδιες φατσούλες συμπλήρωσε και για τις σχέσεις της με τα παιδιά εκτός δομής, όπου στην πλειοψηφία των ημερών είχε τη χαρούμενη φατσούλα, σε εξαίρεση λίγων ημερών που τοποθέτησε τη θυμωμένη φατσούλα. Όσον αφορά τις σχέσεις με τους φροντιστές του σπιτιού σε όλες τις ημέρες των εβδομάδων συμπλήρωσε το χαρούμενο σύμβολο και το ίδιο σύμβολο τοποθέτησε και στη στήλη για τις σχέσεις με την οικογένειά της. Πρέπει να σημειωθεί ότι μια συγκεκριμένη ημέρα, στη στήλη για τις σχέσεις με την οικογένειά της, συμπλήρωσε τριπλή χαρούμενη φατσούλα. Αυτό δεν το παρατήρησα σε κανένα άλλο ημερολόγιο και μου κέντρισε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον. Βέβαια δεν γνωρίζω τον λόγο που συμπλήρωσε κάθε συναισθημα.

Ανάλυση του παιδιού 8

Το συγκεκριμένο παιδί βρίσκεται στη δομή μόλις λίγους μήνες και πρέπει να σημειωθεί ότι είναι ιδιαίτερα εξωστρεφές και κοινωνικό. Έχει πολύ καλές σχέσεις με όλα τα παιδιά της δομής και αυτό φαινόταν και κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της ομάδας με την κοινωνική λειτουργό κατά τη διάρκεια της οποίας όλα τα παιδιά έλεγαν πολύ καλά λόγια γι' αυτήν. Επίσης την ώρα της ομάδας πάντα έπαιρνε τον λόγο και είχε άποψη για οτιδήποτε συνέβαινε μέσα στο σπίτι. Γενικότερα έχει πολύ έντονο χαρακτήρα και δεν δίσταζε να εκφράσει την άποψή της για οτιδήποτε την ενοχλούσε. Όσον αφορά τους φροντιστές του σπιτιού ποτέ δεν είχε εκφράσει στην ομάδα κάποιο

σχόλιο, όπως επίσης δεν εξέφρασε ποτέ κάποιο συναίσθημα θετικό ή αρνητικό για την οικογένειά της.

Παιδί 9^ο

16 χρονών

Το συγκεκριμένο παιδί δεν συμμετείχε γενικά στην έρευνα και ο κύριος λόγος ήταν η απουσία του από τη δομή όλη την χρονική περίοδο της διεξαγωγής της έρευνας (βρισκόταν σε κατασκήνωση). Το μόνο έντυπο υλικό που υπάρχει, από το συγκεκριμένο παιδί, είναι η συμπλήρωση μιας εβδομάδας από το ημερολόγιο με το πινακάκι. Υπάρχει βέβαια, μια γενικότερη εικόνα του παιδιού από την παρατήρηση μέσω της ομάδας που πραγματοποιούσε η κοινωνική λειτουργός της δομής και η συζήτηση της ερευνήτριας με το παιδί, μετά την επιστροφή του από την κατασκήνωση.

Ημερολόγιο πινακάκι/Ανάλυση παιδιού

Σε όλες τις στήλες από το πινακάκι, συμπλήρωσε τη χαρούμενη φατσούλα, σε εξαίρεση τη στήλη για τις σχέσεις με την οικογένειά του, που συμπλήρωσε τη θυμωμένη φατσούλα. Αυτό επιβεβαιώθηκε και μέσω της παρατήρησης, όπου κατά τη διάρκεια της ομάδας πολλές φορές αποκαλούσε τα υπόλοιπα παιδιά της δομής ως αδέρφια του και ότι προσπαθεί να τα προστατέψει από οτιδήποτε. Αυτό έγινε αντιληπτό από ένα περιστατικό: κάποια άτομα εκτός δομής ενόχλησαν ορισμένα κορίτσια καθώς γυρνούσαν στη δομή έπειτα από έξοδό τους. Η αντίδραση του συγκεκριμένου παιδιού ήταν έντονη, δείχνοντας την δυσαρέσκειά του που δεν ήταν παρόν στο συμβάν, ώστε να τις προστατέψει.

Όσον αφορά τις σχέσεις του με παιδιά από το σχολικό περιβάλλον ή άτομα εκτός δομής ή σχολείου, διατηρεί πολλές και διαφορετικές παρέες. Είναι ιδιαίτερα εξωστρεφής και δεν ντρέπεται να τους αναφέρει ότι ζει μέσα σε κλειστή δομή. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά, στην αρχή οι συμμαθητές του, ρωτούσαν να μάθουν πώς είναι η ζωή του μέσα στη κλειστή δομή και μακριά από την οικογένεια, καθώς τους ήταν πολύ ξένος αυτός ο τρόπος ζωής. Παρ' όλα αυτά ανέφερε ότι ποτέ η κλειστή δομή δεν υπήρξε αιτία να «χάσει» φίλους ή να είναι αιτία προσβολής.

Από την άλλη μεριά οι σχέσεις του με την οικογένειά του δεν είναι όπως θα ήθελε. Πιο συγκεκριμένα διατηρεί τηλεφωνική επαφή με τον πατέρα και τα αδέρφια του, τα οποία βρίσκονται σε άλλες δομές. Θα επιθυμούσε να έφευγε από τη δομή και να ζει με τον πατέρα του, καθώς, όπως ανέφερε, τον αγαπάει και τον εμπιστεύεται περισσότερο

από τον καθένα. Με τον πατέρα του είναι ιδιαίτερα «δεμένος» και όπως ανέφερε πολλές φορές, τον νιώθει σαν έναν πολύ καλό φίλο. Για την μητέρα του δεν έγινε λόγος.

Όσον αφορά τις σχέσεις του παιδιού με τους φροντιστές της δομής, όπως ανέφερε δεν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα. Το μόνο που τον ενοχλεί είναι ότι πολλές φορές έρχεται σε αντιπαράθεση μαζί τους για ορισμένα θέματα (πχ. την μελέτη των μαθημάτων του), τα οποία τα «λύνουν» έπειτα από συζήτηση. Παρ' όλα αυτά ανέφερε ότι όλοι οι φροντιστές της δομής τον βοηθούν πολύ σε ό,τι χρειαστεί και είναι απόλυτα συζητήσιμοι.

Παιδί 10^ο

13 χρονών

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί συμπλήρωσε μόνο το ημερολόγιο με το πινακάκι. Βέβαια πρέπει να γίνει αναφορά ότι και το συγκεκριμένο ημερολόγιο δεν συμπληρώθηκε συστηματικά. Πολλές από τις εβδομαδιαίες στήλες είναι απόλυτα κενές, ενώ αρκετές από τις σελίδες από τα ημερολόγια είναι τσαλακωμένες. Αυτό πιθανόν φανερώνει ότι το συγκεκριμένο παιδί δεν είχε λάβει την έρευνα στα σοβαρά, αντίστοιχα όταν πήγαινα να παραλάβω από το δωμάτιό του το εβδομαδιαίο ημερολόγιο, πολλές φορές το έψαχνε και δεν ήξερε καν που το είχε τοποθετήσει.

Παρ' όλα αυτά στις εβδομάδες που συμπλήρωσε τοποθέτησε στο σύνολο την θυμωμένη φατσούλα για τις σχέσεις του με τα παιδιά της δομής, σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα. Τις ίδιες φατσούλες συμπλήρωσε και για τα άτομα εκτός δομής. Όσον αφορά τις σχέσεις του με την οικογένειά του συμπλήρωσε στο σύνολο των εβδομάδων την χαρούμενη φατσούλα, ενώ για τις σχέσεις του με τους φροντιστές του σπιτιού συμπληρώθηκε η θυμωμένη φατσούλα, σε εξαίρεση λίγων ημερών που τοποθέτησε την χαρούμενη φατσούλα.

Ανάλυση παιδιού

Το παιδί 10 παρατηρήθηκε ότι είναι ένα ιδιαίτερα κινητικό άτομο(μονίμως τρέχει, δεν κάθεται ποτέ), σε σημείο που παρεξηγείται από τα υπόλοιπα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα έχει την τάση να ενοχλεί τους υπολοίπους και αυτό οδηγεί σε εντάσεις. Κατά την διάρκεια της ομάδας από την κοινωνική λειτουργό διαπιστώθηκε ότι πολλά από τα παιδιά ήταν δυσαρεστημένα από τη συμπεριφορά του παιδιού 10, χωρίς να αλλάζει όμως η κατάσταση αυτή.

Σε όλες τις συνεδρίες της ομάδας το συγκεκριμένο παιδί δεν έπαιρνε το λόγο να υπερασπιστεί τον εαυτό του ακόμα και όταν οι υπόλοιποι τον κατηγορούσαν. Αντιθέτως μονίμως ήταν όρθιος και πηγαινοερχόταν μη μπορώντας να καθίσει περισσότερο από 10 λεπτά. Γενικότερα αυτό παρατηρήθηκε και όταν η ερευνήτρια αφιέρωνε στο παιδί 10 χρόνο, ώστε να συζητήσουν μαζί τις εμπειρίες και τα συναισθήματα του. Δυσκολευόταν απίστευτα να καθίσει αρχικά για λίγο στο δωμάτιό του και στη συνέχεια να μεταφέρει τα νέα της εβδομάδας. Φαινόταν έντονα ότι τον δυσκόλευε να εκφράσει αυτά που σκεφτόταν και αυτός θεωρώ ότι ήταν και ο λόγος που δεν συζητούσε ποτέ στην ομάδα αυτά που τον απασχολούσαν. Ήταν πολύ λίγες οι φορές που εξέφραζε κάτι στην ομάδα και αυτό πραγματοποιούνταν έπειτα από έντονη προσπάθεια της κοινωνικής λειτουργού της δομής.

Παιδί 11^ο

13 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

18/06/2018

- 1) Πέρασα μια χαρά στο σπίτι. Μου άρεσε που μπήκα στον υπολογιστή και έπαιξα παιχνίδια. Πείραζα τον ..6.. με την μπάλα και γελούσαμε.
- 2) Αν και δεν έχω σχολείο, όταν είχα περνούσα χάλια γιατί με κορόιδευαν.
- 3) Με τους κυρίους και τις κυρίες του σπιτιού περάσαμε πολύ καλά.
- 4) Οι σχέσεις με τους γονείς μου είναι καλές. Τα πήγαμε πολύ καλά.
- 5) Στο κολυμβητήριο τα πηγαίνω πολύ καλά.

19/06/2018

Σήμερα έπαιξα με την ..8.. κυνηγητό και πήγα κολυμβητήριο.

Με τις κυρίες πέρασα μια χαρά σήμερα.

Δεν μάλωσα με τις αδερφές μου. Μίλησα με την μαμά μου.

Πήγα κολυμβητήριο!!!

20/06/2018

Τα πήγα πολύ καλά με τα παιδιά.

Με τους δασκάλους πολύ καλά.

Με την οικογένειά μου καλά.

Δεν πήγα κολυμβητήριο γιατί δεν ήθελα.

22/06/2018

Τα πήγα πολύ καλά με τα παιδιά. Πήγα θάλασσα και παίξαμε με όλα τα παιδιά και κολύμησα πολύ.

Μια χαρά με τις κυρίες.

23/06/2018

Πολύ καλά με τα παιδιά.

Πολύ καλά με τις κυρίες.

Καλά με την οικογένειά μου.

Τίποτα άλλο.

24/06/2018

Μια χαρά με τα παιδιά.

Μια χαρά με τους δασκάλους.

Μίλησα με την μαμά και είπε πολύ καλά.

Πολύ ωραία γενικά, βγήκαμε έξω.

25/06/2018

Μια χαρά ήταν όλα με τα υπόλοιπα παιδιά.

Μια χαρά πήγα κολυμβητήριο με την κυρία και όλα καλά.

Μίλησα στο τηλέφωνο με τη μαμά και όλα καλά.

Πήγα κολυμβητήριο με τη δασκάλα όλα καλά. Μπήκα μέσα στο νερό και έκανα μπουρμπουλήθρες και ξαναβγήκα. Κολύμησα πολύ και μου άρεσε πολύ. Μετά κρύωσα και βγήκα.

26/06/2018

Κορόιδεψα την ..8.. σήμερα.

27/06/2018

Σήμερα στεναχωρήθηκα γιατί κορόιδεψα την ..3.. και την έκανα να κλαίει αλλά δεν θέλω να ζητήσω συγγνώμη. Χάρηκα που ήρθε το καινούριο κορίτσι που το λένε ..15.. της έδειξα το δωμάτιο της ..8.. Η ..15.. μου είπε ότι είμαι πολύ όμορφη γλυκιά και αγαπάει πολύ εμένα και τον ..10...

Η κυρία Μ. με πήρε βόλτα μαζί της σε μια δουλειά που είχε και με κέρασε τσίχλα.

Μίλησα με τη μαμά και την ρώτησα κάτι κι εκείνη με κορόιδευε.

Όταν με πήγε η κυρία Μ. βόλτα είδα τον φίλο μου και χάρηκα πολύ.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί συμπλήρωσε και το εβδομαδιαίο ημερολόγιο με το πινακάκι. Συγκεκριμένα για τις σχέσεις της με τα παιδιά της δομής συμπλήρωσε στο σύνολο των ημερών τη χαρούμενη φατσούλα με εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε τη

θυμωμένη φατσούλα. Αντίστοιχα συμπλήρωσε και όσον αφορά τις σχέσεις της με άτομα εκτός δομής, όπου στο σύνολο κατέγραψε τη χαρούμενη φατσούλα, εκτός λίγων ημερών που τοποθέτησε τη θυμωμένη φατσούλα. Στις σχέσεις της με τους φροντιστές του σπιτιού τοποθέτησε σε όλες τις ημέρες των εβδομάδων το χαρούμενο σύμβολο, όπως επίσης και στις σχέσεις της με την οικογένειά της. Πρέπει να σημειωθεί ότι την πρώτη εβδομάδα συμπλήρωσε και την στήλη για τις σχέσεις που διατηρεί με άτομα από το σχολικό περιβάλλον, όπου στο σύνολο των ημερών τοποθέτησε τη θυμωμένη φατσούλα σε εξαίρεση δύο ημερών που συμπλήρωσε τη χαρούμενη φατσούλα.

Ανάλυση παιδιού

Το συγκεκριμένο παιδί μετά από παρατήρηση, φαινόταν ότι ήταν αγαπητό στο σύνολο των παιδιών μέσα στη δομή. Έκανε δηλαδή παρέα με όλους ανεξάρτητα από το φύλο ή την ηλικία τους. Κατά την διάρκεια της ομάδας ήταν πάντα ενεργή, εκφράζοντας την άποψή της και τους προβληματισμούς της, ενώ κατά την διάρκεια των συναντήσεων στο δωμάτιό της με την ερευνήτρια, ήταν πάντα πρόθυμη να συζητήσει και να ρωτήσει οτιδήποτε που αφορούσε την έρευνα. Είναι γενικότερα ένα πολύ ευδιάθετο και επικοινωνιακό παιδί.

Όσον αφορά την έρευνα θεωρώ ότι δεν κατανόησε τον τρόπο που έπρεπε να συμπληρώσει το ημερολόγιο ανάπτυξης, καθώς σε κάθε μας συνάντηση συζητούσαμε πώς έπρεπε να το συμπληρώνει. Κάθε φορά όμως απαντούσε με τον ίδιο τρόπο. Ίσως να μην ήθελε να αναπτύξει περαιτέρω την καθημερινότητά της. Αυτό είναι ένα ερώτημα που δεν έχει διευκρινιστεί.

Παιδί 12^ο

15 χρονών

Ημερολόγιο ανάπτυξης

19/06/2018

Με τα παιδιά του σπιτιού σήμερα τα πήγα καλά.

Με τις κυρίες τα πήγα καλά.

Σήμερα μίλησα με τις αδερφές μου, τον μπαμπά μου, τη γιαγιά μου και την μαμά μου μέσω messenger και είμαι πολύ χαρούμενος γι' αυτό.

Στο κολυμβητήριο μπήκα χωρίς ζώνη (σωσίβιο) και φοβήθηκα γιατί δεν μπορούσα να επιπλεύσω και έπινα νερό.

20/06/2018

Σήμερα πήγα στο κολυμβητήριο με την κυρία και τα παιδιά. Πέρασα πολύ όμορφα. Μπήκα στο PS4 και στον υπολογιστή. Το βράδυ που έβλεπα ποδόσφαιρό ήρθε ο ..11.. και μου πήρε το κοντρόλ χωρίς να ρωτήσει και πήγαμε να μαλώσουμε και με την αδερφή του επειδή εκείνοι θέλανε να δούνε κάτι άλλο, αλλά μίλησα με την κυρία και μετά είδα πάλι μπάλα. Με τις κυρίες όλη μέρα τα πηγαίναμε πολύ καλά. Σήμερα μίλησα μόνο με τις αδερφές μου, είπαμε τα νέα μας και συζητήσαμε για το πότε θα έρθει ο μπαμπάς. Στεναχωριέμαι που δεν έχει έρθει να με δει τόσο καιρό. Το βράδυ μετά τη μπάλα πήγα για ύπνο. Αυτές τις μέρες σκέφτομαι πολύ τη γιαγιά μου. Θέλω να πάω να μείνω μαζί της. Θέλω να ξαναενωθεί η οικογένειά μας. Μακάρι να ήταν έτσι... Την νύχτα πολλές φορές σκέφτομαι βλακείες, δηλαδή τα κορίτσια, όχι από εδώ από αλλού. Προσπαθώ να είμαι καλό παιδί.

21/06/2018

Σήμερα το πρωί έπαιξα μπάλα με τον ..11.. και την κυρία. Δεν μαλώσαμε και συνεργαστήκαμε ωραία. Το μεσημέρι έπαιξα με τον ..11.. PS4 και μπήκα στον υπολογιστή. Το απόγευμα πήγα στο κολυμβητήριο. Η μέρα μου ήταν πάρα πολύ ωραία. Περιμένω την αυριανή μέρα.

23-24/06/2018

Αυτές τις δύο μέρες οι κυρίες μου βάλανε από μία ώρα την μια μέρα και δύο ώρες την επόμενη wi-fi και έτσι μπόρεσα να μιλήσω περισσότερο με τις αδερφές μου, να παίξω παιχνίδια, να ακούσω μουσική, να κατεβάσω εικόνες και τραγούδια.

25/06/2018

Σήμερα με τον ..13.. δεν τα πήγα πολύ καλά, ενώ εγώ ήμουν χαρούμενος αυτός με νευρίασε γιατί μου έδειξε τα γενετικά του όργανα στο μπάνιο αλλά δεν ξέρω τον λόγο. Μετά ήμουν χάλια γιατί φοβόμουν μην φάω τιμωρία.

Με τις κυρίες του σπιτιού όλα καλά.

Ήρθαν η γιαγιά μου με την μαμά μου και κάθισαν αρκετή ώρα, μιλούσαμε για τις προσπάθειες που κάνουν για να με πάρουν ξανά μαζί τους.

Πήγα στο γιατρό για να με εξετάσει για να δει αν είμαι καλά, ώστε να πάω κατασκήνωση, μου είπε ότι είμαι πολύ όμορφος και γυμνασμένος επίσης μου είπε να είμαι καλό παιδί, να μην λέω ψέματα και να μην κλέβω. Θα κάνω εμβόλια, φοβήθηκα λίγο αλλά μετά μου είπε ότι δεν είναι κάτι και εγώ σκέφτηκα πως πρέπει να γίνω δυνατός να κάνω εμβόλια για να μπορέσω να πάω κατασκήνωση και είμαι πολύ υγιείς.

26/06/2018

Σήμερα θύμωσα πάρα πολύ γιατί έχασα το φορτιστή του tabletμου τον έψαχνα σε όλο το σπίτι και δεν τον έβρισκα, τον είχε πάρει η ..4.. και είπε ότι δεν ήξερε ότι ήταν δικό μου. Γενικά με τα παιδιά τα πήγαμε πολύ καλά. Είμαι πολύ χαρούμενος που τελικά θα αρχίσω να πηγαίνω μόνος μου βόλτα και καθημερινά στο κολυμβητήριο.

Με τις κυρίες του σπιτιού τα πήγαμε πολύ καλά.

Μίλησα με τη γιαγιά στο τηλέφωνο.

27/06/2018

Με νευρίασε ο ..11.. διότι δεν είχε με ποιόν να παίξει και με ενοχλούσε. Με όλα τα υπόλοιπα παιδιά μια χαρά. Όταν είδα το καινούριο κορίτσι χάρηκα πολύ!

Χάρηκα πολύ γιατί η κυρία με επιβράβευσε με δεύτερο πιτόγυρο και με πήρε βόλτα στο supermarket.

Μίλησα με τη μαμά και τη γιαγιά, μου είπαν ότι το Σάββατο θα έρθουν να με πάρουν βόλτα. Ανησύχησα όταν έβρεχε πολύ και τις πήρα τηλέφωνο να δω αν είναι καλά, μου είπαν ότι ήταν μια χαρά.

Δεν μίλησα και δεν είδα κανένα εκτός σπιτιού.

28/06/2018

Θύμωσα με την ..8.. γιατί εγώ ήθελα να κάνω στο κολυμβητήριο μια άσκηση με κορόιδεψε και με απείλησε ότι θα τα πει στην κυρία και εγώ της είπα δεν με νοιάζει. Παίξαμε ένα επιτραπέζιο το «Αστειούπολη» με την ..5.. την ..8.. τον ..11.. και την ..15.. περάσαμε πολύ όμορφα.

Η κυρία μου είπε ότι μπορεί να βγω βόλτα.

Μίλησα με τον μπαμπά και τη γιαγιά είναι και οι δύο καλά.

Σήμερα πήγα μόνος μου κολυμβητήριο και με άφησαν να κολυμπήσω μόνος μου.

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί συμπλήρωσε και το ημερολόγιο με το πινακάκι. Βέβαια και το συγκεκριμένο πινακάκι δεν συμπληρώθηκε συστηματικά. Παρ' όλα αυτά όσον αφορά τις σχέσεις του με τα υπόλοιπα παιδιά της κλειστής δομής σε όλες τις ημέρες συμπλήρωσε την χαρούμενη φατσούλα. Στις σχέσεις που διατηρεί με άτομα εκτός δομής υπήρχαν μέρες που συμπλήρωσε εξίσου τη χαρούμενη φατσούλα, ενώ άλλες μέρες που συμπλήρωσε τη φοβισμένη φατσούλα. Όσον αφορά τους φροντιστές του σπιτιού στο σύνολο των ημερών συμπληρώθηκε η χαρούμενη φατσούλα, ενώ στις υπόλοιπες ημέρες τοποθετήθηκε η θυμωμένη φατσούλα. Αντίστοιχα για τις σχέσεις με την οικογένειά του σε πολλές ημέρες τοποθέτησε το χαρούμενο σύμβολο, ενώ σε άλλες το λυπημένο σύμβολο.

Ανάλυση παιδιού

Το παιδί 12 σύμφωνα με την παρατήρηση της ομάδας με την κοινωνική λειτουργό της δομής, διαπιστώθηκε ότι αποτελεί ως ένα βαθμό τον «αποδιοπομπαίο τράγο» της δομής. Είναι ένα παιδί που δημιουργεί πολλές εντάσεις στο σπίτι, νευριάζοντας και θυμώνοντας για οτιδήποτε. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι υπόλοιποι να τον κατηγορούν ακόμα και σε περιπτώσεις που μπορεί να έχει δίκιο. Είναι ένα παιδί με πολύ έντονη προσωπικότητα που δεν διστάζει να μαλώσει με όλους για τα πιστεύω και τις αντιλήψεις του. Πολλές φορές βέβαια αυτό οδηγεί σε έντονους διαπληκτισμούς, σε σημείο που δεν είναι ελεγχόμενο από τον ίδιο. Μέσα στην ομάδα λοιπόν, η συμπεριφορά του παιδιού 12 ήταν πάντα θέμα προς συζήτηση και φαινόταν ότι οι σχέσεις του με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής δεν ήταν αρμονικές. Αυτό επιβεβαιώνεται και στο ημερολόγιο ανάπτυξης, ενώ έρχεται σε αντιπαράθεση το ημερολόγιο με το πινακάκι, όπου σε όλες τις ημέρες της έρευνας συμπλήρωσε τη χαρούμενη φατσούλα.

Όσον αφορά τις σχέσεις του με τους φροντιστές του σπιτιού, όπως αναφέρει και στα δύο ημερολόγια, είναι καλές. Υπήρχαν μέρες έντασης, όμως γρήγορα επανερχόταν η τάξη. Αυτό επιβεβαιώθηκε και κατά την διάρκεια της ομάδας όπου το παιδί ..12.. ανέφερε περιστατικά, όπου ερχόταν σε έντονη αντιπαράθεση με φροντιστές του σπιτιού. Από την άλλη μεριά με την οικογένειά του είχε πολύ καλές σχέσεις, καθώς διατηρεί συχνή επικοινωνία τόσο με τους γονείς και τη γιαγιά όσο και με τα αδέρφια του. Σε αυτό βέβαια βοήθησε σημαντικά η τεχνολογία, καθώς πέρα από το τηλέφωνο, μιλούν καθημερινά μέσω πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης τον επισκέπτονται συχνά η μητέρα του με τη γιαγιά του και αυτό είναι ένα γεγονός που τον χαροποιεί ιδιαίτερα. Σε συνομιλία που είχε με την ερευνήτρια ανέφερε χαρακτηριστικά ότι μετράει τις μέρες μέχρι να έρθει η μητέρα του να τον δει.

Παιδί 13^ο

14 χρονών

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί συμπλήρωσε μόνο το ημερολόγιο με το πινακάκι. Βέβαια και αυτό το ημερολόγιο δε το συμπλήρωσε συστηματικά. Όλες οι εβδομάδες είναι συμπληρωμένες μέχρι την Τετάρτη ή την Πέμπτη, που ίσως φανερώνει ότι δεν είχε πολύ όρεξη να ασχοληθεί με την έρευνα. Αυτό επιβεβαιώθηκε κατά την διάρκεια της συνάντησης με την ερευνήτρια, όπου ανέφερε ότι ξεχνούσε να το συμπληρώσει.

Με μια πρώτη ματιά σε όλα τα φυλλάδια της έρευνας διαπιστώνουμε ότι στο σύνολο των εβδομάδων συμπλήρωσε τη θυμωμένη φατσούλα. Πιο συγκεκριμένα για τις σχέσεις του με τα παιδιά της δομής στο σύνολο των ημερών τοποθέτησε τη θυμωμένη φατσούλα σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε τη χαρούμενη φατσούλα. Για τις σχέσεις που διατηρεί με άτομα από το σχολικό περιβάλλον εξίσου συμπλήρωσε στην πλειοψηφία τη θυμωμένη φατσούλα σε εξαίρεση λίγων ημερών που συμπλήρωσε τη χαρούμενη και τη λυπημένη φατσούλα.

Όσον αφορά τις σχέσεις του με τους φροντιστές της δομής συμπλήρωσε σε όλες τις ημέρες των εβδομάδων τη χαρούμενη φατσούλα, όπως επίσης και στις σχέσεις του με το οικογενειακό του περιβάλλον. Για τις σχέσεις που διατηρεί με άτομα εκτός δομής ή σχολείου συμπλήρωσε σε αρκετές ημέρες το θυμωμένο σύμβολο, ενώ σε άλλες το χαρούμενο.

Ανάλυση παιδιού

Διαπιστώνουμε λοιπόν, μέσα από το ημερολόγιο, ότι το συγκεκριμένο παιδί δεν έχει τις καλύτερες σχέσεις με άτομα, ούτε εντός ούτε εκτός δομής. Βέβαια σε αυτό συμβάλει και το γεγονός ότι η εισαγωγή του στη δομή είναι σχετικά πρόσφατη, οπότε η προσαρμογή του δεν έχει επιτευχθεί πλήρως. Όσον αφορά την παρατήρηση του παιδιού μέσα στην ομάδα με την κοινωνική λειτουργό της δομής, διαπιστωνόταν ότι όντως υπάρχουν κάποιες συγκρούσεις μεταξύ του παιδιού ..13.. με ορισμένα από τα παιδιά της δομής. Σαν χαρακτήρας το παιδί ..13.. φαινόταν πολύ εσωστρεφής και μόνο όταν η κοινωνική λειτουργός ζητούσε την άποψή του, ανέφερε τη γνώμη του.

Παιδί 14^ο

Ημερολόγιο πινακάκι

Το συγκεκριμένο παιδί έλαβε μέρος στην έρευνα μόνο για μια μέρα και συμπλήρωσε μόνο το ημερολόγιο με το πινακάκι. Στοιχεία περισσότερα για το παιδί ..14.. δεν υπάρχουν, καθώς έφυγε από την δομή, οπότε δεν υπήρχε ο χρόνος παρατήρησής του. Παρ' όλα αυτά στο ημερολόγιο με το πινακάκι για τις σχέσεις που διατηρεί με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής συμπλήρωσε τη θυμωμένη φατσούλα και το ίδιο συμπλήρωσε και για τις σχέσεις του με τους κυρίους και τις κυρίες του σπιτιού. Αντίθετα στις σχέσεις του παιδιού ..14.. με άτομα από το σχολικό περιβάλλον και με άτομα εκτός δομής ή σχολείου συμπληρώθηκε η χαρούμενη φατσούλα. Τη χαρούμενη φατσούλα συμπλήρωσε και για τις σχέσεις που διατηρεί με την οικογένειά του.

5.2. Κατηγοριοποίηση έρευνας

Σε αυτό το σημείο θα γίνει αναφορά εξίσου στα αποτελέσματα της έρευνας με τη διαφορά πως τώρα θα αναγράφονται ανά κατηγορίες. Αυτός ο διαχωρισμός θα πραγματοποιηθεί με σκοπό την ταξινόμηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, ώστε να γίνουν περισσότερο κατανοητά.

- Σχέσεις μεταξύ των παιδιών μέσα στη κλειστή δομή

Αρχικά λοιπόν, όπως διαπιστώθηκε και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, βλέπουμε ότι στο σύνολο των παιδιών διακρίνονται έντονες συγκρούσεις. Οι σχέσεις μεταξύ του συνόλου των παιδιών χαρακτηρίζονται τεταμένες, τυπικές και χωρίς εμπιστοσύνη ο ένας για τον άλλο. Αυτό γινόταν αισθητά ορατό και μέσα από την ομάδα της κοινωνικής λειτουργού με τα παιδιά της δομής, όπου τα κύρια θέματα προς συζήτηση ήταν πάντα οι σχέσεις μεταξύ των παιδιών και η επίλυση των συγκρούσεων που προέκυπταν.

Πιο συγκεκριμένα μέσα στην ομάδα αρχικά παρουσιαζόταν το συμβάν και στη συνέχεια η κοινωνική λειτουργός έδινε το λόγο στα παιδιά που εμπλέκονταν, ώστε να κατανοηθεί η φύση του προβλήματος. Πολλές φορές οι συγκρούσεις ξεκινούσαν από προσωπικά αντικείμενα των παιδιών (ρούχα, φορτιστές από κινητά), τα οποία είτε τα δάνειζε ο ένας στον άλλο, χωρίς να επιστρέφονται με αποτέλεσμα να χάνονται, είτε κάποιος τα έπαιρναν από μόνοι τους καταλήγοντας πάλι στην απουσία των αντικειμένων. Γενικότερα αυτό που χαρακτήριζε έντονα τα παιδιά είναι πως δεν υπήρχε ίχνος ιδιωτικότητας και αυτό ήταν κάτι που το αναζητούσαν όλοι. Θεωρώ δηλαδή πως ως ένα βαθμό, το σύνολο των προβλημάτων αρχικά ξεκινούσε από αυτό το γεγονός.

- Σχέσεις με τους φροντιστές τη δομής

Όσον αφορά τις σχέσεις με τους φροντιστές της δομής υπάρχει μια μικρή διαφοροποίηση στις απόψεις των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα τα περισσότερα παιδιά ανέφεραν πως δεν έχουν κανένα πρόβλημα με τους φροντιστές τους, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπήρχαν συγκρούσεις ορισμένες μέρες μεταξύ τους. Αντίστοιχα υπήρχαν και ορισμένα παιδιά (πολύ λίγα σε αριθμό) που ανέφεραν την έντονη δυσαρέσκεια του τρόπου αντιμετώπισής τους από τους φροντιστές.

Σε γενικές γραμμές αυτό που παρατηρήθηκε και μέσα από τη διεξαγωγή της ομάδας, είναι ότι οι φροντιστές διατηρούν όσο το δυνατόν καλές σχέσεις με τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα δηλαδή, αναφέρθηκε από τα ίδια τα παιδιά πως μετά από έναν διαπληκτισμό πάντα συζητούσαν με τους φροντιστές το συμβάν, ώστε να το λύσουν επιτόπου, χωρίς να υπάρξει συνέχεια. Για τον ίδιο λόγο πολύ λίγες ήταν οι φορές που μέσα στην ομάδα γινόταν αναφορά στους φροντιστές του σπιτιού.

Οι κύριοι λόγοι που τα παιδιά έρχονταν σε σύγκρουση με τους φροντιστές ήταν κυρίως για τα μαθήματα του σχολείου που έπρεπε να ολοκληρωθούν από τα παιδιά, η τακτοποίηση των δωματίων ή ο χρόνος που έπρεπε να καθίσουν στην τηλεόραση ή τον υπολογιστή. Προφανώς τέτοιου είδους συγκρούσεις ήταν συχνές και απαιτούσε συνεργασία των φροντιστών μεταξύ τους, ώστε όλοι να ακολουθούν κοινό πρόγραμμα.

- Σχέσεις των παιδιών με την οικογένεια

Για τις σχέσεις των παιδιών της κλειστής δομής με την οικογένειά τους δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες, καθώς είναι ένα θέμα που δεν συζητούσαν σχεδόν καθόλου τα παιδιά. Το μόνο που αναφέρθηκε και στα παραπάνω ημερολόγια και στην ατομική συνάντηση μαζί μου, είναι η διαβεβαίωση ότι υπάρχει συχνή επικοινωνία με το οικογενειακό περιβάλλον.

Αυτό που παρατηρήθηκε και μέσω της ομάδας είναι ότι τα μισά παιδιά δεν έχουν καλές σχέσεις με την οικογένειά τους, χωρίς βέβαια να αναφέρουν το λόγο. Συγκεκριμένα μια συνάντηση ομάδας πραγματοποιήθηκε για την επίλυση διαπληκτισμού δύο παιδιών σχετικά με την εξύβριση της οικογένειας του ενός παιδιού προς τον άλλο. Το παιδί «θύμα» ανέφερε χαρακτηριστικά ότι μόνο εκείνο μπορεί να βρίζει τους γονείς του. Γενικότερα όλα τα παιδιά είχαν πολύ μεγάλη χαρά όταν επικοινωνούσαν με τους οικείους τους παρά την όλη στεναχώρια και απογοήτευση που μπορεί να νιώθουν για την κατάσταση που βίωναν. Δεν πρέπει να παραβλένουμε και το γεγονός πως το σύνολο των παιδιών εισήχθησαν στη δομή έπειτα από παραπομπή του αρμόδιου εισαγγελέα. Αυτό σημαίνει πως οι γονείς κρίθηκαν ακατάλληλοι και το περιβάλλον το οποίο μεγάλωναν τα παιδιά δεν ήταν υγιές. Από την άλλη μεριά βέβαια υπήρχαν και τα παιδιά που διατηρούσαν άριστες σχέσεις με την οικογένειά τους ή έναν άνθρωπο από το οικογενειακό περιβάλλον, ανυπομονώντας την επικοινωνία μαζί τους.

- Σχέσεις με άτομα εκτός δομής ή σχολείου

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να τονίσω πως τα περισσότερα παιδιά της δομής δεν είχαν επαφές με άτομα εκτός δομής, παρ' όλο που στα ημερολόγια με το πινακάκι στην πλειοψηφία των παιδιών απαντήθηκε η συγκεκριμένη στήλη, με τη χαρούμενη φατσούλα. Αυτό παρατηρήθηκε κατά την συνάντηση των παιδιών με την ερευνήτρια, όπου η πλειοψηφία ανέφερε πως δεν είχαν παρέες εκτός δομής. Στις εξόδους που δικαιούνταν τα απογεύματα έβγαιναν με τα παιδιά της δομής. Αντίστοιχα βέβαια υπήρχαν και παιδιά που είχαν απόλυτα ενσωματωθεί στην κοινωνία, έχοντας πολλές παρέες και συμμετέχοντας σε διάφορες δραστηριότητες του δήμου. Έπειτα από συζήτηση μαζί μου διαπιστώθηκε ότι είχαν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, χωρίς να διστάζουν ή να κρύβουν την παραμονή τους στην κλειστή δομή παιδικής προστασίας.

5.3. Θέματα ομάδας

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι αρχικά οι σχέσεις των παιδιών με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής χαρακτηρίζονται τυπικές, γεμάτες συγκρούσεις και χωρίς εμπιστοσύνη ο ένας για τον άλλο. Από την άλλη μεριά οι σχέσεις τους με τους φροντιστές, σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, είναι μεν καλές, χωρίς ωστόσο να λείπουν οι συγκρούσεις. Αντίστοιχα όσον αφορά τις σχέσεις που διατηρούν τα παιδιά με το οικογενειακό τους περιβάλλον παρατηρήθηκε ότι υπάρχει συχνή επικοινωνία.

Τα κύρια θέματα λοιπόν που συζητούνταν μέσα στην ομάδα με την κοινωνική λειτουργό αφορούσαν στις σχέσεις που διατηρούν τα παιδιά της δομής μεταξύ τους, ώστε να λύνονται όσο το δυνατόν γρηγορότερα οι συγκρούσεις. Είναι ένα θέμα δηλαδή που η κοινωνική λειτουργός της δομής έδινε μεγάλη βαρύτητα, καθώς όπως διαπιστώνεται και από την έρευνα τα παιδιά είχαν πολλές προστριβές μεταξύ τους. Από την άλλη μεριά, ορισμένες φορές μέσα στην ομάδα γινόταν αναφορά στους φροντιστές της δομής, οι οποίοι προσπαθούσαν να κρατούν κοινή στάση για το σύνολο των παιδιών (διάβασμα, συμμάζεμα δωματίου κτλ), ωστόσο όμως δεν ήταν πάντα αποδεκτό αυτό από όλα τα παιδιά.

Τελειώνοντας λοιπόν διαπιστώνουμε ότι η ομάδα επικεντρωνόταν κυρίως στα άτομα που συναναστρέφονται πιο πολύ τα παιδιά (πχ. τα υπόλοιπα παιδιά, φροντιστές κτλ) προσπαθώντας να διατηρούν μια ομαλή πορεία μέσα στη δομή, εξαλείφοντας όσο είναι εφικτό τις συγκρούσεις. Φυσικά κατά τη διάρκεια της ομάδας με την κοινωνική λειτουργό συζητούνταν και διάφορα άλλα θέματα τα οποία δεν αναφέρονται εσκεμμένα, καθώς επικεντρώθηκα μόνο στα ζητήματα που αφορούσαν την έρευνα.

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα έρευνας

6.1. Συζήτηση

Σε αυτό το σημείο πιστεύω ότι θα ήταν καλό να πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη για τις κλειστές δομές περίθαλψης ανηλίκων, διαπιστώθηκε πως τα παιδιά τα οποία διαμένουν σε αυτές, «έχουν υποστεί παραμέληση, εγκατάλειψη ή κακοποίηση από το άμεσο οικογενειακό τους περιβάλλον ή έχουν ζήσει σε ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης» (ΑμΚΕ Κέντρο Ερευνών Ρίζες 2015: 23). Είναι δηλαδή παιδιά που σε ποσοστό 80%, δεν είναι ορφανά, αντιθέτως έχουν έναν τουλάχιστον γονιό εν ζωή (Lumos 2016).

Όταν ένα παιδί λοιπόν, μεγαλώνει σε ένα κακοποιητικό περιβάλλον, το οποίο δεν λειτουργεί προς όφελος του, τότε σύμφωνα με το νόμο (3727/2008) περί των δικαιωμάτων των παιδιών, απομακρύνεται από το οικογενειακό περιβάλλον έπειτα από παρέμβαση εισαγγελέα. Είναι μια απόφαση που εκλαμβάνεται άμεσα, μέχρι τη διερεύνηση της κατάστασης του οικογενειακού περιβάλλοντος του παιδιού (Ελληνική Δημοκρατία 2008). Αυτό γίνεται αντιληπτό και στη συγκεκριμένη δομή που διεξήχθη η έρευνα, όπου το πλήθος των παιδιών που εισήχθησαν στη κλειστή δομή, ήταν έπειτα από απόφαση του αρμόδιου εισαγγελέα.

Η παρέμβαση του εισαγγελέα βέβαια δεν είναι καθοριστική. Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου γονείς αναγκάζονται να αφήσουν τα παιδιά τους για ένα χρονικό διάστημα σε μια κλειστή δομή περίθαλψης. Ο βασικός λόγος αυτής της «εγκατάλειψης» είναι η οικονομική κρίση, όπου τα τελευταία χρόνια πλήττει όλο και περισσότερο τη χώρα μας (Αμπατζόγλου και συν. 2002). Αυτό έγινε εμφανές και στη συγκεκριμένη δομή, όπου υπήρχαν περιπτώσεις παιδιών που λόγω δυσκολιών των γονιών τους, εγκαταστάθηκαν προσωρινά στη δομή. Πρέπει να σημειωθεί πως στην

πρώτη περίπτωση, οι γονείς δεν χάνουν τη γονική μέριμνα, παρά μόνο την γονική επιμέλεια. Αν χάσουν και την μέριμνα των παιδιών τους, τότε αυτή υπερασπίζεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Αντίστοιχα στη δεύτερη περίπτωση οι γονείς δεν χάνουν ούτε τη γονική επιμέλεια, απλώς «παραχωρείται» άτυπα στη δομή.

Όσον αφορά την εισαγωγή των παιδιών σε μια κλειστή δομή, όπως έχει γίνει αντιληπτό και από τα ημερολόγια των παιδιών αλλά έπειτα και από συζήτηση με την ερευνήτρια, υπήρχαν περιπτώσεις όπου παιδιά έμεναν για ορισμένο χρονικό διάστημα μέσα σε νοσοκομείο. Αυτό αποτελούσε μια προσωρινή λύση μέχρι να βρεθεί διαθέσιμη δομή που να τους δεχτεί. Στο νοσοκομείο εισάγονται, μέχρι να ολοκληρωθούν και οι κατάλληλες ψυχιατρικές εξετάσεις, ώστε να πιστοποιηθεί η ψυχική υγεία των παιδιών, το οποίο αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή τους σε μια κλειστή δομή (Ελληνική Δημοκρατία 2014). Πρέπει να σημειωθεί πως τα παιδιά μπορεί να παραμείνουν για αρκετό χρονικό διάστημα μέσα στο νοσοκομείο μέχρι να καταστεί εφικτή η μετακίνησή τους σε μια κλειστή δομή. Ο λόγος της καθυστέρησης εισαγωγής των παιδιών στις κλειστές δομές, αποτελεί η έλλειψη χώρων, αλλά και η έντονη γραφειοκρατία (Lumos 2016) Αυτό συνιστά για μένα πρόβλημα της κοινωνικής πρόνοιας. Όλη αυτή η διαδικασία είναι ήδη επίπονη για ένα παιδί και η εισαγωγή του σε κλειστή δομή περίθαλψης δεν νοείται να καθυστερεί τόσο πολύ.

Η διαφορετική πλέον αντιμετώπιση των παιδιών φαίνεται και από το δικαίωμα να ζουν τα παιδιά των κλειστών δομών, μια ζωή όπως όλα τα υπόλοιπα παιδιά της ηλικίας τους. Είναι πολύ σημαντικό που τα συγκεκριμένα παιδιά ζουν «μέσα» στις κοινωνίες και συναναστρέφονται με τα υπόλοιπα παιδιά, χωρίς να διαχωρίζεται η ζωή του μέσα ή του έξω από τη δομή. Εισάγονται δηλαδή σε σχολεία και συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες της τοπικής κοινωνίας. Επίσης μέσω της ψυχολογικής, εκπαιδευτικής και οικονομικής στήριξης που τους παρέχεται, είναι ευκολότερο να αναπτύξουν τα παιδιά αυτονομία και αυτοπεποίθηση, ώστε να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της κοινωνίας. Γίνεται δηλαδή μεγάλη προσπάθεια ομαλής ένταξης των παιδιών στην υπάρχουσα κοινωνία (Σπανού 2015). Αυτό φανερώνεται και μέσω της έρευνας, όπου τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες της επιλογής τους, παρακολουθούν τα μαθήματα του σχολείου που βρίσκεται στην τοπική περιοχή και γενικότερα συναναστρέφονται με παιδιά εκτός δομής.

Υπάρχει επίσης συχνή επικοινωνία με το οικογενειακό περιβάλλον, όπου τα παιδιά μιλούν είτε τηλεφωνικά, είτε από κοντά μέσω επισκέψεων των γονιών ή συγγενών τους. Αυτό χαροποιούσε ιδιαίτερα τα παιδιά, τα οποία περίμεναν πώς και πώς την

παραμικρή επικοινωνία με την οικογένειά τους. Παρ' όλα αυτά για ένα παιδί δεν παύει να αποτελεί η κλειστή δομή ένα πλαίσιο, το οποίο το «κρατά μακριά» από το οικογενειακό του περιβάλλον. Μάλιστα τα περισσότερα παιδιά απ' όπου πραγματοποιήθηκε η έρευνα ανέφεραν ότι θέλουν να φύγουν. Γι' αυτό το λόγο γίνεται πρόβλεψη και παρέμβαση από την ελληνική νομοθεσία και στις οικογένειες των παιδιών, ώστε να επιτευχθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα η επιστροφή τους στα σπίτια, αν αυτό βέβαια είναι εφικτό. Δυστυχώς όμως αυτή η διαδικασία δεν τηρείται πάντα, καθώς πολλές φορές εμφανίζονται εμπόδια που σταματούν αυτή τη διαδικασία (Ελληνική Δημοκρατία 2014).

Συμπερασματικά λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι το θεωρητικό μέρος της έρευνας επιβεβαιώνεται απόλυτα με τα αποτελέσματα της έρευνας. Αντίστοιχα τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί θεωρώ πως καλύφθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, στα ημερολόγια έγινε αναφορά για τις σχέσεις που διατηρούν με τα υπόλοιπα παιδιά της δομής. Στην πλειοψηφία των παιδιών αναφέρθηκε ότι υπάρχουν αρκετές συγκρούσεις μεταξύ τους, οι οποίες με τη βοήθεια της κοινωνικής λειτουργού ή των φροντιστών προσπαθούν να περιοριστούν. Εξίσου ισχύει και για τις σχέσεις που διατηρούν με τους υπεύθυνους και τους φροντιστές της δομής, όπου αναφέρθηκε ορισμένες φορές από αρκετά παιδιά ότι υπήρξαν συγκρούσεις ανάμεσα τους, χωρίς ωστόσο να λάβουν έκταση. Τα ίδια τα παιδιά δηλαδή ανέφεραν ότι μετά από τον καυγά με κάποιο φροντιστή κυρίως, καθόταν να συζητήσουν το συμβάν, ώστε να λήξει.

Όσον αφορά τις σχέσεις που διατηρούν με άτομα εκτός δομής, υπήρξε ανομοιογένεια στα αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα υπήρχαν παιδιά μέσα στη δομή, όπου ήταν απόλυτα εξωστρεφή και εντός και εκτός δομής. Στο σχολείο είχαν πολλές παρέες και δεν τους εμπόδιζε το γεγονός ότι ζουν σε μια κλειστή δομή παιδικής περίθαλψης. Αντίθετα οι ίδιοι ισχυρίζονταν ότι δεν αποτελούσε καν εμπόδιο στις σχέσεις τους με τα υπόλοιπα παιδιά, η εισαγωγή τους στη κλειστή δομή. Αντίστοιχα υπήρχαν πολλά παιδιά, τα οποία δεν είχαν καθόλου παρέες έξω από τη δομή και διατηρούσαν επαφές μόνο με τα παιδιά εντός δομής.

Αυτό ίσως να προκύπτει από το γεγονός ότι τα συγκεκριμένα παιδιά δεν ζούσαν στη δομή για μεγάλο χρονικό διάστημα, η εισαγωγή τους δηλαδή ήταν σχετικά πρόσφατη. Βέβαια αυτό ίσως να οφείλεται και στον χαρακτήρα κάθε παιδιού, πώς δηλαδή διαχειρίζεται ο καθένας τα βιώματά του. Πάντως σύμφωνα με έρευνα που έχει διεξαχθεί για τις κλειστές δομές, διαπιστώθηκε πως τα παιδιά που διαβιούν σε αυτές, αδυνατούν να προσαρμοστούν στη ευρύτερη κοινωνία. Η αδυναμία αυτή είναι

περισσότερο ορατή στο σχολικό περιβάλλον, όπου το σύνολο των παιδιών παρουσιάζουν μηδαμινές κοινωνικές σχέσεις με τα υπόλοιπα παιδιά. Αυτό ίσως να προκαλείται και ως αποτέλεσμα των έντονων μαθησιακών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα παιδιά των κλειστών δομών, γεγονός που επιβεβαιώνεται και με τα παιδιά της συγκεκριμένης έρευνας (ΑμΚΕ Κέντρο Ερευνών Ρίζες 2015).

Κάθε παιδί γενικότερα έχει τελείως διαφορετικό χαρακτήρα και βιώνει τελείως διαφορετικά όλη αυτή την αλλαγή. Υπήρχαν παιδιά που η εισαγωγή τους στη κλειστή δομή αποτελούσε λύτρωση, ενώ άλλα που περίμεναν την ενηλικίωσή τους για να φύγουν από τη δομή. Αντίστοιχα διαπιστώθηκε ότι πολλά από τα παιδιά δεν είχαν σχέδια για το μέλλον τους. Όταν τους ρωτήθηκαν ερωτήσεις σχετικά με μελλοντικά ενδιαφέροντα (σπουδές, επαγγελματικός προσανατολισμός, χόμπι) πολλά από τα παιδιά μου ανέφεραν ότι δεν είχαν τίποτα στο μυαλό τους. Συγκεκριμένα ανέφεραν ορισμένοι ότι θα ήθελαν να σπουδάσουν κάτι, χωρίς ωστόσο να τους απασχολεί τι θα ήταν αυτό. Ελάχιστα ήταν τα παιδιά που είχαν έναν επαγγελματικό στόχο. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρξε αναφορά από κανένα παιδί για μελλοντικά σχέδια σε προσωπικό επίπεδο. Σαν να μην υπήρχε καν αυτή η εκδοχή στη ζωή τους. Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε κλειστές δομές δεν αισθάνονται μέλη μιας οικογένειας και θεωρώ πως αυτό δεν είναι παράλογο για ένα παιδί που έχει ζήσει σε μια κλειστή δομή για μεγάλο χρονικό διάστημα και ιδιαίτερα την περίοδο της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, όπου συγκροτείται η προσωπικότητα του (ΑμΚΕ Κέντρο Ερευνών Ρίζες 2015). Ο άνθρωπος είναι μιμητικό ον, και ίσως τα παιδιά να μην έχουν ως πρότυπο το οικογενειακό περιβάλλον, χωρίς να σημαίνει βέβαια αυτό ότι θα είχαν εξίσου δυσλειτουργικές οικογένειες και οι ίδιοι ως ενήλικες.

Όσον αφορά λοιπόν τις υποθέσεις της έρευνας διαπιστώνουμε πως τα παιδιά όντως «στερούνται» το οικογενειακό πρότυπο, επιφέροντας πιθανότατα αυτό, μεγάλες δυσκολίες και στη μετέπειτα ζωή τους. Αντίστοιχα σχετικά με την υπόθεση ότι τα παιδιά των κλειστών δομών ίσως ζουν απομονωμένα από την υπόλοιπη κοινωνία, διαπιστώνουμε πως κάτι τέτοιο δεν υφίσταται. Πιο συγκεκριμένα τα παιδιά είναι απόλυτα ενταγμένα στην τοπική κοινωνία (ένταξη στο σχολείο της περιοχής, συμμετοχή σε δραστηριότητες του δήμου κτλ) έχοντας παρέες με άτομα εκτός δομής. Δεν είναι δηλαδή τόσο δακτυλοδεικτούμενα, όσο ήταν παλαιότερα. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως οι ερευνητικές υποθέσεις διαφοροποιούνται μεταξύ τους, καθώς κάποιες υφίστανται ενώ άλλες όχι.

Κλείνοντας λοιπόν θα ήθελα να αναφέρω ότι το συγκεκριμένο θέμα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και θα ήταν καλό να διερευνηθούν περαιτέρω τα παιδιά που ζουν σε κλειστές δομές περίθαλψης, γιατί μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορούν να φανερωθούν οι πραγματικές ανάγκες των παιδιών. Η συγκεκριμένη έρευνα θεωρώ ότι επιτεύχθηκε ικανοποιητικά, συγκριτικά με τις τόσες δυσκολίες που παρουσιάστηκαν. Όμως θεωρώ ότι ήταν ελλιπής τόσο στην απόλυτη καταγραφή της καθημερινότητάς τους, όσο και στα σχέδια των παιδιών σε μελλοντική τους απομάκρυνση από τη δομή.

6.2. Δυσκολίες Διεξαγωγής της έρευνας

Όπως έχει γίνει ήδη αναφορά, κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας παρουσιάστηκαν ορισμένες δυσκολίες, οι οποίες συντέλεσαν στον περιορισμό ή και την απότομη διακοπή της έρευνας. Ο πρώτος περιορισμός αφορούσε την δυσκολία των παιδιών να καταγράψουν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα (τριών μηνών) το ημερολόγιο ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να προβούμε στην δημιουργία του δεύτερου ημερολογίου με το πινακάκι. Αυτό το ημερολόγιο υπήρχε η πεποίθηση ότι θα αποτελούσε μια πιο απλή και εύχρηστη επιλογή για τα παιδιά.

Όπως φανερώνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας το ημερολόγιο με το πινακάκι αποτέλεσε όντως μια πιο απλή επιλογή και άρεσε περισσότερο στα παιδιά, καθώς το θεώρησαν πιο ευχάριστο από το ημερολόγιο ανάπτυξης. Στο ημερολόγιο με το πινακάκι τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν τέσσερα διαφορετικά συναισθήματα (χαρά, λύπη, θυμό και φόβο). Όπως καταλαβαίνουμε αυτό από μόνο του αποτέλεσε έναν περιορισμό, καθώς θα μπορούσε κάποιο παιδί να νιώθει κάτι τελείως διαφορετικό από τα απεικονιζόμενα συναισθήματα.

Πέρα βέβαια από τα παραπάνω το ημερολόγιο με το πινακάκι έκρυβε κι άλλο περιορισμό. Πιο συγκεκριμένα τα παιδιά στο ημερολόγιο αυτό, συμπλήρωναν σε κάθε στήλη την αντίστοιχη φατσούλα από το συναίσθημα που τους αντιπροσώπευε. Όμως στο γενικό σύνολο των αποτελεσμάτων της έρευνας, ενώ ξέρουμε τα συναισθήματα των παιδιών που νιώθουν για κάθε παράμετρο (παιδιά εντός δομής, φροντιστές, οικογένεια κτλ), δεν γνωρίζουμε ωστόσο, τους λόγους που συμπλήρωσαν το κάθε συναίσθημα.

Από την άλλη μεριά το ημερολόγιο ανάπτυξης είχε εξίσου ορισμένες δυσκολίες. Αρχικά γράφοντας τα παιδιά την καθημερινότητά τους εξέφραζαν ορισμένα γεγονότα. Η δυσκολία στο συγκεκριμένο σημείο ήταν η απουσία γνώσης των πραγματικών

συναισθημάτων των παιδιών και η δημιουργία υποθέσεων για κάθε περίπτωση. Κάθε παιδί δηλαδή ανέφερε ένα περιστατικό, χωρίς να εκφράζει τα συναισθήματά του για το συγκεκριμένο συμβάν. Έτσι δημιουργούνταν υποθέσεις που επεξηγούσαν πιθανόν τα συναισθήματα ή τις συμπεριφορές των παιδιών. Προφανώς βέβαια τέτοιου είδους εργαλεία αφήνουν περιθώρια εικασιών.

Τελειώνοντας θα ήθελα να αναφερθώ και στη δυσκολία που προέκυψε, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την απότομη διακοπή της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα για διάφορους λόγους τα παιδιά σταμάτησαν τη συγγραφή των ημερολογίων. Ιδιαίτερα η συγγραφή των ημερολογίων ανάπτυξης διακόπηκε τελείως, ενώ τα ημερολόγια με το πινακάκι συνεχίστηκαν μετά από ένα κενό που μεσολάβησε. Ο λόγος που συνεχίστηκε κανονικά η συγγραφή των ημερολογίων με το πινακάκι, αποτέλεσε η εβδομαδιαία επαφή και παρακολούθηση της ερευνήτριας με τα παιδιά.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι οι περιορισμοί και οι δυσκολίες ήταν εμφανείς, ωστόσο αυτές δεν εμπόδισαν στην ολοκλήρωση της έρευνας. Σίγουρα ευελπιστούσα στην ύπαρξη βαθύτερης ερευνητικής ανάλυσης, όπου τα παιδιά θα εξέφραζαν τα συναισθήματα τους, χωρίς να χρειάζονται υποθέσεις στην ανάλυσή των ημερολογίων. Βέβαια όταν μια έρευνα επικεντρώνεται σε παιδιά που έχουν βιώσει τόσες δυσκολίες μέσα από το οικογενειακό τους περιβάλλον, διαπιστώνουμε ότι αυτό δεν είναι πάντα εφικτό. Παρ' όλα αυτά θεωρώ ότι με την βοήθεια της κοινωνικής λειτουργού της δομής, η έρευνα ολοκληρώθηκε επιτυχώς, τα αποτελέσματα της οποίας απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και το θέμα της πτυχιακής.

6.3. Προτάσεις

Ολοκληρώνοντας θα ήθελα να παραθέσω ορισμένες προτάσεις, τις οποίες μέσα από την παρατήρησή μου στη δομή θεωρώ ότι είναι απαραίτητες. Αρχικά πρέπει να τονίσω ότι στα πλαίσια παιδικής προστασίας δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες στη χώρα μας που να επικεντρώνονται στα παιδιά. Παρ' όλα αυτά όμως παρατήρησα την μεγάλη ανάγκη και των ίδιων των εργαζομένων στη δομή για έρευνα, τόσο στα παιδιά όσο και στους ίδιους. Οι εργαζόμενοι δηλαδή της κλειστής δομής περίθαλψης έδειχναν μεγάλη ανάγκη να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις δυσκολίες που βιώνουν. Θεωρώ λοιπόν ότι αυτό είναι ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα προς διερεύνηση, ώστε να κατανοήσουμε στη συνέχεια και την οπτική των ίδιων των επαγγελματιών και φροντιστών.

Ταυτόχρονα θεωρώ ότι υπάρχουν αρκετές ελλείψεις στο προσωπικό της δομής. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο η κοινωνική λειτουργός αναλάμβανε τόσες πολλές αρμοδιότητες(πχ. παρεμβάσεις σε παιδιά, διαχείριση γραφειοκρατικών υποθέσεων, διαχείριση χορηγιών), οι οποίες δεν τις επέτρεπαν στην ουσία να τα διευθετήσει όλα. Δεν νοείται σωστή λειτουργία μιας δομής όταν λίγα άτομα είναι υπεύθυνα για όλα. Πιστεύω ότι είναι απαραίτητο για την εύρυθμη λειτουργία της δομής να υπάρχει το απαραίτητο προσωπικό, που θα αναλαμβάνει ο καθένας τις αρμοδιότητές του.

Όσον αφορά την λειτουργία των κλειστών δομών περίθαλψης ανηλίκων δεν θα μπορούσα να μην αναφερθώ στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ). Το ΕΚΚΑ αποτελεί το δικτύου παροχής υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης σε άτομα, οικογένειες, πληθυσμιακές ομάδες που περιέρχονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Σε αυτό το σημείο γίνεται αναφορά στο ΕΚΚΑ, καθώς σύμφωνα με το νόμο (85/2018) τηρείται Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Σε αυτό το μητρώο «εγγράφονται υποχρεωτικά όλα τα παιδιά που τοποθετούνται σε μονάδες παιδικής περίθαλψης ή πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο γονέα με δικαστική απόφαση ή με εισαγγελική διάταξη ή πρόκειται να υιοθετηθούν» (Ελληνική Δημοκρατία 2018). Βέβαια παρ' όλο που η εγγραφή των ανηλίκων στο μητρώο είναι υποχρεωτική, στην Ελλάδα αυτό το κομμάτι είναι ακόμα ανοργάνωτο. Υπάρχουν δηλαδή αρκετές δομές που δεν συμπληρώνουν το μητρώο και αυτές είναι κυρίως ιδιωτικές. Βέβαια παρ' όλο που αρκετές κλειστές δομές περίθαλψης ξεκίνησαν να συμπληρώνουν το μητρώο, ο νόμος δεν είχε ενεργοποιηθεί ακόμα, καθώς δεν ήταν προετοιμασμένες οι κεντρικές υπηρεσίες.

Τελειώνοντας δεν θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε το γενικότερο πρόβλημα όλης της διαδικασίας απομάκρυνσης των παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν πολλές περιπτώσεις παιδιών που ενώ απομακρύνονται με παρέμβαση εισαγγελέα από το οικογενειακό περιβάλλον, τα αδέρφια τοποθετούνται σε διαφορετικές δομές. Αντίστοιχα η πιθανότητα επιστροφής των παιδιών στο σπίτι είναι μηδαμινή, με αποτέλεσμα τα παιδιά να μεγαλώνουν μακριά το ένα από το άλλο (Lumos 2016). Θα έπρεπε λοιπόν η κοινωνία να μεριμνήσει γι' αυτό δημιουργώντας εναλλακτικές μορφές παρέμβασης, ιδιαίτερα όταν επρόκειτο για τη «διάσπαση» των παιδιών μιας οικογένειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αγάθωνος- Γεωργοπούλου, Ε. (1991) *Κακοποίηση παραμέληση παιδιών*, Αθήνα· Γρηγορη.
- Αγγελίδη, Χ. Γ. (2015) «Καταγωγή, νοσοκομεία και ξενώνες, η διαδρομή της περίθαλψης στο Βυζάντιο» Βυζαντινών Ιστορικά, www.vizantinaistorika.blogspot.gr [πρόσβαση στις 05/09/2017].
- ΑμΚΕ Κέντρο Ερευνών Ρίζες. (2015) *Χαρτογράφηση των ιδρυμάτων κλειστής παιδικής προστασίας και προστασίας παιδιών με αναπηρίες στην Ελλάδα το 2014*.
- Αμπατζόγλου, Γ., They, I., Μπούσκου, Ε., Φουντεδάκη, Κ., Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε., Καλλινικάκη, Θ., Ζηλίκης, Ν., Γεωργιάδης, Δ., Χρυσικού, Φ., Αθανασοπούλου, Λ., Καρκαζή, Ε., Καμαλακίδου, Σ. και Κωνσταντέλια, Σ. (2002) *Αλλάζοντας χέρια. Διεπιστημονική προσέγγιση της διακίνησης και της τοποθέτησης των παιδιών*. Θεσσαλονίκη· UniversityStudioPress.
- Chris. (2019) {Πρωταθλήτριες οι μητέρες στην κακοποίηση παιδιών για το 2018 σύμφωνα με τα στατιστικά από «Το Χαμόγελο του Παιδιού»}, Offtherecord, <http://www.offtherecord.net.gr> [πρόσβαση στις 07/05/2019].
- CNNGreece (2019) «Συγκλονίζουν τα στοιχεία έρευνας του ΑΠΘ για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών» <https://www.cnn.gr> [πρόσβαση στις 24/03/2019].

- Γεώργαρου, Ε. (2016) Η αναδοχή ως θεσμός κοινωνικής προστασίας των ανηλίκων, Αθήνα· Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γιωτάκος, Ο. και Τσίτσικα, Α. (2009) *Κακοποίηση παιδιού και εφήβου*, Αθήνα· Πασχαλίδης.
- Γιωτάκος, Ο., Τσιλιάκου, Μ., Τσίτσικα, Α. και Τσουβέλας, Γ. (2014) *Νέες μορφές κακοποίησης παιδιού και εφήβου*, Αθήνα· Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις ΜΕΠΕ.
- Γκούρου, Μ. (2018) «Εγκληματολογία- Προφίλ Δολοφόνων Εγκλημάτων κατά της Γενετήσιας Ζωής», *Εγκληματολογία*, Κέντρο Πρόληψης και Συμβουλευτικής, Αθήνα· 2018.
- Δαρβίρη, Χ. (2009) *Μεθοδολογία Έρευνας στο Χώρο της Υγείας*, Αθήνα· Πασχαλίδης.
- Δημητριάδης, Π. (2006) «Ενέργειες που αφορούν στη σύσταση Ιδρύματος» <http://www.lambadarioslaw.gr> [πρόσβαση στις 15/04/2019].
- Εθνικός Κήρυξ (2018) «Πανικός στο Βατικανό από τα παιδεραστικά σκάνδαλα και προσπάθεια να σωθεί ο πάπας», <https://www.ekirikas.com> [πρόσβαση στις 18/03/2019].
- Ελληνική Δημοκρατία (1989) Νόμος 1837/1989, *Προστασία ανηλίκων κατά της απασχόλησης*, ΦΕΚ 85/23-03-1989, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (1992) Νόμος 2101/1992, *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού*, ΦΕΚ 192/2-12-1992, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (1995) Νόμος 2345/1995, *Οργανωμένες υπηρεσίες παροχής προστασίας από φορείς κοινωνικής πρόνοιας*, ΦΕΚ 213/12-10-1995, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (1998) Νόμος 2646/1998, *Ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος κοινωνικής φροντίδας*, ΦΕΚ 236/20-10-1998, τεύχος Α.

- Ελληνική Δημοκρατία (2003) Νόμος 3189/2003, *Παραμέληση της εποπτείας ανηλίκου*, ΦΕΚ 243/21-10-2003, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (2003) Νόμος 7873/2003, *Προστασία Προσωπικών Δεδομένων*, ΦΕΚ 577/12-05-2003 τεύχος Β.
- Ελληνική Δημοκρατία (2005) Νόμος 3727/2008, *Νομοθετικά μέτρα πρόληψης της παιδικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης*, ΦΕΚ 257/18-12-2008, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (2006) Νόμος 3500/2006, *Αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας*, ΦΕΚ 232/24-10-2006, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (2008) Νόμος 3727/2008, *Κύρωση και εφαρμογή της σύμβασης του συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσής και κακοποίησης*, ΦΕΚ 257/18-12-2008, τεύχος Α.
- Ελληνική Δημοκρατία (2014) Νόμος 139491/2014, *Κριτήρια πρόσβασης ανασφάλιστων πολιτών στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη*, ΦΕΚ 1465/05-06-2014, τεύχος Β.
- Ελληνική Δημοκρατία (2014) Νόμος 34481/1526/2014, *Προϋποθέσεις Ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Προστασίας Παιδιού από Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ίδρύματα, Φιλανθρωπικά Σωματεία, Εκκλησιαστικά Ίδρύματα, Οργανώσεις προσώπων και γενικά φορείς μη υπαγόμενους στο δημόσιο τομέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα*, ΦΕΚ 2792/17-10-2014, τεύχος Β.
- Ελληνική Δημοκρατία (2014) Νόμος 4267/2014, *Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας*, ΦΕΚ 137/12-06-2014.
- Ελληνική Δημοκρατία (2018) Νόμος 4531/2018, *Κύρωση της σύμβασης του συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας*, ΦΕΚ 62/05-04-2018, τεύχος Α.

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016) Νόμος 2016/679, *Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Ε.Σ.Α.Α. (2000) «Τα αόρατα άτομα με αναπηρίες και η διαβίωσή τους σε ιδρύματα κλειστής περίθαλψης. Κοινωνική φροντίδα ή κοινωνικός αποκλεισμός;», Αθήνα <http://esaea.gr> [πρόσβαση στις 08/10/2017].
- Ε.Σ.Α.Α. (2005) Άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης: Οι αποκλεισμένοι ανάμεσα στους αποκλεισμένους, Αθήνα <http://esaea.gr> [πρόσβαση στις 08/10/2017].
- Ζιώγα, Μ. (2004) *Η οργάνωση των φορέων Κοινωνικής Πρόνοιας*, «αδημοσίευτη πτυχιακή εργασία» Αθήνα.
- Η Καθημερινή (2019) «Αυξήθηκαν οι κλήσεις στο «Χαμόγελο του Παιδιού» - Τα στατιστικά στοιχεία για το 2018» <http://www.kathimerini.gr> [πρόσβαση 07/05/2019].
- Ιωακειμίδης, (2012) «Κεφάλαιο δεύτερο» <http://www.snhell.gr> [πρόσβαση 07/02/2019].
- Καλλινικάκη, Θ. (2010) *Ποιοτικές Μέθοδοι στην Έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα: Τόπος.
- Κονδύλη, Δ. (1994) *Παιδική Προστασία Τάσεις και Προοπτικές*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Κονδύλη, Ι., Κοσματοπούλου, Γ., Κοτζάμπαση, Α., Μιχαλακάκου, Σ., Μπέκα, Α., Μπράβου-Μπιτσαξή, Μ., Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Δ. και Σταμπέλου, Χ. (2017) *Κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και ενδοοικογενειακή βία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Κοττάκη, Μ. (2010) «Σπίτια Καποδιστριακής εποχής και ιδρύματα», www.kapodistriaka.blogspot.gr [πρόσβαση στις 05/09/2017].
- Λαφάρα, Α. (2010) Ο ρόλος των εκπαιδευτικών για τις δυνατότητες και δυσκολίες των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. Ο ρόλος του σχολείου, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Lumos. (2016) «Η ιδρυματοποίηση των παιδιών στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις και Συστάσεις της Lumos για Μεταρρύθμιση» <https://docplayer.gr> [πρόσβαση στις 09/05/2019].
- Μαρατζίδης, Ν. (2012) «Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (ΔΣΕ)», <http://www.biblionet.gr> [πρόσβαση 20/03/2019].
- Μαργαρίτη, Τ. και Μαρδάς, Ι. (2019) «Τι είναι Κακοποίηση; Όλες οι διαστάσεις του προβλήματος», <https://art-therapy.center/> [πρόσβαση στις 03/05/2019].
- Μαρκάκη, Κ. (2018) *Η κοινωνική προστασία των παιδιών που στερούνται γονεϊκής φροντίδας και ο κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα: Συγκλίσεις, αποκλίσεις, Εξελίξεις*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- McLeod, J. (2003) *Εισαγωγή στη Συμβουλευτική*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μουσούρου, Λ. (2005) *Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μουστάκας, Κ. (2008) «Τα πρώτα νοσοκομεία παγκοσμίως ήταν Ρωμαϊκά «Βυζαντινά»», <http://hellinon.net> [πρόσβαση στις 03/03/2019].
- Μπάρδης, Ν. (2014) «Ποια είναι τα 4 συναισθήματα που καθορίζουν την συμπεριφορά μας;» <https://www.neolaia.gr> [πρόσβαση στις 16/02/2018].
- Μπούρας, Γ. και Λύκουρας, Λ. (2011) «Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στη ψυχική υγεία», *Εγκέφαλος*, 48, (2) σελ.: 54-61.

- Μπρούσκου, Ε. (2015) *Λόγω της κρίσεως σας χαρίζω το παιδί μου*, Θεσσαλονίκη· Εν Τόμω/ΣΥΜΕΠΕ.
- Πολιτικό Καφενείο (2006) «Οι αντικομμουνιστικοί μύθοι και η αλήθεια για το λεγόμενο παιδομάζωμα». www.athens.indymedia.org [πρόσβαση στις 05/09/2017].
- Πρεκατέ, Β. (2008) *Η κακοποίηση του παιδιού στο σχολείο και την οικογένεια*, Αθήνα· Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις ΜΕΠΕ.
- Σπανού, Κ. (2015) *Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα. Διαπιστώσεις και προτάσεις του συνηγόρου για τη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας, Ειδική Έκθεση Ανεξάρτητης Αρχής*.
- Τσιλιγκιριάν, Μ. (2016) «Η συρρίκνωση του αρμενικού πληθυσμού στην Ελλάδα κατά τα έτη 1922-1950», *Αρμενικά*, (90). www.pontos-news.gr [πρόσβαση στις 05/09/2017].
- Vallejo-Nagera, Α. (2001) *Εφηβεία η άγρια ηλικία*, Αθήνα· Εναλιος.
- Χαμόγελο του παιδιού (2017) «Το Χαμόγελο του Παιδιού» ενόψει καλοκαιριού συγκεντρώνει τρόφιμα & είδη πρώτης ανάγκης για τα παιδιά και τις οικογένειες που ζουν ή απειλούνται να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας», <https://www.hamogelo.gr> [πρόσβαση στις 07/05/2019].
- Χατζηπέτρου, Α. (2005) *Άτομα με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης: αποκλεισμοί ανάμεσα στους αποκλεισμένους*, Αθήνα· Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες <http://esaea.gr> [πρόσβαση στις 08/10/2017].

Ξενογλώσση

- Burton, J. (1993) *The handbook of residential care*, London and New York: Routledge.
- Bland, R. E. (1997) *Keyworkers Re-examined: Good practice, quality of care and empowerment in residential care of older people*, England: British Association of Social Workers.
- Clough, R., Bullock, R., Ward, A. (2006) *What works in residential child care*, England: national children's bureau.
- Courtney, M. και Iwaniec, D. (2009) *Residential care of children Comparative Perspectives*, Oxford: University Press.
- Crosson-Tower, C. (2008) *Understanding child abuse and neglect, seventh edition*, England: Pearson.
- Gallagher, B., Brannan, C., Jones, R. and Westwood, S. (2004) *Good Practice in the Education of Children in Residential Care*, England: British Association of Social Workers.
- Horwath, J. (2000) *Childcare with Gloves on: Protecting Children and Young People in Residential Care*, England: British Association of Social Workers.
- Kallinikaki, T. (2015) *Child Protection in Times of Crisis in Greece*, London: UCL Institute of Education
- Preyde, M., Frensch, C., Cameron, G., Hazineh, L. and Burnham Riosa, P. (2011) *Mental Health Outcomes of Children and Youth Accessing Residential Programs or a Home-Based Alternative*, Canada: Routledge.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

<u>ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ</u> <u>ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ</u>	ΔΕΥΤΕΡΑ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ	ΠΕΜΠΤΗ	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	ΣΑΒΒΑΤΟ	ΚΥΡΙΑΚΗ
Σχέσεις με τα παιδιά του σπιτιού							
Σχέσεις με άτομα του σχολείου (συμμαθητές ή καθηγητές)							
Σχέσεις με τους κυρίους και τις κυρίες του σπιτιού							
Σχέσεις με την οικογένεια							
Σχέσεις με άτομα εκτός σπιτιού και σχολείου							

1. ΧΑΡΑ

2. ΛΥΠΗ

3. ΘΥΜΟΣ

4. ΦΟΒΟΣ

